T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN-BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL SİVEREK EVLERİ: SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL BAĞLAMDA BİR ARAŞTIRMA

Halil HATİPOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANA BİLİM DALI

DİYARBAKIR
Haziran 2018

T.C. DİCLE ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DİYARBAKIR

Halil HATİPOĞLU tarafından yapılan "Geleneksel Siverek Evleri: Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Bağlamda Bir Araştırma" konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Doç. Dr. Kâmuran SÂMİ

Üye : Doç. Dr. Sabri KARADOĞAN

Üye : Dr. Öğr. Üy. Mustafa GÜLER

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 22/06/2018

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../.....

Doç. Dr. Sevtap SÜMER EKER

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu Tez'in hazırlanması sırasında sadece tez çalışmasında değil, farklı birçok alanda bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren ve desteğini esirgemeyen Danışman Hocam; Doç. Dr. Kâmuran SÂMİ' ye teşekkür ederim.

Alan çalışmasında gerekli dokümanların sağlanmasında yardımlarını gördüğüm Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden Yük. Mimar Mustafa TOPALAN'a, tezin hazırlanması sırasında ilgi ve desteğini sunan Arş.Gör. Hale DEMİR' e, Tez'in hazırlanması sürecinde bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunduğum meslektaşım ve arkadaşım Arş.Gör. Yahya MELİKOĞLU'na teşekkür ederim.

Bu çalışma süresince kendilerine yeterince zaman ayıramadığım halde bunu anlayışla karşılayıp desteklerini sürdürmeye devam eden babam, annem ve kardeşlerime teşekkür ederim.

Halil HATİPOĞLU

HAZİRAN - 2018

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **I**
İÇİNDEKİLER ..... **II**
ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **V**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **VI**
KISALTMA VE SİMGELER ..... **XIII**
1. GİRİŞ **1**
1.3. Araştırmanın Kapsamı 2
1.4. Hipotez 2
2. KAYNAK ÖZETLERİ **3**
3. MATERYAL VE METOT **7**
3.1. Metot 7
3.2. Materyal 8
3.2.1. Yer ve Mekân Kavramı 8
3.2.2. Özel Mekân/ Kamusal Mekân 9
3.2.3. Özel Bir Mekân Olarak Ev ve Anlamı 11
3.2.4. Geleneksel Kent Dokusu ve Geleneksel Evler 14
3.2.5. Geleneksel Evlerde Mekânsal Örüntü ve Fiziksel Yapının Belirleyicileri 21
4. BULGULAR VE TARTIŞMA **31**
4.1. Geleneksel Siverek Evlerinin Sosyo-Kültürel, Doğal ve Mekânsal Bağlamda İncelenmesi 31
4.1.1. Coğrafi Konum 31
4.1.2. Siverek İsminin Etimolojik Kökeni 32
4.1.3. Tarihçe 32
4.1.4. Coğrafi Özellikler 36
4.1.5. Sosyo-Kültürel Yapı 37
4.1.6. Ekonomi 56
4.2. Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Bağlamda Geleneksel Siverek Evleri 60
4.2.1. Mekânsal Örgütlenme ve Plan Düzeni 62
4.2.2. Yapım Tekniği ve Malzeme 75
4.2.3. Sosyal, Kültürel ve Doğal Özellikler Bağlamında Değerlendirme 76
4.2.4. Kataloglar 82
5. SONUÇ VE ÖNERİLER **131**
6. KAYNAKLAR **135**
ÖZGEÇMİŞ 141

ÖZET

GELENEKSEL SİVEREK EVLERİ: SOSYO-KÜLTÜREL
VE MEKÂNSAL BAĞLAMDA BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil HATİPOĞLU

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

2018

Bu çalışma toplamda 4 ana bölümde düzenlenmiştir. Giriş bölümünde çalışmanın problemi tanıtılmış, çalışmanın amacı ve kapsamı üzerinde durulmuş ve ilgili hipotezler belirlenmiştir. Materyal ve metot bölümünün metot kısmında çalışmada kullanılmış metotlar tanıtılmış, verilerin ve elde edilen sonuçların hangi yöntemlerle elde edildiği açıklanmıştır. Materyal kısmında ise çalışmanın kavramsal çerçevesi oturtulmuştur. Bu kısımda mekân, özel mekân-kamusal mekân, konut, ev, geleneksel konut ve geleneksel konut dokusu, geleneksel kent dokusu, kültür, kullanıcı gereksinimleri, mekânın sosyo-kültürel ve doğal belirleyicileri gibi kavram ve konular açıklanmıştır. Bulgular ve tartışma bölümünde iki temel kısım bulunmaktadır. Birinci kısmında çalışma alanı olan Siverek'in tarihçesi, Siverek isminin etimolojik kökeni, coğrafi özellikleri, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur. Bölümün ikinci kısmında ise alan çalışması ile konu bağlamında yapılan değerlendirme ve tespitler yer almaktadır. Bu kısımda geleneksel Siverek evlerinin tipolojisi çıkarılmış, söz konusu evlerde yer alan mekânlar tanıtılıp ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte alan çalışmasında çalışılan evlerin planları, fotoğrafları ve evlerle ilgili bilgilerin yer aldığı kataloglar düzenlenmiştir. Ayrıca Siverek'in sosyo-kültürel ve doğal yapısının, geleneksel Siverek evlerine olan mekânsal ve yapısal bağlamdaki etkileri ele alınmıştır. Sonuç ve öneriler bölümünde ise giriş bölümünde belirlenmiş olan hipotezleri destekleyen açıklamalara yer verilmiştir. Yapılan çalışmanın ve çalışma konusunun önemi ortaya konulmaya çalışılmış olup bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimler: Siverek**,** Mekân, Özel Mekân, Ev, Geleneksel Ev, Sosyo-Kültürel, Kullanıcı Gereksinimleri.

ABSTRACT

TRADITIONAL HOUSE OF SIVEREK: A RESEARCH IN SOCİO-CULTURE CONTEXT

MA THESIS

Halil HATİPOĞLU

DICLE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE

2018

This study is organized in 4 main parts. In the introduction, the definition of the problem has been made, the purpose and scope of the study has been emphasized and related hypotheses have been determined. In the Method section of the material and method part, the methods used in the study were introduced, the methods by which the data and obtained results are obtained are explained. In the material section, the conceptual framework of the work is formed. In this section, concepts such as space, private space-public space, dwelling, house, traditional house and traditional house texture, traditional urban texture, culture, user requirements, socio-cultural and natural determinants of space are explained. There are two basic sections in the findings and discussion part. In the first section, have focused on the history of Siverek, the etymological roots of the Siverek name, geographical features, socio-cultural and socio-economic structure. In the second section of the part, there are field study, and assessments and determinations made in the context of the subject. In this section, the typology of Traditional Siverek Houses was exposed, the spaces in the houses were introduced and the related places were evaluated. In addition to this, catalogs were arranged including plans, photographs and information about the houses which are studied. In addition, the effects of socio-cultural and natural structure on Traditional Siverek Houses in structural and spatial context were explained. In the result and suggestion part, description supporting the hypothesis identified in the Introduction is given. It has been tried to put forward the importance of the study and subject of study. İn addition, a number of suggestions were made.

Keywords: Siverek, Space, Private Space, House, Traditional House, Socio-Cultural, User Requirements.

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge No		Sayfa
Çizelge 3.1.	Konut Biçiminin Belirleyicileri	21
Çizelge 3.2.	Kullanıcı Gereksinimleri	22
Çizelge 3.3.	Konutta Kullanıcı Gereksinimlerine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Eylemler	23
Çizelge 4.1.	Siverek Mahalli Yemekleri	42
Çizelge 4.2.	Geleneksel Kıyafet Kullanım Sıklığı	44
Çizelge 4.3.	Siverek'te Geleneksel Kıyafetler	44
Çizelge 4.4.	16yy. Tahrir Defterlerine Göre Siverek'teki Konar-Göçer Aşiretler	50
Çizelge 4.5.	17.yy.'da Siverek'te Bulunan Aşiretler	51
Çizelge 4.6.	1518-2011 Yıllarında Siverek'teki Nufus Hareketleri	54
Çizelge 4.7.	Şanlıurfa ve İlçelerinin Ekilen Tarım Ürünlerine Göre 2013 Yılına Ait Arazi Kullanım Tablosu	57
Çizelge 4.8.	Şanlıurfa ve İlçelerinin 2013 Yılına Ait Hayvansal Ürün Miktar Tablosu	58
Çizelge 4.9.	Siverek'in Sosyo-Kültürel ve Doğal Özelliklerin Geleneksel Siverek Evlerindeki Yansımaları	77

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No		Sayfa
Şekil 3.1.	Yapılar özel mekân iken, ön bahçeler yarı özel mekânlardır. Belirli bir işlev için düzenlenmiş olan yeşil alanlar ise yarı kamusal mekânlardır.	10
Şekil 3.2.	Güncel konutlarda sokaktan eve ilişkilenme doğrudan yapılırken, geleneksel evlerde önce avlu mekânına girilir.	11
Şekil 3.3.	Geleneksel Evlerin İlişkilendiği Dar Sokaklar, Camikebir Mahallesi, Siverek.	16
Şekil 3.4.	Siverek'te hâlâ merkez camii niteliğini sürdüren Siverek Ulu Camii (Hatipoğlu 2018)	17
Şekil 3.5.	İbadet mekânlarıyla birlikte eğitim birimleri olan medreseleri de bünyesinde barındıran Diyarbakır Ulu Camii	18
Şekil 3.6.	Camikebir Mahallesinde Bir Çıkmaz Sokak, Siverek.	27
Şekil 3.7.	Eyvan ve avlular açık ve yarı-açık mekânlardır, Fettahlılar Evi, Siverek.	28
Şekil 3.8.	Sıcak Bölgelerde Gölgeden Azami Düzeyde Faydalanmayı Sağlayan Dar Sokaklar, Camkebir Mahallesi, Siverek.	29
Şekil 4.1.	Siverek'in Coğrafi Konumu	31
Şekil 4.2.	Hassek Höyüğünde yapılan kazılarda elde edilen bilgiler ışığında çizilen kroki.	33
Şekil 4.3.	Siverek Kalesi Kalıntıları ve yakın çevresi	34
Şekil 4.4.	Sünnet kıyafeti giymiş çocuklar, Siverek.	39
Şekil 4.5.	Taziye Evi, Siverek	40
Şekil 4.6.	Siverek'te en yaygın yapılan yöresel yemeklerden biri olan Siverek Tavası.	41
Şekil 4.7.	Siverek'te yaygın kullanımı olan şalvarların yapıldığı terzi dükkanı	43

Şekil 4.8. Siverek'in Kullanımı Özellikle Yaşlılarca Sürdürülen Geleneksel Kıyafetleri 45

Şekil 4.9. Siverek'in Kullanımı Özellikle Yaşlılarca Sürdürülen Geleneksel Kıyafetleri 45

Şekil 4.10. Siverek Düğünleri. 46

Şekil 4.11. Gülle oyunu, Siverek. 47

Şekil 4.12. Siverek'in bazı köylerinde yapılan dövme 48

Şekil 4.13. Karacadağ Kayak Merkezi, Siverek 59

Şekil 4.14. Takoran Vadisi, Siverek 59

Şekil 4.15. Siverek'te Tescilli olan Geleneksel Evler 60

Şekil 4.16. Siverek'te Tescilli olan Geleneksel Evlerin bulunduğu mahalleler 61

Şekil 4.17. Alan çalışması kapsamında incelenen evler 62

Şekil 4.18. Geleneksel Siverek Evlerinin Avluya Göre Biçimlenme Tipleri 63

Şekil 4.19. Geleneksel Siverek Evleri Plan Tipolojileri 64

Şekil 4.20. Birimler avlunun etrafında düzenlenir 65

Şekil 4.21. Avlu aynı zamanda geleneksel ekonomik uğraşların yapıldığı mekânlardır. 66

Şekil 4.22. Geleneksel Siverek Evlerinde en gösterişli cephe işlevini gören Eyvan. 68

Şekil 4.23. Birçok işlevin birada yapılabildiği bir mekân olan Oda. 69

Şekil 4.24. Geleneksel Siverek Evinde Güncel gereksinimlere göre tefriş edilmiş bir oda. 70

Şekil 4.25. Girişi kemerli açıklıkla sağlanan bir mutfak. 71

Şekil 4.26. Evin girişine yakın konumlanmış bir hela (wc) 72

Şekil 4.27. Hamamların çoğu özgün olmayıp sonradan ihtiyaca göre düzenlenmiştir. 73

Şekil 4.28. Taziye evi'nin gereksinimlerine göre düzenlenmiş develik 74

Şekil 4.29. Geleneksel Siverek Evlerinde damlardaki toprağı sıkıştırmak için kullanılan loğ 76

Şekil 4.30. Sokak cephesi ve giriş kapısı 84

Şekil 4.31. Selamlık avlusu 84

Şekil 4.32. Evin iki katlı olduğu cephe ve merdiven 84

Şekil 4.33. Haremlik avlusunun doğusunda bulunan odalar 84

Şekil 4.34. Haremlik avlusu 84

Şekil 4.35. Evin doğu cephesinde bulunan develik 84

Şekil 4.36. Avlunun batısındaki cephe 89

Şekil 4.37. Avlunun güneyindeki cephe 89

Şekil 4.38. Güney cephenin üst katındaki eyvan 89

Şekil 4.39. Güney cephede üst kat 89

Şekil 4.40. Avlunun doğu cephesinsw bulunan oda 89

Şekil 4.41. Selamlık avlusu 89

Şekil 4.42. Selamlık avlusu 92

Şekil 4.43. Haremlik avlusu 92

Şekil 4.44. Selamlık odasının doğusunda kalıntıları bulunan oda 92

Şekil 4.45. Haremlik avlusunun kuzeyinde evin iki katlı olduğu 92

Şekil 4.46. Haremlik avlusunun kuzeyindeki odanın nişleri 92

Şekil 4.47. Haremlik avlusunun güneyinde bulunan eyvan 92

Şekil 4.48. Avlu 96

Şekil 4.49. Üst kat ve üst kata çıkan merdiven 96

Şekil 4.50. Niş ve Yüklük 96

Şekil 4.51. Özgün niş ve yük kapakları 96

Şekil 4.52. Özgün pencere kapakları 96

Şekil 4.53. Özgün pencereler 96

Şekil 4.54. Avlu ve giriş bölümü 99

Şekil 4.55. Ahşap kirişlemeler 99

Şekil 4.56. Pencere korkulukları 99

Şekil 4.57. Özgün pencere 99

Şekil 4.58. Sokak kapısı 99

Şekil 4.59. Avlu 101

Şekil 4.60. Üst kat ve üst kata çıkan merdiven 101

Şekil 4.61. Cumba 101

Şekil 4.62. Sokak kapısı 101

Şekil 4.63. Nişe dönüştürülmüş pencere 101

Şekil 4.64. Avlu 105

Şekil 4.65. Avlu 105

Şekil 4.66. Oda 105

Şekil 4.67. Mutfaka dönüştürülmüş oda 105

Şekil 4.68. Eskiden lavabo olarak kullanılan eleman 105

Şekil 4.69. Yukarı katta neredeyse çökmüş olan oda 105

Şekil 4.70. Avludan odaya giriş 108

Şekil 4.71. Sokak kapısı, wc ile yukarı kata çıkan merdiven 108

Şekil 4.72. Yukarı katta bulunan oda 108

Şekil 4.73. Odaların çoğunda bulunan niş veya yüklük 108

Şekil 4.74. Sonradan düzenlenmiş banyo 108

Şekil 4.75. Özgün olmayan pencere 108

Şekil 4.76. Sokak girişi ve sokak kapısı 108

Şekil 4.77. Evin üst katının bulunduğu cephe 111

Şekil 4.78. Sonradan eklenen mekân 111

Şekil 4.79. Ahşap kiriş tavanlı oda 111

Şekil 4.80. Üst kata çıkan merdiven 111

Şekil 4.81. Sokak cephesi ve giriş kapısı 111

Şekil 4.82. Sokak cephesi ve giriş kapısı 114

Şekil 4.83. Avlunun doğusunda yer alan oda 114

Şekil 4.84. Avlunun kuzeyinde yeralan eyvan ve oda 114

Şekil 4.85. Yüklük ve nişler 114

Şekil 4.86. Giriş kapısı 114

Şekil 4.87. Eyvanın girişindeki kemerli açıklık 114

Şekil 4.88. Sonradan yapılmış wc ve lavabo 114

Şekil 4.89. Avlunun güneyinde bulunan eyvan 117

Şekil 4.90. Avlunun doğusunda bulunan oda ve zerzembe 117

Şekil 4.91. Avlunun kuzeyinde bulunan oda 117

Şekil 4.92. Güncel gereksinimlere göre düzenlenmiş oda 117

Şekil 4.93. Sokak arası mekânı 117

Şekil 4.94.	Avlunun kuzeyindeki zerzembe	117
Şekil 4.95.	Cephede bulunan damlalık detayı	117
Şekil 4.96.	Avlunun batısındaki eyvan	120
Şekil 4.97.	Avlunun kuzeyinde bulunan oda	120
Şekil 4.98.	Avlunun güneyinde bulunan oda	120
Şekil 4.99.	Niş ya da yüklük	120
Şekil 4.100.	Niş kapakları	120
Şekil 4.101.	Bulgur öğütmek için kullanılan curun	120
Şekil 4.102.	Sokak cephesi	123
Şekil 4.103.	Avlu ve avlunun kuzeyindeki odalar	123
Şekil 4.104.	Avlunun batısındaki odalar	123
Şekil 4.105.	Avlunun doğusundaki mutfak	123
Şekil 4.106.	Avluya güneydeki sokak arasından girilir	123
Şekil 4.107.	Bulgur öğütmek için kullanılan curun	123
Şekil 4.108.	Sokak cephesi ve giriş kapısı	126
Şekil 4.109.	Avlu ve kata çıkan merdiven	126
Şekil 4.110.	Avlunun güneyindeki eyvan ve odalar	126
Şekil 4.111.	Avlunun batısında bulunan oda	126
Şekil 4.112.	Güncel gereksinimlere göre düzenlenmiş oda	126
Şekil 4.113.	Nişler ve tepe penceresi	126
Şekil 4.114.	Sokak cephesi ve sokak kapısı	129
Şekil 4.115.	Avlunun doğusunda bulunan mutfak	129
Şekil 4.116.	Kemerli yüklük	129

Şekil 4.117. Yukarı kata çıkan merdiven 129

Şekil 4.118. Yukarı katta bulunan oda 129

Şekil 4.119. Yukarı kattaki oda depo olarak kullanılmaktadır. 129

KISALTMA VE SİMGELER

M. : metre

Cm. : santimetre

1.GİRİŞ

1.1. Problemin Belirlenmesi

Tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar gelinen süre içerisinde barınak bulma ya da barınacak bir mekân oluşturma gereksinimi, insanlığın temel meselelerinden biri olma niteliğini sürdürmüştür. İbni Haldun'un da işaret ettiği gibi (İbn Haldun[1] 1977: 293-298), insanların henüz bedevi (yerleşik olmayan toplum) oldukları dönemlerde bu barınaklar bir ağaç kovuğu, mağara ya da çadır iken; bir takım ekonomik, dini ve coğrafi koşulların etkisiyle bazı toplumlar hadari (yerleşik toplum) düzene geçiş yapmış ve barınabilecekleri kalıcı evler inşa etmişlerdir. Bu toplumlardan dikkate değer bir kültür üretmiş olanları, söz konusu evlerin mekânsal örüntüsünü ve yapısal niteliklerini kendi sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve psiko-sosyal gereksinimlerine karşılık verecek şekilde belirlemişlerdir.

Şanlıurfa iline bağlı bir ilçe olan Siverek, tarihte bilinen ilk tarım toplumlarına ev sahipliği yapmış olan Mezopotamya ya da El Cezire bölgesi[2] sınırları içerisinde bulunmaktadır. Mezopotamya'nın Kuzeyinde bulunan Siverek, gerek barındırdığı toplumun sosyo-kültürel yapısı ve gerek içerdiği geleneksel yapay çevre bakımından Mezopotamya'da üretilmiş kültürün ve yapay çevrenin tarihsel döngüleri içerisinde yer almaktadır.

Siverek'teki geleneksel yapay çevrenin büyük bir kısmını oluşturan geleneksel Siverek evleri, Siverek'te tarihten günümüze yaşayagelen toplumun ve bireylerin sosyo-kültürel gereksinimlerine uygun olarak tarihsel süreç içerisinde oluşan kabuller doğrultusunda şekillenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşan modern mimarinin belirlediği normlar, 1960'lı yıllardan sonra (Sami 2007: 66) global ölçekte toplumlarda görünen sosyo-ekonomik ve teknik gelişmelerden Siverek'in toplumsal yapısı da etkilenmiştir (Sami 2011: 267). Siverek'te geleneksel toplum yapısının henüz hızlı dönüşümlere maruz

[1] Tunuslu tarihçi İbni Haldun, Kitabul İber adlı eserine giriş yapmak amacıyla yazmış olduğu Mukaddime adlı eserinde, toplumları ''Bedevi'' ve ''Hadari'' olarak sınıflandırır. Buna göre bütün toplumlar başlangıçta bedevi (göçebe, avcı-toplayıcı) iken, bazen koşulların baskısıyla bazen de bir takım göçlerle birlikte bir kısmı hadariliğe (Yerleşik hayata geçmiş toplum) geçer. Buna göre bedevi toplum genellikle yapay çevre üretemeyen toplumlar olup doğanın mevcut olan olanaklarından faydalanırlarken, hadari toplumlar kendi teknik ve kültürel olanaklarının el verdiği ölçüde yapay çevre oluştururlar.

[2] Yunanca Mezopotamya ya da Arapça El Cezire bölgesi, günümüzde Irak, Suriye ve Türkiye'nin bir kısmını içine alan, Fırat ile Dicle nehirleri arasında kalan bölgeye verilmiş isimlerdir. Mezopotamya, Antik Yunancada ''iki nehir arasında kalan bölge'' anlamına gelmektedir.

kalmamış olduğu dönemlerinde, geleneksel Siverek evleri, Siverek'in hem doğal yapısının bir uzantısı, hem de barındırdığı toplumun yapay çevre bağlamında bir ifadesiydi. Bu anlamda geleneksel Siverek evleri, kendisini üreten toplumun kabullerine, gereksinimlerine ve davranış alışkanlıklarına aykırı nitelikleri asgari ölçüde taşımaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı geleneksel Siverek evlerinin, bölgenin sosyo-kültürel ve doğal yapısıyla olan ilişkisini incelemek ve bu geleneksel evlerin özellikle mekânsal örüntüsünün bölgenin sosyo-kültürel yapısıyla ne denli uyum içerisinde olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Bununla birlikte bu araştırmadan sonra konuyla ilgili yapılacak olan araştırmalara katkı sunmak ve üretilmeye devam edecek olan güncel konutların bölgenin sosyo-kültürel ve doğal özelliklerine azami düzeyde uyum sağlayacak tasarımların yapılabilmesi için bir altlık oluşturmaya çalışmak da araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmada Siverek'in sosyo-kültürel yapısı açıklanmış, Siverek'in konuyla ilişkili olabilecek coğrafi özellikleri üzerinde durulmuştur. Siverek'te bulunan Geleneksel Evlerden 15 tanesinin rölövesi alınmıştır. Bu araştırma, geleneksel Siverek evleri ile Siverek'in sosyo-kültürel ve doğal özellikleri ile sınırlandırılmıştır.

1.4. Hipotez

Ana hipotez: Geleneksel Siverek Evlerinin mekânsal örüntüsü ve yapısal özellikleri, Siverek'in sosyo-kültürel yapısının, doğal özelliklerinin ve tarihten günümüze süregelen kabullerinin doğal bir uzantısıdır.

Alt hipotez 1: Avlu mekânsal örüntünün çekirdeğini oluşturur.

Alt hipotez 2: Avlu, eyvan ve odalar Siverek'te, toplum ve ailenin gereksinimlerine göre var olmuş ve biçimlenmiştir.

Alt hipotez 3: Yapım tekniği, damın düz olması ile açık ve yarı açık mekânların fazlalığı Siverek'in iklimi ile doğrudan ilişkilidir.

Alt hipotez 4: Yapım sisteminde kullanılan malzemeler, Siverek'in jeolojik yapısı ve bitki örtüsüyle doğrudan ilişkilidir.

2.KAYNAK ÖZETLERİ

Rapoport (1969). Toplumların sosyo-kültürel yapıları ile üretmiş oldukları evler arasındaki ilişkinin incelendiği kapsamlı bir çalışmanın yer aldığı bir kitaptır.

Beşikçi (1970). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki sosyal yapının sosyo-ekonomik ve etnik temellerinin açıklandığı bir kitaptır.

Akkoyunlu (1989). Geleneksel Urfa Evlerinin mekânsal ve yapısal bakımdan ele alınıp incelendiği bir kitaptır.

Yiner (1996). Osmanlı Devleti uygulamalarını içeren döneme ait ve Siverek'in toplumsal yaşamında tezahür eden hukuki meseleler ile ilgili kayıtların transkripsiyonun yapılıp değerlendirildiği bir çalışmadır.

Gür (1996). Mekân örgütlenmesi isimli bu kitapta, mekânın toplumsal ve fiziksel bağlamda örgütlenmesi üzerinde durulmuş, tasarımı güçlendirici davranışsal mekanizmalar ve ilkeler ele alınmıştır.

Özgültekin ve Ark. (1997). Siverek'in tarihçesiyle birlikte kentin sosyo-kültürel yapısı, coğrafi özellikleri, nüfus, yerleşme hareketleri ve bu süreç döngüsü içinde ortaya çıkan problemleri, geçmişten günümüze değin detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Cansever (1997). Turgut Cansever'in İslam Mimarisi ve İslam Şehirleri üzerine yazmış olduğu makalelerin derlenip yayımlandığı bir kitaptır.

Tuncer (1999). Geleneksel Diyarbakır Evlerinin plan ve fotoğraflarının yer aldığı, mekânsal ve yapısal özelliklerinin tanıtıldığı kapsamlı bir kitaptır.

Gür (2000). Konut üzerine detaylı analizlerin yer aldığı bir kitaptır. Kitabın birinci bölümünde konut biçiminin psiko-sosyal ve kültürel belirleyicileri ele alınmış, ikinci bölümünde Doğu Karadeniz bölgesinde bölge için konut önerileri üzerinde durulmuştur.

Tarihte Siverek Sempozyumu Bildirileri (2001). Siverek'in sosyo-kültürel yapısı, coğrafi özellikleri ve tarihiyle ilgili yapılmış sempozyumda yer alan bildirilerin basılmış olduğu bir kitaptır.

Azimli (2001). İslam'ın toplumsal ve kültürel yaşama yön verdiği erken dönemlerde ilk geldiği yıllardaki Siverek'in ismi, yerleşim yeri ve Siverek'in fethi konusunda yapılan bazı yanlış bilgilendirmeler ele alınmıştır.

Özgültekin ve Ark. (2003). Siverek kentsel yerleşiminin en eski çağlardan başlayarak, uzun ve detaylı bir içerikle tarihçesi verilmiş, Siverek'in sosyo-kültürel yapısı ve çeşitli sorunlar detaylı bir şekilde ele alınmış ve geleneksel Siverek evleri ile geleneksel Siverek mimarisini kapsayan genel bilgi verilmiştir.

Özgültekin (2004). Siverek'in geleneksel sosyo-kültürel yapısının birer yansıması olan maniler, deyimler, atasözler, dualar ve beddualaların ele alınıp detaylı bir biçimde açıklandığı bir çalışmadır.

Özgültekin (2005). Siverek'in geleneksel sosyo-kültürel yapısının birer yansıması olan çocuk oyunları, halk oyunları ve hikâyelerin anlatılıp incelendiği bir çalışmadır.

Çelik (2005). Şanlıurfa ili Siverek ilçesi sınırları içerisinde olan Haçgöz (Yeşilçat) köyünde yapılan arkeolojik kazılarda ele geçen ve bu kazıların arkasında da hiyeroglif yazıtlar tasvir edilen bulunan fırtına tanrısına ait bir stel[3] kaidesi ile ilgili bir çalışmadır.

Alga (2005). Mevcut konutların farklı koşullarda bulunan ve dolasıyla farklı gereksinimleri olan kullanıcıların gereksinimlerini karşılama konusundaki yeterlilikleri üzerine yapılmış bir yüksek lisans tezidir.

Sami (2007). Diyarbakır'da bulunan geleneksel evlerin sosyo-kültürel ve mekânsal bağlamda ele alındığı bir makaledir. Bu çalışmada yerel mimari kimliğin çağdaş değerlerle ulaşan/aykırılaşan yönleri ortaya konulmuştur.

Özyılmaz (2007). Diyarbakır'da bulunan geleneksel konutların güncel kullanım bakımından ele alınıp incelendiği bir doktora tezidir.

Yoldaş (2007). Anadolu'daki Geleneksel Kent Dokusunun incelendiği ve daha özelde geleneksel kent dokusunun bileşenlerinden biri olan çıkmaz sokakların günümüzdeki işlevinin araştırıldığı bir yüksek lisans çalışmasıdır.

Sami (2008). Geçmişten günümüze süregelen tarihsel süreçte sürekli değişen sosyal ve kültürel yapı bağlamında, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan geleneksel konutların durumu ele alınmıştır.

[3] Üzerinde Antik dönemlere dair bilgileri içeren yazı, çizim ve sembollerin bulunduğu dikili taş.(URL-1)

Özağaçhanlı (2010). Siverek’in tarihi ve sosyo-kültürel yapısının ele alındığı bir yüksek lisans tezidir.

Sanayır (2010). Türkiyede'ki "Doğululuk" ve "Batılılık" kavramlarının toplumsal düzene yansıyan algılayış biçimi irdelenmiş, Siverek örneği üzerinden görüşme metodu uygulanarak, yapılan çalışma desteklenmiştir.

Sargın (2011). Bergama örneğinde geleneksel konut dokusunun incelenip sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik tespitlerin yapılmış olduğu bir yüksek lisans tezidir.

Karaçizmeli (2011). Geleneksel Urfa Evlerinin mekânsal ve yapısal çeşitliğinin iklimsel uyum bakımından incelendiği bir yüksek lisans tezidir.

Akpirinç (2012). Siverek'in jeolojik, jeomorfolojik, toprak, iklim, bitki örtüsü ve hidrografya özelliklerini kapsayan doğal çevre özellikleri incelenmiş, bu özelliklerin yerleşme ve sosyo-ekonomik yapıya olan etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Demirbağ (2013). Siverek’le ilgili tarihi bilgilerin yanı sıra çok sayıda fotoğrafın bulunduğu bir kitaptır.

Haspolat (2013). Bir kısmı Siverek'te yer alan Karacadağ bölgesi üzerine sosyal, ekonomik, kültürel, tarihi, jeolojik alanlarda çeşitli akademisyenlerce yazılmış makalelerin toplanmış olduğu bir kitaptır.

Özgültekin (2015a). Siverek'in Tarihi, Coğrafyası, edebiyatı, sanatı, yazarları, şairleri, bilim adamları, tarihi eserleriyle birlikte mekânsal yapıları, sosyal dokusu, milletvekilleri, basın, spor, âlim ve evliyaları ve daha birçok konuları içeren bir ansiklopedi çalışmasıdır.

Özgültekin (2015b). Siverek’te özellikle kırsal yaşamın bir parçası ve belirleyicisi olan "aşiret" örgütlenmesinin incelendiği ve Siverek'te 1518 yılından itibaren bulunan aşiretlerden 84 tanesinin ele alındığı bir çalışmadır.

Sınmaz ve Özdemir (2016). Kentsel morfoloji ve tipoloji kavramları ile Türkiye şehir planlama sisteminin bu kavramlar üzerinde etkilerinin açıklandığı, bu yaklaşımlarla birlikte Siverek kentinin morfolojik ve tipolojik mekân özelliklerinin kent planlama süreci ile ilişkilerinin saha araştırma ve tematik analizler eşliğinde örneklendiği bir makaledir.

Değirmencioğlu (2016). Ms.375-1453 yılları arasında Siverek'te hüküm sürmüş beylik, devlet ve imparatorluklar kurmuş olan Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Mervaniler, Nümeyir Oğulları, Selçuklular, Haçlılar, Eyyubiler, Artukoğulları, Harzemliler, Moğollar, Timur, Karakoyunlular ve Akkoyunlular ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Akbıyık (2016). Siverek'in coğrafi sınırları içerisinde bulunan köylerin 156 tanesinin isimleri tarihsel bir dizge anlayışı içerisinde incelenerek kökenlerinin araştırıldığı bir çalışmadır.

3.MATERYAL VE METOT

3.1. Metot

Bu çalışmada literatür taraması, belirlenen alanda tespit, gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bununla birlikte Siverek'in sosyo-kültürel yapısının daha net bir şekilde ortaya konulabilmesi için, Siverek'in kent ve kırsalından kimselerle görüşülmüştür.

Alan çalışması için öncelikle Siverek Belediyesi'nden tescilli evlerin haritası alınmıştır. Geleneksel Siverek Evlerinin yoğun olarak bulunduğu mahalleler tespit edilmiştir. Söz konusu mahallelerde bulunan Geleneksel Evlerin önemli bir kısmının metruk ve girilemeyen evler olduğu görülmüştür. İçerisinde ailelerin yaşadığı evler tespit edilmiş ve kendilerinden alan çalışması yapılabilmesi için izin istenmiş, 12 tane evde alan çalışması yapılmıştır. Bununla birlikte daha önceden rölövesi alınmış evlerden 3 tanesinin dökümanlarına ulaşılmıştır. Bunun sonucunda 15 tane evle ilgili alan çalışması tamamlanmıştır.

Yapılan alan çalışmasında evler, ev sahiplerinin girilmesine ve çalışılmasına verdikleri izine göre seçilmiştir. Ev sahipleri evlerin tescillenmesini çoğunlukla istemediklerinden, çalışma için izin istenildiğinde evlerinin tescilleneceği kaygısıyla çoğunlukla izin vermemişlerdir. Bu sebeple Siverek'te çok sayıda geleneksel ev bulunmasına rağmen çalışma 15 ev ile sınırlandırılmıştır.

Alan çalışması sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak evlerin mekân tipolojileri belirlenmiş; içerisinde ilgili evlerin planları, fotoğrafları ve evin mekânsal kurgusu ile yapısal özelliklerini anlatan raporların olduğu kataloglar düzenlenmiştir. Yapılan alan çalışmasından, Siverek'in sosyo-kültürel yapısını içeren literatür araştırmasından ve mekân-ev kavramlarını ele alan literatür araştırmalarından elde edilen veriler arasında senteze gidilerek Siverek'in sosyo-kültürel ve doğal yapısının geleneksel Siverek evlerinin mekânsal ve yapısal özellikleri ile olan ilişkisi ortaya konulup ilgili çıkarımlar yapılmıştır.

3.2. Materyal

3.2.1.Yer ve Mekân Kavramı

Mekân, insanların ya da diğer canlıların birbiriyle ilişkilenme eylemlerini içerisinde gerçekleştirdikleri ve bu ilişkilenmelerin niteliklerine göre var olan donatıların da içerisinde yer aldığı bir boşluktur.

Bu boşluğun sınırları, boşluğun kapsadığı ilişkilenme örgütlenmesinin yapısı ve karakteri ile belirlenir (Gür 1996: 43-44). Bu bağlamda mekân fiziksel sınırlarla sınırlanmış salt fiziksel bir boşluk olmanın ötesinde sofistike ilişkileri içeren bir olgudur. Bu anlamda mekân, yaşamının bütün evrelerinin mekânın içerisinde geçiren insanın bir takım kişisel ve toplumsal gereksinimlerine de cevap verebilecek durumdadır.

Mekânın ‘’yer’’ kavramıyla da sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Mekânsal aidiyeti hissettiren ve onun bağlamını oluşturan yer, insanın kendi mekânı denilen olgunun içerisinde, hissiyatını ve farklılığını ortaya koymasını sağlar. Bu bağlamda Baran ve Yılmaz (2011)’ın ifade ettiği gibi; içeride olmak, oradalıktan çok buradalık, tedirginlikten çok emniyette olmak ve ayrılmış olmaktan çok ait olmak hissi olarak ifadesini bulur (Baran ve Yılmaz 2011:1646). Bu anlamda tanımlanan yer; insanın kimlik bilincinin inşasında önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Çünkü temelde insan evren(kozmos)le olan ilişkisinde kendisi dışındaki diğer varlıkların kendisi olmadığı fikrine diğer varlıkların yerlerinin farklı olmasından yola çıkarak ulaşır. Onun içindir ki panteizm[4] ve vahdeti vücut[5] gibi düşünce ekollerinde Tanrının insan ile olan iç içe geçmişliği Tanrı ile insanın yerlerinin aynı olmasıyla ifadesini bulur.

Yerin kimlik inşasındaki önemi kendisini sosyo-kültürel alanda da gösterir. Nitekim aynı köyde yaşayanlar diğer köylerde yaşayanları, aynı kentte doğup büyüyenler diğer kentlerde doğup büyüyenleri, aynı ülkede yaşayanlar da diğer ülkelerde yaşayanları duruma göre birer yabancı ve kendinden olmayanlar olarak tanımlarken, kendi köylerinde, kentlerinde ve ülkelerinde yaşayanları da göreceli olarak kendilerinden olan

[4] Panteizm, doğadan ayrı kişiselleşmiş bir tanrının olmadığını, tanrının her şeyi kapsayan evrenin kendisi olduğunu öne süren görüştür. Felsefi bir görüş olarak 3.yy da yaşamış Helenistik dönem filozofu Plotinos, 16 yy. da yaşamış Rönesans dönemi düşünürü Giordano Bruno (1548-1600) ve 17.yy da yaşamış Baruch Spinoza tarafından ağırlıklı olarak temsil edilmiştir.(URL-2)

[5] Vahdeti Vücut, İslam Tasavvuf Düşüncesinde yaratılanla yaratanın aynı kaynaktan geldiği ve bir olduklarını savunan görüştür. Vahdeti Vücut görüşü ilk bakışta Panteizme benzer görünüyor olmakla beraber temelde birbirlerinden farklıdır. Vahdeti Vücut düşüncesi ile Panteizmden farkı, bütün yaratılmışlar yaratanın kendisinde değil yaratanın sıfatlarının yansımalarında birleştiğini savunmasıdır. Bu görüşü en önemli temsilcisi 13yy.da yaşamış Endülüslü İslam düşünürü İbni Arabi’dir. (URL-3)

bireyler olarak görürler. Aslında bu durumu besleyen bir takım sosyo-kültürel ve doğal etmenler de bulunmaktadır. Nitekim aynı yerde doğup büyüyen insanların benzer kültüre ve toplumsal reflekslere sahip olması beklenir. Çünkü kültür bulunulan yerin doğal özellikleri ve gereksinimleriyle bağlantılıdır.

Mekân, sadece insanları içerisinde barındırmaz bununla birlikte içerisinde barındırdığı her bir varlığın öznel anlamlarını tanımlayan varlıklar arası ilişkilerin ürünlerini de içerir ve bunlara göre biçimlenip farklılaşır (Şimşek 2013: 7). Bu anlamda yere ait niteliksel ve kültürel değerler ile yerle fiziki ve toplumsal bağ kuran kişilerin gereksinimleri ve birbirleriyle olan ilişkilenmeleri, mekânın sınırlarıyla ortaya çıkan yaşamsal bir uzlaşının dışavurumudur. Bu anlamda mekân sosyal bir faaliyetin ürünüdür.

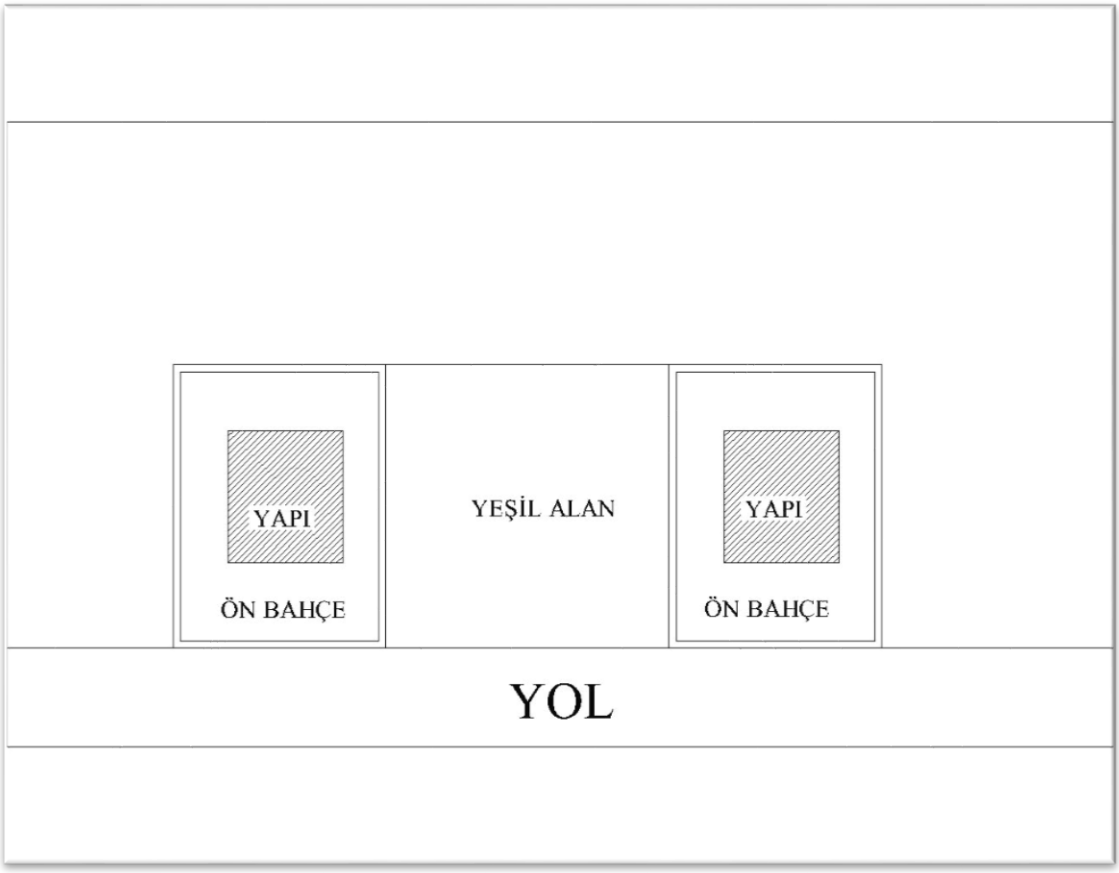
İnsanların gereksinimlerine göre biçimlenip farklılaşan mekânların birbiriyle olan ilişkilerinin düzenlenip mekânların bir araya getirilmesi sonucunda mekânsal örüntü ortaya çıkar. Mekânsal örüntü, içerisinde barındırdığı insanların ilişkilenme biçimini belirler. Kırcı (2011)'nın ifadesiyle mekânın form ve doğasına insan ve toplum katılarak mekânın birer sosyal donatıları olurlar (Kırcı 2011: 3).

3.2.2. Özel Mekân/ Kamusal Mekân

Özel mekânlar, kontrolü bu mekânı kullanan kullanıcılar tarafından sağlanan, ya da mekânla aidiyet ilişkisi içerisinde bulunan nesnelerle olan ilişkilenmelerinde özgür oldukları mekânlardır. Bu mekânlar belli bir kişinin ya da bir grubun kontrolünde olup kimin bu mekânla ilişkilenebileceğini yine bu kişi ya da grup belirler. Kamusal mekânlar ise, Durummond (2000)'un ifadesiyle, niteliği bir takım sosyal ve yasal normlarla belirlenen, belli bir kişi ya da gruba ait olmayıp toplumun her tabakasına ait olabilen mekânlardır (Durummond 2000: 2379). Bu mekânın içerisinde barındırdığı kişilerin gerek birbirleriyle ve gerek mekânla olan ilişkilenme biçimlerinde sosyal ve yasal normlar özel mekâna göre çok daha belirleyicidir.

Özel mekânlar ve kamusal mekânlar arasında yarı-özel ve yarı-kamusal gibi mekânlar da bulunmaktadır. Yarı-özel mekânlar, temelde özel mekân olup bu mekânla ilişkilenmenin sınırlı bir biçimde belli kişilerden başkaları tarafından da kullanılabilen mekânlardır.

Örneğin özel mekânlar olan evlerde bulunan ve herkes tarafından görülebilen balkonlar ya da geleneksel evlerdeki avlular bu sınıfa girer (Yoldaş 2007: 10). Bu mekânlar herkes tarafından gözlemlenebilen mekânlar olmalarına rağmen bu mekânların herkes tarafından kullanılmasına izin verilmez. Yarı-kamusal mekânlar ise temelde kamusal mekânlar olup kullanımı belirli işlevler için özelleşmiş mekânlar olup bu mekânlar herkes tarafından kullanılabilmektedir (Şekil 3.1).



Şekil 3.1. Yapılar özel mekân iken, ön bahçeler yarı özel mekânlardır. Belirli bir işlev için düzenlenmiş olan yeşil alanlar ise yarı kamusal mekânlardır.

Bir mekânın özel, kamusal, yarı-özel ve yarı-kamusal olarak nitelendirilmesi farklı bölge ve kültürlere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bir toplumun sosyo-kültürel yapısı ile yer aldığı bölgenin doğal özelliklerinin gerektirdiği gereksinimler özel ve kamusal mekânların tanımlanmasında belirleyici olduğu gibi bu mekânlara gereksinim duyulup duyulmamasını da belirler.

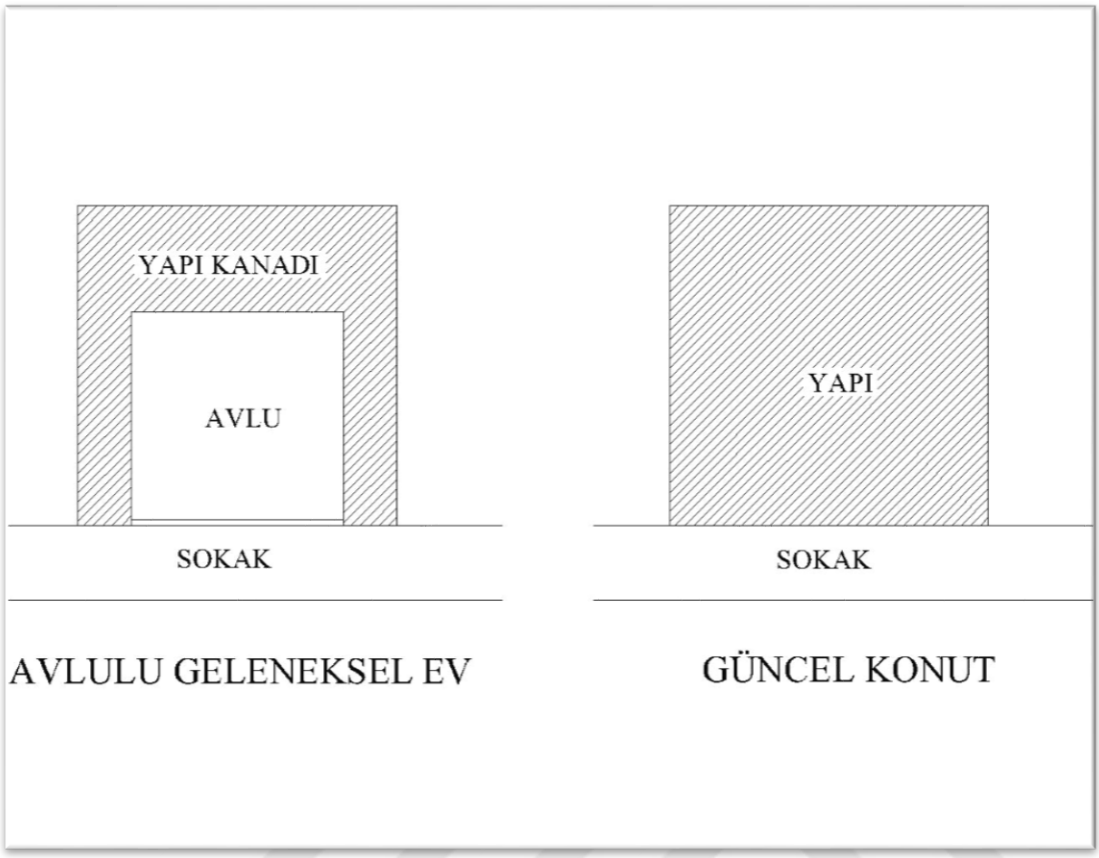
Bu anlamda özel mekân ve kamusal mekân kavramları sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullar, sahiplenme ve yaptırım ilişkileri, toplumu ve fertleri ilgilendiren haklar, normlar ve değerler, kişilerin fizyolojik ve psikolojik durumları gibi etmenlere bağlı olarak biçimlenir ve farklı şekillerde değerlendirilebilir (Yoldaş 2007: 8).

Özel ve Kamusal mekânlar da kendi içlerinde işlevlerine göre sınıflandırılmaktadır. Örneğin özel mekânlar, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış özel mekânlar olarak sınıflandırılır. Konutlar, işyerleri ile özel mülkiyetteki sanayi, hizmet ve tarımsal yapılar yapılandırılmış mekânlar grubuna girerken; üzerinde yapı bulunmayan arsa, tarla, bahçe gibi alanlar yapılandırılmamış özel mekânlar grubuna girer (Aydemir ve ark. 2004; 380).

3.2.3. Özel Bir Mekân Olarak Ev ve Anlamı

Tüm toplumlarda yersel bir aidiyet atfedilen ev özel bir mekân olarak nitelendirilmektedir. Fakat evlerin özel mekân niteliğinin derecesi toplumdan topluma göre değişebilmektedir. Müslüman ve Doğu toplumlarında geleneksel olarak mahremiyete verilen önemden dolayı, evlerin özel mekân niteliği çok daha belirgindir.

Bu nedenle Batı toplumlarında evlerden kamusal alana geçiş direkt olarak yapılabilirken, Müslüman ve Doğu toplumlarında katı bir biçimde özel mekân niteliğine sahip evlerden kamusal alana geçiş bir takım yarı-özel ve yarı kamusal mekânlarla sağlanır (Yoldaş 2007: 12) (Şekil 3.2).



Şekil 3.2. Güncel konutlarda sokaktan eve ilişkilenme doğrudan yapılırken, geleneksel evlerde önce avlu mekânına girilir.

Evler, özel mekânlar olmakla beraber, içinde bulunulan topluma ve devlete ait yasa, norm ve değerlerin bu mekâna belirli oranda müdahalesi bulunmaktadır. Kamusalın temsilcisi olma niteliğinde olan devletin özel mekâna müdahalesi koruyucu ilişkiler organize etme ve aile içinde sosyal roller belirme noktasında görülmektedir. Örneğin aile planlaması, evlilik, boşanma gibi ailenin temelini oluşturan meselelerde devletin müdahalesi bulunmaktadır (Durummond 2000: 2379).

3.2.3.1. Ev Kavramı

Ev, bir arada yaşayan ve aynı mekânın birimlerini gerektiğinde paylaşan, bu mekânın mümkün kıldığı eylemleri birlikte yapan bireylerin ve aile fertlerinin barınma ve korunabilme gereksinimlerini karşılayabildikleri bir yaşama ve yerleşme biçimi olmakla beraber, (Yıldırım ve ark. 2009: 113) toplumsal yaşamda anı, hüzün ve mutlulukların yad edildiği bir dünyayı ifade eder (Sami 2008: 1105). Bu anlamda ev,

toplumsal yaşamın dizgesinde ailenin bekâ ve mahremiyetinin vücut bulduğu bir barınaktır (Sami 2013: 178).

Ev, bir toplumdan diğerine değişebilen ya da aynı toplum içerisinde anlayış derecelerine bağlı olarak değişebilen inanç, adet, görenek ve kültür gibi yaratılmış ortak kabullerin somutlaştığı ve ifade bulduğu mekânlardır. (Erginöz 1988:99) Bu anlamda ev, sadece bireylerin ve ailenin fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerinden olan barınma gereksinimini karşılamakla kalmaz, bununla birlikte sosyo-kültürel anlamda bir takım temsiliyetlerin de ifadesine olanak sağlar.

Evin başka bir tanımı ise insanların bulunduğu toplumda edinmeyi umduğu sosyal statü ile ilgilidir. Buna göre ev, çoğu kültürde sosyal statüye dayalı ayrıcalıklar elde etmek için tasarlanıp oluşturulmuş bununla beraber bireylerin birbirleri ve içinde bulundukları sosyo-kültürel yapı ile ilişkilerinin devamını temin etmiş yaşamsal bir oluşumdur (Gür 1993; 19). Bu bağlamda ev, toplum içinde ailenin sahip olduğu sosyal statünün bir ölçütü olabilmektedir (Soykan 1999: 104).

Toplumsal yaşamda eve yüklenen bir takım anlamlar vardır. Eve yüklenen anlam ile evin kullanım şekli birbiriyle ilişkilidir. Eve yüklenen anlam hemen her kültürde eş değer düzeyde zengin anlamlar içermektedir. Bu anlamda evler barınılacak yer olmanın ötesinde bir takım sembolik anlamları bulunmakta, bazı kültürlerde kutsal mekân anlamı taşıyabilmektedir (Rapoport 1969: 40).

Toplumsal gelişme ile beraber insanın en temel ihtiyaçlarından biri barınma ve kendine özel bir yaşam alanı tanımlamak olmuştur. Bununla birlikte barınma sorununa işlevsel çözümler bulmak insanoğlu için her zaman güncel bir mesele olma niteliğini sürdürmüştür (Sami 2007: 64). Bu anlamda ev, dünya üzerinde varlığını gösterdiği ilk günden beri farklı isimlerle anılarak ihtiyaç duyulup içinde barınılmış mekânlar olagelmiştir. Bu mekânlar bazen bir mağara ya da kıl çadırı olabildiği gibi bazen de tam teşekküllü binalar olmuştur.

Evin doğadaki ağaç kovuğu, mağara gibi doğal mekânları aşarak sıradan bir barınak olmanın ötesinde bireylerin ve toplumun sosyo-kültürel kimliklerini ifade edebildikleri ve bir takım fizyolojik gereksinimlerini karşılayabildikleri bir mimari eylem ürünü olması; yiyecek toplama, avcılıkta iş bölümünün gelişmesi ve yiyecek fazlasının oluşmaya başlamasıyla eş zamanlı olabileceği düşünülmektedir (Arslan 2012: 2-3).

Ev, kullanıcı-ziyaretçi ilişkisi açısından kontrol alanı oluşturan mekânsal bir düzenlenişi ifade eder. Bu anlamda evler yaşayan ve ziyaretçi arasındaki sosyal ilişkileri tanımlayan sınırların düzenlenmesiyle biçimlenmiştir (Dursun 2002: 52). Söz konusu mekânsal düzenleniş toplumun ve bireyin sosyo-kültürel ve fizyolojik özelliklerine göre şekillenip değişime uğramış, bu değişim evlerin teknik anlamda da gelişmesine ve yeni ev anlayışlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Özyılmaz 2007: 12).

Evler bir yandan ait olduğu toplumun sosyo-kültürel özelliklerini, çevresel tercihlerini ve imgelerini yansıtırken öte yandan kullanıcısının özüyle ilgi imgelerini, kendini kanıtlama ve anlatma eğilimini de yansıtır (Gür 2000: 66-67). Çünkü tarih boyunca ev, insanlar arasında iletişim ve etkileşim bütünlüğünü koruyan bir bağ olmuştur. Gerek mekânsal düzenlenişiyle ve gerek yapımında kullanılan malzemeleriyle hem kişinin dünya görüşünü ve eğilimlerini hem de bulunduğu toplumun sosyo-kültürel yapısını yansıtmıştır.

Sosyo-kültürel yapının yansıtılması ev kavramını sıradan bir konut kavramının ötesine taşır. Zira insan ile ev arasında karşılık bir etkileşim bulunmaktadır. İnsanın ferdi ve toplumsal gereksinimleri evi dönüştürürken evin mekânsal ve fiziksel nitelikleri insanın duygu durumunda etken olabilmektedir. Bu karşılıklı etkileşim sonucunda insan eve bir aidiyet bağıyla bağlanır. Kişinin sahip olduğu kimliği eve yansıtmasıyla ev sıradan bir konut olmaktan öte tam manasıyla bir eve dönüşür.

3.2.4. Geleneksel Kent Dokusu ve Geleneksel Evler

3.2.4.1. Geleneksel Doku

Gelenek, bir toplumun belleğinde yer etmiş çok eskilerden süre gelen; kuşaktan kuşağa aktarılan ve bir takım yaptırımları olabilen kültürel kalıntı, alışkanlık, bilgi, töre ve davranışlar bütünüdür (Sargın 2011: 16).

Doku, belli bir amaç için birbirleriyle benzer işlevlere sahip birimlerin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları yapıdır. Doku ele alınan konuya, ölçeğe ya da bilim dalına göre farklı şekillerde anlamlandırılır. Örneğin Tıp biliminde kıkırdak dokusu, kemik dokusu, kas dokusu; Kent Planlamada kent dokusu, sokak dokusu, konut dokusu; mimaride yapı cephelerinde kullanılan malzemelerin oluşturduğu görüntü cephe dokusu

olarak isimlendirilir (Sargın 2011: 8). Bu bağlamda dokuyu oluşturan birimler birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir.

Bir mekânın, kentsel dokunun veya konut dokusunun ‘’geleneksel’’ ya da ‘’güncel’’ olarak nitelendirilmesi mekânın ya da dokunun bulunduğu bölgenin sosyo-kültürel yapısıyla ilişkilidir.

Mekânsal örüntü bulunduğu bölgenin sosyo-kültürel gereksinimlerinden kaynaklı olduğu sezinlenen mekânlar ‘’geleneksel’’ olarak nitelendirilirken; çağdaş tasarım kavramları ile oluşturulan mekânlar ise ‘’çağdaş’’ ya da ‘’güncel’’ mekânlar olarak nitelendirilir (Gür 1996: 45).

3.2.4.2. Geleneksel Kent ya da Geleneksel Kent Dokusu

Kentsel doku, bir kentin anayollar ve ikincil yollarla bölünmüş olan yerleşme, ticari, sanayii ve yeşil alanlar gibi kentsel fonksiyonları karşılayan birimlerin örgütlenmesiyle oluşan biçimdir. Bu anlamda kent içinde yapıların, yolların, yeşil alanların örgütlenmesiyle oluşan dağılım düzeni kentsel dokuyu oluşturur (Hasol 2008: 143). Kentin mimari tipolojisini ve kentsel çevrenin genel görünümünü tanımlayan kentsel doku, bir bölgenin karakteristiğini ve kimliğini oluşturmakla beraber içerisindeki alanların yapısı ve yoğunluğu hakkında bilgi verir (Canniffe 2006: 24-37).

Kentlerin sahip olduğu yapay çevre ile etkisi altında bulunduğu doğal çevre; kentlerin birbirinden farklı olmaları sonucunu doğurur. Kentin sahip olduğu ve zaman içerisinde değişen biçimin içerdiği kentsel bileşenler bir araya gelerek kentsel dokuyu oluşturur (Ağsakallı 2006: 23). Bu anlamda kentsel doku, bir kentin kimliğini oluşturur. Çünkü her çevre kendine özgü bir takım özelliklere sahiptir. Bu özelliklerin biçimlendirdiği kentsel doku kişinin zihninde benzersiz bir kent imgesi oluşturur (Alexander ve ark. 3-459).

Geleneksel kentlerde kentsel yerleşimin bulunduğu alanın doğal özellikleri, barındırdığı toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik durumu ve kentin kuruluş amacı geleneksel kent dokusunu oluşturmada belirleyici faktörlerdir. Doğal özellikler bağlamında kentin kurulduğu alanın iklimi, topoğrafyası, su rejimi ve bitki örtüsü etkili iken sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler olarak kentin barındırdığı toplumun değer yargıları, inançları, maddi-manevi gereksinimleri ile yaşam alışkanlıkları etkili

olabilmektedir (Sargın 2011:9). Bu bağlamda geleneksel kentler sahip oldukları nitelikler bakımından, barındırdıkları toplumun ve fertlerin geleneksel kabulleri, yaşam alışkanlıkları ve fizyolojik gereksinimleriyle oluşturduğu tezat oluşturacak nitelikler asgari ölçüdedir (Eldem 1987: 262).

Geleneksel kentlerin biçimi iç dokunun geometrik olmayan doğal formlarının yansıması olarak serbest ve organik bir dokuya sahip ritmik bir düzen içinde olmaktadır (Aru 1998: 329-334). Bu dokunun mekânsal yapısı fonksiyonel düzeyde iki farklı alana bölünmüştür. Kent merkezi kentin kalabalıkları toplayan işlevlerini(ticaret, din, eğitim, yönetim) kapsar. Barınma alanları olan konut alanları kent merkezinden kademeli bir hiyerarşi ile ayrılmıştır. Topografyaya ve iklim koşullarına uyan organik sokak dokusu, kent merkeziyle ilişkilenmiş olan geniş sokaklardan dar sokaklara ve en sonunda daha az konutun cephe aldığı çıkmaz sokaklara doğru geçişlerle işleyişini sürdürür (Oktay 2001: 46) (Şekil 3.3).



Şekil 3.3. Geleneksel Evlerin İlişkilendiği Dar Sokaklar, Camikebir Mahallesi, Siverek. (Hatipoğlu 2018)

Geleneksel İslam kentlerinde kent dokusunun oluşumunda en önemli bileşenlerinden biri yollardır. Yolların kendi aralarında bir hiyerarşisi bulunmaktadır. Konut birimleri sokaklara açılır sokaklar ise mahalle camilerine yönelir. Mahalle odaklarında yer alan mahalle camileri ve küçük çarşı birimleri ana yollarla merkez camii, büyük çarşı ya da kale kapılarına doğru açılır (Sargın 2011:18) (Şekil 3.4). Kenti çevreleyen surlarda bulunan kale kapıları diğer kentlerden gelen yolları kentin ana arterlerine bağlama işlevini görür.

Geleneksel İslam kentlerinde kentin dokusunu oluşturmada bir diğer önemli bileşen ise camilerdir. Toplu ibadetlerin yapıldığı bu mekânlar kalabalıkların toplandığı mekânlar olmalarından dolayı genellikle yakınlarında ticari birimler bulunur. Özellikle ulu camilerin yakınlarında kentin ana çarşısı yer alır. Bazen de bu camiler ibadet, eğitim ve ticaret işlevlerinin bir arada yapıldığı bir külliye olarak inşa edilir. Burada ibadetin yapıldığı mekân Cami iken, eğitim işlevini Medreseler ve çarşı işlevini de Bedesten karşılar (Şekil 3.5).



Şekil 3.4. Siverek'te hâlâ merkez camii niteliğini sürdüren Siverek Ulu Camii (Hatipoğlu 2018)

Geleneksel İslam Kentleri birbirine benzer bir çok nitelikler taşıyor olmakla beraber bulundukları bölgenin sosyo-kültürel ve doğal yapısına göre birtakım farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin Kuzey Afrika'da bulunan Geleneksel İslam Kentlerinde, kent dokusu yoğun olup doğal çevreye karşı kapalı bir tutum sergiler. Ancak Osmanlı Kentlerinde, kent dokusunu oluşturan evler, bahçeler, çeşmeler ve havuzlar bir bütünlük içerisinde doğal çevre ile iç içedir (Cansever 1997: 51).



Şekil 3.5. İbadet mekânlarıyla birlikte eğitim birimleri olan medreseleri de bünyesinde barındıran Diyarbakır Ulu Camii. (URL-4)

3.2.4.3. Geleneksel Evler ve Geleneksel Ev Dokusu

Geleneksel toplumları barındıran yerleşim alanlarında bulunan yapay çevreyi etkileyen tanımlanabilir ne kadar kültür varsa bir o kadar otantik geleneksel mimari ve daha özelde konut örüntüsü ve biçimi olduğu söylenebilir (Sami 2007: 65). Geleneksel yapı dokusunun egemen olduğu bölgelerde geleneksel mimarinin mimarlık disiplinine sıkıca bağlı bir alan olmanın ötesinde geleneksel toplumların yazılı olmayan kabullerinin belirlediği bir alandır (Sami 2008: 1103-1104). Bu durumun sonucu olarak geleneksel

mimarinin en önemli karakteristiğinden biri yapıların genellikle mimarın kim olduğunun belirsiz olduğu bir biçimde ya da mimarsız olarak tasarlanıp inşa edilmiş olmalarıdır (Oliver 2006; Aktaran Sargın 2011: 17).

Geleneksel ev mimarisi, toplumsal üretimin geleneksel yöntemlerle yapıldığı endüstrileşmemiş ya da endüstrileşme öncesi toplumların mimarisidir. Devamlılık, süreklilik, tekrar, geçmişin kabulü, geçmişe bağlılık, değişime olan direnç geleneksel mimarinin temel nitelikleridir. Oluşum ve gelişim sürecinde bulunduğu bölgeden etkilenmiş fakat aynı zamandan bulunduğu bölgeyi etkilemiştir (Sargın 2011:17). Bu anlamda geleneksel ev mimarisi özel ihtiyaçlara, alışılmış değerlere, toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına göre inşa edilip biçimlenmiştir. Çünkü geleneksel ev mimarisi geleneklerin fiziksel yapay çevreye yansıtılmış bir ürünüdür.

Geleneksel evler; bir kültür, bir sosyolojik gelişme, bir zaman ve alan bütünlüğüdür. Bu bütünlük ayrık unsurların birleşimi olmaktan ziyade bir unsurun diğer unsurlarla olan ayrılmazlarının birleşimidir (Altman ve Rogoff 1987: 8-37). Bu anlamda geleneksel evler birbirinden bağımsız özelliklerin ve işlevlerin örgütlenmesi değil aksine birbiriyle doğrudan ilişkili ve birbirinden türeyen bir takım değerlerin ve gereksinimlerin yapay çevredeki yansımasının bir ifadesidir.

Geleneksel evler, fiziki varlıklarıyla yalın insani değerleri ve mekânsal özelliklerini ortaya koyarken; sosyal yaşam, dinsel kabuller, ahlaki ve kültürel alışkanlıklar doğrultusunda mekânsal doğalarını da ortaya koymuştur. Varlıkları yüzyıllara dayanan geleneksel evler ve onların mekânsal işleyişleriyle beraber var olmuş yaşam tarzı, geleceğe aktarılacak geleneksel mimari kabullerin ontolojisinin yapay çevrede hayat bulmasına fırsat vermiştir (Sami 2008: 1103). Bu bağlamda günümüzde üretimi büyük oranda durmuş olan geleneksel evlerin mekânsal işleyişleriyle bir bütünlük oluşturan geleneksel yaşam alışkanlıkları günümüz çağdaş konut mimarisinde tasarım sürecinde göz ardı edilemeyen bir tasarım girdisi olabilmektedir.

Geleneksel evler mimari bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde insan gereksinimlerine en iyi şekilde cevap verecek mekânsal örgütlenmenin yerel malzemeyle birlikte tasarlanmış fiziksel bir ifadesi olduğu görülür (Sami 2007: 63). Bu anlamda geleneksel evler, bulunduğu bölgenin sosyo-kültürel ve doğal koşullarının gerektirdiği gereksinimlerine göre biçimlenen mekânsal kurgusu ve yine doğal koşulların belirlediği

yerel malzemesiyle, sosyo-kültürel ve coğrafi anlamda farklı olan her bölgede özgün bir yapı geleneğine ait yapılar olarak ortaya çıkmış ve gelişimini sürdürmüştür.

Geleneksel evler genellikle az katlı ve kişi mülkiyetinde olan müstakil yapılardır. Bazılarında birden fazla aile ikamet edebilmektedir. Bu evlerde özellikle avlu ve bahçe önem taşımaktadır. Evin giriş kapısı avluya açılır. Bu bölgeye göre değişmekle beraber bazen bahçe ya da taşlık olabilir. Bazen sokaktan avluya girildiğinde evin içinin görülmemesi için rüzgarlık ya da giriş gibi bir mekân olur. Mahremiyetin daha baskın olduğu bölgelerde ise avlular haremlik-selamlık şeklinde ayrılır ve evin mekânsal örgütlenmesi bu ayrıma göre şekillenir. Evin giriş kapısının dışında sokağa açılan başka bir açıklığı genellikle yoktur.

Geleneksel konut dokusunun bileşenleri genel olarak:

- Bir ya da iki katlı konutlar,
- Bahçe ve avlular,
- Bahçenin ya da avlunun sokakla görsel bağlantısını kesen duvarlar,
- Bahçelerde genellikle bulunan yeşil ögeler,
- Çıkmaz sokaklar,
- Çıkmaz sokaklar çevresinde kümelenen konut gruplarının oluşturduğu mahalleler ve mahalle camileri'dir (Sargın 2011: 18-19).

Geleneksel konut dokusunda bahçe, sokağın doğal çizgisine göre şekillenir. Sokağın doğal izini takip eden bir duvar bahçeyle sokak arasındaki sınırı oluşturur. Konutun biçimi bu sınırın şeklini etkilemez aksine konutun kendisi bu sınıra göre şekillenir. Sınırı oluşturan duvarın yüksekliği insanların boyunu aşacak yüksekliktedir. Böylece sokak ile bahçe ya da avlu arasında görsel ilişki kesilir (Günay 1998: 124-125).

Geleneksel konut dokusunda konutlar ile avlu ya da bahçe duvarları işlevsiz ve boş mekânların oluşumuna imkân vermeyecek şekilde güçlü bir örgütlenme oluşturur. Bu durum oluşan sokak dokusunun doluluk-boşluk özellikleri bakımından organik bir yapıda olmasını sağlar (Sargın 2011: 23).

Geleneksel evler, mimarlık disiplinin getirdiği kabullere göre tasarlanmamış olup yüzyılların getirdiği tecrübelere göre ve bulunduğu bölgenin coğrafi özelliklerine göre

biçimlendiğinden bu evlerden kaynaklı çevre sorunları asgari düzeydedir. (Yoldaş 2007:19) Günümüzde bu evlerin en önemli sorunlarından biri endüstrileşme sonrasında hızla değişmeye başlayan geleneksel toplumların değişmeye başlayan yaşam alışkanlıklarına karşılık gelecek mekânsal çözümlerde yetersiz kalmasıdır. Bir diğer önemli sorunu ise hızla ilerleyen inşaat teknolojisi ve sanayisi nedeniyle yerel ölçekte geleneksel evler için üretilecek doğal malzemelerin külfetli ve maliyetli olmasıdır.

3.2.5.Geleneksel Evlerde Mekânsal Örüntü ve Fiziksel Yapının Belirleyicileri

Bir mekânın niteliğini belirleyen, bulunduğu yerin çevresel koşulları ve barındırdığı toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı gibi belirleyicilerdir. Bu belirleyiciler bir takım gereksinimler meydana getirir ve mekân işlevsel olarak bu gereksinimleri karşılayabilme derecesine göre değerlendirilir. Geleneksel evler, ortaya çıkması ve gelişmesi sürecinde bulunduğu yerin ve toplumun sosyo-kültürel ve doğal kaynaklarından beslendiği için bu evlerin barındırdığı fertlerin ya da toplumun gereksinimlerini büyük oranlarda karşılayabildiği söylenebilir. Bu anlamda geleneksel evler bulunduğu bölgenin ve barındırdığı toplumun sosyal, kültürel ve doğal belirleyicilerine göre şekillendiği söylenebilir (Çizelge 3.1.).

Çizelge 3.1. Konut Biçiminin Belirleyicileri (Gür 2000: 50)

Doğal Belirleyiciler	Sosyal Belirleyiciler	Kültürel Belirleyiciler
İklim	Toplumun Teknik Bilgi Düzeyi	Dünya Görüşü (Kültürel Değer ve Normlar)
Topografya	Yasal Düzenlemeler	Yaşam Biçimi ve Davranışlar
Çevresel Örüntü ve Doku	Toplumun Refah Düzeyi	Çevre ve Mekân Kullanım Normları
Çevrede Var Olan Malzeme	Toplumsal Yapı	Konutun Kullanım Anlamı
	Aile-Toplum İlişkileri	

Mekânın ve özelde geleneksel evlerin söz konusu belirleyicilerle olan ilişkisi bazen doğrudan olabildiği gibi bazen dolaylı olabilmektedir. Söz gelimi geleneksel evlerin yapısında kullanılan malzemenin yerel malzeme olması evin bulunduğu yerin doğal belirleyicileri ile olan doğrudan ilişkisini örneklerken, bölge ikliminin soğuk

olmasından dolayı duvarların kalın yapılarak yalıtımı artırma çabası dolaylı ilişkiyi örnekler. Burada iklimin sıcak olması sıcaktan korunma gereksinimini oluşturmuş, bu gereksinim de yapıda duvarın kalın yapılmasında fiziksel ifadesini bulmuştur. Bu anlamda konunun daha iyi açıklanabilmesi açısından, sözü edilen sosyo-kültürel ve doğal belirleyicilerin geleneksel evlerini ne biçimde etkilediklerine geçmeden önce kullanıcı gereksinimi ve kültür kavramlarını açıklanması gerekmektedir.

3.2.5.1. Kullanıcı Gereksinimi

Kullanıcı gereksinimi, bir mekânda bulunan kişilerin eylemlerini etkin bir biçimde yerine getirebilmeleri için sağlanması gereken asgari koşullardır (Atasoy 1973:14). Kullanıcı gereksinimi, bir mekânda gereklilikleri ve zorunlulukları ifade eder. Başka bir ifadeyle kullanıcının bir mekânda yaşamını sürdürürken toplumsal, psikolojik ve fizyolojik bakımdan rahatsızlık hissetmemeleri ve yaptıkları işlerde verimli olunması için gereken tüm asgari mekânsal imkânlara duyulan ihtiyaçtır (Özyılmaz ve Aluçlu 2009: 177).

Kullanıcı gereksinimleri, Fiziksel kullanıcı gereksinimleri ve Psiko-sosyal kullanıcı gereksinimleri olarak iki bölümde ele alınabilir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Kullanıcı Gereksinimleri (Buğday 1991: 6-21)

Fiziksel Gereksinimler	**Psiko-Sosyal Gereksinimler**
Hacimsel Gereksinimler	Mahremi (Özele İlişkin) Gereksinimler
Isısal Gereksinimler	Davranışsal Gereksinimler
Görsel Gereksinimler	Estetik Gereksinimler
Sıhhi Gereksinimler	
İşitsel Gereksinimler	
Güvenlik Gereksinimi	

Fiziksel gereksinimler, daha çok mekânsal anlamda barınma ve konfor gibi fiziki kullanışlılık ile ilgili gereksinimlerin asgari ölçüde karşılanmasına duyulan ihtiyaçtır. Psiko-sosyal gereksinimler ise, bir eylemin mekânsal yetersizliklerden kaynaklı herhangi bir rahatsızlık hissetmeden yerine getirilebilmesi için gereken mekânsal koşullardır (Alga 2005: 20).

Kullanıcı gereksinimlerinin niteliği ve niceliği ilgili olduğu toplumun ve ferdin yaşam koşullarına ve ilişkilenme biçimlerine bağlı olarak ortaya çıkar. Bir insanın fizyolojik koşulları, ekonomik uğraşları, yaşam biçimi ve bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel özellikleri kullanıcı gereksinimlerinin niteliğini ve niceliğini belirler. Bu gereksinimler bir evde evin mekân örüntüsünün ilişkilenebildiği bir takım eylemleri ortaya çıkarır (Çizelge 3.3). Böylece bu eylemlerin herhangi bir kısıtlama olmaksızın yapılabilmesi için oluşturulan mekânlar bir evde mekân örüntüsünü ortaya çıkarır.

Çizelge 3.3. Konutta Kullanıcı Gereksinimlerine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Eylemler (Özyılmaz 2001: 22)

Eve Giriş, Depolama Eylemleri
Dolaşım Eylemleri
Oturma-Dinlenme Eylemleri
Kültür Geliştirme Eylemleri
Yemek Hazırlama ve Yeme Eylemleri
Yatma-Uyuma Eylemleri
Temizliğe Dair Eylemler

3.2.5.2. Kültür ve Kültürün Bileşenleri

Kültür, üretim ve tüketim ilişkileri ile inanç, değer, örf ve adetleri kapsayan birikimler bütünüdür (Özyılmaz 2001: 33). İnsanlar arasında paylaşılan ve günümüze kadar ulaşabilmiş bütün değerleri kapsamaktadır. Her kültür, kendinden önce var olan toplumsal kabullerin bir uzantısı olarak süregelmiştir (Sami 2007:67). Geçmişten günümüze kuşaklar boyu aktarılırken kapsadığı bileşenleriyle birlikte toplumsal ortak aklın odağında değişip gelişir ve toplumun her alanında kendisini gösterir (Salama 2006: 44). Bu anlamda bir toplumun ya da bir ferdin hayat görüşünü ve hayata bakış açısını şekillendirir.

Kültür, kavramsal olarak kapsadığı bileşenleriyle birlikte ortak aklın odağında değişerek ve gelişerek; toplum nezdinde güçlü olabilme aidiyetiyle yaşamın her alanına sirayet edebilmektedir. Kentlerin kültürel aidiyetleri toplumsal süreç skalasında yaşananların günümüzde farklı perspektiflerle ortaya çıkarılması nedeniyle, dün ve bugün arasında yaşanan değişimlerin sonuçlarından beliren izafi bir boyutu anlamamızı sağlamaktadır (Salama 2006:44).

Kültürün, amaçların vuku bulduğu inanç ve değerleri olan bir grup insan hakkında olduğu söylenebilir. Bu bir dünya görüşünü ve dünyaya bakış açısını şekillendirir. Dünya, yaşam şekli, manzara veya bir yerleşimin sistematiği olarak, kuralların kabulüdür (Altman ve ark. 1980: 67).

Kültür topluma ve bulunduğu coğrafyaya göre farklı bileşenleri kendi içinde barındırır. Bu bileşenler kültürün öz ögeleri olarak adlandırılır. Bu ögeler:

- ‘’Kültürel grubun çevresinin iklim topoğrafyasını da içeren doğal özellikleri,
- Etkisi altında bulunduğu dil, din ve benzeri değerler,
- Yerleşme örüntüleri ve bulunduğu sosyo-ekonomik düzen,
- Toplumun örgütlenme biçimi. (Aile, Akraba, Kabile, Ulus),
- Yemek yeme alışkanlıkları,
- Statü ve Sosyal Kimlik,
- Tavırlar ve Sözsüz iletişim,
- Mahremiyet, kişisel mekân, egemenlik sınırı, kalabalıklaşma tutum ve davranışları,
- Toplumsal ilişki davranışları ve normları,
- Çalışma, ortak iş yapma ve ticaret alışkanlıkları,
- Üretim biçimi ve ilişkileri,
- Gelenekler, ahlaki ve töresel ilişkiler, ideal kurallar, mekânsal normlar’’ şeklinde sıralanabilir (Gür 2000: 68)

3.2.5.3. Sosyo-Kültürel Belirleyiciler

Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkıp gelişimini sürdürmüş her kültür, içerisinde bulunmuş olduğu sosyo-kültürel ve doğal koşullar içerisinde doğanın verilerini dikkate alarak kendi özgül nitelikleriyle uyumlu konut tipolojileri üretebilmiştir.

Tarihsel süreçte kültürün filtre edilen değerlerine bağlı olarak konut inşa sürecini belirleyen ve ortaya çıkan gereksinimlerin belirlenip çözülmesinde etken olan kabuller geleneğinin varlığı geleneksel yerleşim dokularında hep var olmuştur. (Canan 1995: 17)

İlkel toplumların bireyinden günümüz toplumunun bireyine kadar; bireyin toplumsal yaşamı algılamada ortaya koymuş olduğu kabuller özellikle geleneksel toplumların yerleşim dizgelerinde kendi öznesini güçlendirerek mekânsal örüntülerde önemli bir girdi olarak varlığını ortaya koymuştur (Şimşek 2013: 9).

Konutu bir bütün olarak tanımlı bir aşamaya getiren mekânsal düzenlemeler, kullanıcıların sosyal yaşamlarını birlikte sürdürebilecekleri bütünsel bir olgunun ifadesidir. Kullanıcıların sosyal yaşam biçimi, toplumsal rolleri, değer yargıları, zaman ve mekân kullanımları, kimlik kullanım mekanizmaları, davranış zenginlikleri, bulundukları ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve hane büyüklüğü söz konusu bütünsel olgunun birer bileşenleri olarak konutun fiziksel ve mekânsal yapısında ifadesini bulur (Dülgeroğlu 1995).

Uygarlık kurabilecek kadar kültürel birikime sahip olan toplumlar, kültürel değerlerini ve yerleşim alanlarını kendilerinden önceki toplumun birikimlerini bazen yok ederek ama çoğunlukla kendi değerleri içerisinde özümseyerek kendi uygarlıklarına bir yaşam alanı açmışlardır. Geleneksel konut dokusunun bulunduğu yerleşim yerleri söz konusu tarihsel akış içerisinde birbirinden farklı uygarlıkların kültürel mirası üzerinde şekillenmiş, fiziksel ve mekânsal boyutta söz konusu kültürel mirasın değerlerinin fiziksel bir tezahürü olarak ifadesini bulmuştur (Sami 2011: 265).

Geleneksel konut yerleşimleri tarihten günümüze gelen toplumların kültürel yaratım mirasının bir yansıması olarak kültürü sözsüz bir biçimde nesilden nesile aktarır. Bu anlamda öncelikle sosyo-kültürel kabuller -coğrafi özelliklerin izin verdiği ölçüde- geleneksel konut özelindeki yapılı çevrenin mekânsal ve yapısal niteliğini belirler, daha sonra çevre yeni nesillere söz konusu sosyo-kültürel kabulleri aşılar. (Şimşek 2013: 11) Örnek olarak, İngiltere'de ağır ahşap kapıların kullanımı, sonraki nesillere İngiliz kültürünün belirgin özelliklerinden biri olan mahremiyet duygusunu aşılamıştır (Altman ve ark. 1980: 118).

Yapay çevre barındırdığı toplumun sosyo-kültürel kabullerine göre şekillendiği gibi yapay çevrenin kendisi de toplumu ve fertleri etkiler. Böylece çevreyle toplum bir bütün haline gelirler. Bir toplumun sosyo-kültürel kabulleriyle çevresi arasında sağlanan uyumun düzeyi, toplumun ait olduğu kültürün her an değişen dünya şartlarının

yozlaştırıcı etkilerine karşı gösterebileceği direncin düzeyini de ifade eder (Yoldaş 2007:46).

Toplumsal yaşamda birey ilişkilerini gerçekleştirirken kişisel alan, kişiler arası mesafe, kişiselleştirme ve mahremiyet gibi belli davranış mekanizmalarını kullanır. Kişi bu davranış mekanizmalarını kullanarak, bazen çevresiyle arasına görünmez mesafeler koyar, bazen de gözle görünür bir biçimde çevresini çeşitli elemanlar yardımıyla düzenler (Sami 2007: 70-71). Bu davranış mekanizmalarından biri olan mahremiyetin geleneksel konut yerleşimlerinde önemli bir belirleyiciliği bulunmaktadır.

Mahremiyet, bir kişiye ya da bir gruba ait olan mekânların diğer kişilerle olan ilişkilenmelerinin düzenlenmesini ifade eder. Fiziksel çevre mahremiyetin doğasına uygun bir biçimde planlanır. Nitekim toplum bireylerin gizlenmiş mekânlarını son derece özel ve mahrem olarak kabul eder ve ilişkilenmesini buna göre yapar (Ünlü 1998: 45). Mahremiyetin tanımı, derecesi ve mahremiyetin anlamı o kültürdeki davranış kalıplarıyla bireyin gereksinimlerine göre değişebilir. Fiziksel çevrede sembolik veya gerçek ayırıcıların kullanımı ve mesafe, mahremiyetin sağlanması için belli ölçülerde kullanılan mekanizmalardır (Lang 1987; Aktaran Şimşek 2013:7).

Geleneksel toplumlardaki sosyal ve ekonomik dayanışma geleneksel konut dokusunun belirlenmesinde rol almaktadır. Geleneksel konut dokusunun en belirgin ögelerinden biri olan mahalle, büyük oranda sosyal ve ekonomik dayanışmanın getirdiği gereksinimlere göre oluşup şekillenmiştir. Mahalle sakinlerinin birbirlerinden izole olmasına neden olacak mekânsallaşmaların önüne geçerek mahalle sakinlerinin bir ölçüde birbirlerinden haberdar olmalarını sağlar. Bu durum sosyal açıdan dayanışmayı artırdığı gibi ekonomik açıdan yoksulların kısmen de olsa zenginler tarafından kollanmasını beraberinde getirir. Böylece yoksulların yaşamlarını idame ettirebilmeleri az da olsa kolaylaşmış olur (Ayvazoğlu 1992: 776).

Fiziksel çevrede toplumun dini temayülleri de kendilerini ifade etme alanı bulur. Dünyanın birçok farklı kültüründe toplumsal yaşamın en önemli unsurlarından birisi olan inanç temayülleri evin mekânsal örüntüsünün, formunun ve tipolojisinin belirlenmesinde büyük rol oynar (Rapoport 1969: 41;). Bu anlamda din, ibadetlerin yapılması için ürettiği mekânsal gereksinimlerinin yanısıra, yaşama dair ön gördüğü bir takım kurallarıyla toplumda bir takım sosyo-kültürel gereksinimler üretir. Bu gereksinimler konutta

mekânsal örgütlenmenin belirlenmesi ve mekânların kullanımı açısından önem taşır (Ünlü 1998: 39). Örneğin sakinleri Müslüman olan kentlerde İslam dininin toplumda var olan mahremiyet olgusunu öne çıkarmasıyla konutlarda haremlik-selamlık denilen mekânsal düzenlemeler ortaya çıktığı gibi, evin oturulan mekânlarında ayakkabıların çıkarılması gibi mekânların kullanımına dair davranış biçimlerini de teşvik edebilmektedir. Bununla birlikte bu durum salt Müslüman toplumlara özgü olmayıp farklı toplum ve dinlerde de görülebilmektedir.

Fiziksel çevrede toplumun barındırdığı farklı etnik unsurların varlığı da kent dokusunun belirlenmesinde etkilidir. Bu anlamda bir toplumdaki farklı etnik unsurların birbirlerinden farklı yapı geleneklerini sürdürmeleri kentlerdeki konut dokusunun kendi içinde çeşitlilik göstermesine sebep olur (Sami: 2007: 70). Bununla beraber geleneksel toplumlardaki çeşitli etnik unsurlar dışarıya kapalı bir cemaat yapısıyla yaşamlarını sürdürdüklerinden dolayı yaşadıkları mahalleleri diğer cemaatlere kapatmak adına çıkmaz sokak ögesini sıkça kullanmışlardır (Yoldaş 2007: 46) (Şekil 3.6)



Şekil 3.6. Camikebir Mahallesinde Bir Çıkmaz Sokak, Siverek. (Hatipoğlu 2018)

3.2.5.4. Doğal Belirleyiciler

Bir yerin coğrafi koşullarının bütünsel bir ifadesi olan doğal çevre, ürettiği gereksinimleriyle yapılı çevrenin tasarım kriterlerini belirleyen ortamdır. Yapılı çevre ile doğal çevre arasında tam bir uyumun yakalanabilmesi söz konusu gereksinimlerin dikkate alınmasıyla mümkündür. Bu anlamda doğal çevreye azami düzeyde uyumlu bir birlikteliğin sonucunda ortaya çıkan geleneksel kentler ve geleneksel konut yerleşimleri doğanın ürettiği sorunların başarılı bir çözümü olduğu gibi doğaya duyulan saygının bir ifadesidir(Ayvazoğlu 1992: 770).

Kendini mimari anlamda ifade edebilmiş geleneksel toplumlarda mimari geleneği belirleyen en önemli etkenlerden biri insan-doğa ilişkisidir. Geleneksel yerleşimlerde doğa kendisinden sakınılması gereken bir olgu olarak görülmez ve insan-doğa karşıtlığından kaçınılır. Bilakis gerek kullanılan yerel malzeme ve gerekse mekânsal örüntü bakımından yapay çevre doğal çevrenin bir uzantısı olarak değerlendirilmiştir. Bu anlamda açık sofalı evlerde, avlulu ve eyvanlı evlerde, geleneksel kamu yapılarında; bir kapalı mekândan diğerine geçişin yarı-açık mekânlarla gerçekleştirilmesi doğadan korunmanın farklı bir biçimde değerlendirildiğinin ifadesidir (Sami 2007: 71) (Şekil 3.7).



Şekil 3.7. Eyvan ve avlular açık ve yarı-açık mekânlardır, Fettahlılar Evi, Siverek. (Aymaz)

Türkiye'nin farklı coğrafi özelliklere sahip bölgelerinde farklı nitelikte yapı malzemelerinin kullanıldığı ve farklı tipte mekânsal örüntüler ile yerleşim dokularının ortaya çıkması söz konusudur. Sıcak ve kurak bir iklimin egemen olup taşın az bulunduğu Anadolu'nun değişik yörelerinde kerpiç yoğun olarak kullanılmıştır. Akdeniz ikliminin hakim olduğu Anadolu'nun güney ve güneybatı kısımlarında taş ve ahşap malzemeler birlikte kullanılmıştır. Kuzey bölgelerde yaygın orman örtüsünden dolayı hakim yapı malzemesi ahşapken, Güneydoğuda gerek orman örtüsünün çok az olması ve gerek iklimin sıcak-kurak olmasından dolayı hakim yapı malzemesi taştır (Sami 2008: 1103).

Bununla birlikte yerin eğimi, sıcaklık değerleri ve bulunduğu enlem yerleşim dokusu ve evlerin mekânsal örgütlenmesinde belirleyici niteliktedir. Nitekim geleneksel konut dokusunda geleneksel evlerin formu ve mekânsal örgütlenmesi bulunduğu yerin eğimine göre şekillenmiştir. Evlerin girişleri ve bahçeleri genellikle Güney cephede bulunur (Yoldaş 2007: 59). Sıcaklığın hayatı olumsuz biçimde etkilediği sıcak bölgelerde gölgeden azami düzeyde istifade edilebilmesi için sokaklar dar yapılmıştır (Şekil 3.8).



Şekil 3.8. Sıcak Bölgelerde Gölgeden Azami Düzeyde Faydalanmayı Sağlayan Dar Sokaklar, Camikebir Mahallesi, Siverek. (Hatipoğlu 2018)

Sokakların dar olmasının sıcaklık dışında bir bölgedeki ahşap malzemenin azlığının sosyo-ekonomik yapıda oluşturduğu birtakım gereksinimlerle ilgili olduğu söylenebilir. Zira sanayi öncesi toplumlarda ahşabın az olduğu kültürlerde yük taşıma işi tekerlekli arabalardan ziyade yük hayvanlarıyla yapılır. Bu durumda sokakların genişliği yük hayvanların geçişine göre hesaplanır. Bu da doğal olarak sokakların dar olması sonucu getirir.

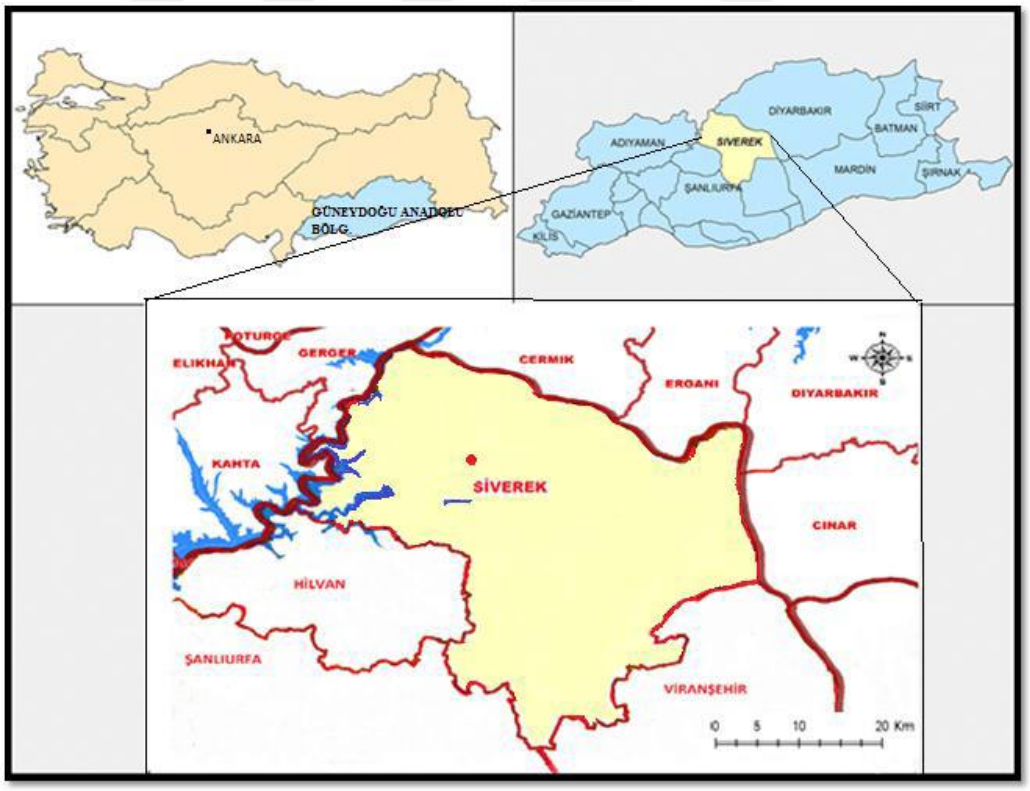
Ünlü oryantalist Bernard Lewis (2005: 196) ise sokakların dar olmasını geleneksel İslam kentlerinin karakteristiği olarak değerlendirir. Bu görüşe göre İslam fetihlerinden sonra Araplar tarafından kurulan ilk kent örneklerinde sokaklar, tekerlekli arabaların aksine Arapların bildiği en büyük yük hayvanı olan deveye göre hesaplanmıştır. Çünkü ahşabın çok az olduğu bir coğrafyanın biçimlendirmiş olduğu İslam öncesi Arap kültüründe tekerlekli araba kullanımı yaygın araçlar değildi. Böylece kurulan ilk kentlerde sokağın genişliği yüklü iki tane devenin yan yana geçebilmesine olanak verecek genişlikteydi. İslamın sonraki dönemlerinde müslüman olan farklı milletler de kentleri söz konusu ilk Müslüman kentlerini örnek alarak yaptıklarından, bu kurulan kentlerde de sokaklar dar yapılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Geleneksel Siverek Evlerinin Sosyo-Kültürel, Doğal ve Mekânsal Bağlamda İncelenmesi

4.1.1. Coğrafi Konum

Şanlıurfa'nın en büyük ilçesi olan Siverek, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta-Fırat Bölümünün Kuzeyinde yer alır. Şanlıurfa Platosunun Kuzeydoğusunda yer alan Siverek; Doğusunda Diyarbakır İli ve Çınar İlçesi, Kuzeyinde Çermik ve Ergani İlçeleri, Batısında Gerger, Kâhta ve Hilvan İlçeleri; Güneydoğusunda Viranşehir ilçesi ve Güneybatısında da Şanlıurfa İli bulunmaktadır. Batıda Fırat Nehri ile Adıyaman'dan, Doğu'da ise Karacadağ ile Diyarbakır'dan ayırılır (Şekil 4.1). Şanlıurfa ve Diyarbakırın arasında bulunan Siverek Şanlıurfa'ya 96 km. Diyarbakır'a ise 84 km. mesafededir (URL-5).



Şekil 4.1. Siverek'in Coğrafi Konumu (Akpirinç 2012)

4.1.2. Siverek İsminin Etimolojik Kökeni

Siverek ve Siverek'in içinde bulunduğu bölge, birçok kavim ve medeniyet tarafından farklı dönemlerde yaşanagelen birçok değişik isim ile anılmıştır. Tarihi kayıtlarda Siverek ve çevresinin bulunduğu bölge **Halzidima**, merkezde bulunan Siverek ise; **Kinaba** olarak geçer. Bu isimlendirmeler Asurlular dönemine aittir (Açanal 1997:9). Asur-Mittani döneminde Siverek'in içerisinde yer aldığı Urfa ve Diyarbakır arasındaki bölgeye verilen bir diğer isim ise **Kummuhu**'dur (Akbulut 1995:36). Başka bir isimlendirme ise MÖ:3000'lerde bölgede hüküm sürmüş Subarular tarafından verilmiş olan ve ''ırmaklar arası'' anlamına gelen **Subartu**'dur (Beysanoğlu 1987:50).

Hititler dönemine gelindiğinde Mittaniler'in önemli kentlerinden biri olan Siverek'in adı kaynaklarda **İsmerika** olarak geçmektedir. Yaklaşık MÖ: 2000-1000 arasında Arami göçlerine ev sahipliği yapan Siverek, Aramiler tarafından **Şehbabherak,** Karacadağ ise **Kişyari** olarak isimlendirilmiştir (Özgültekin ve ark. 2003: 19-21).

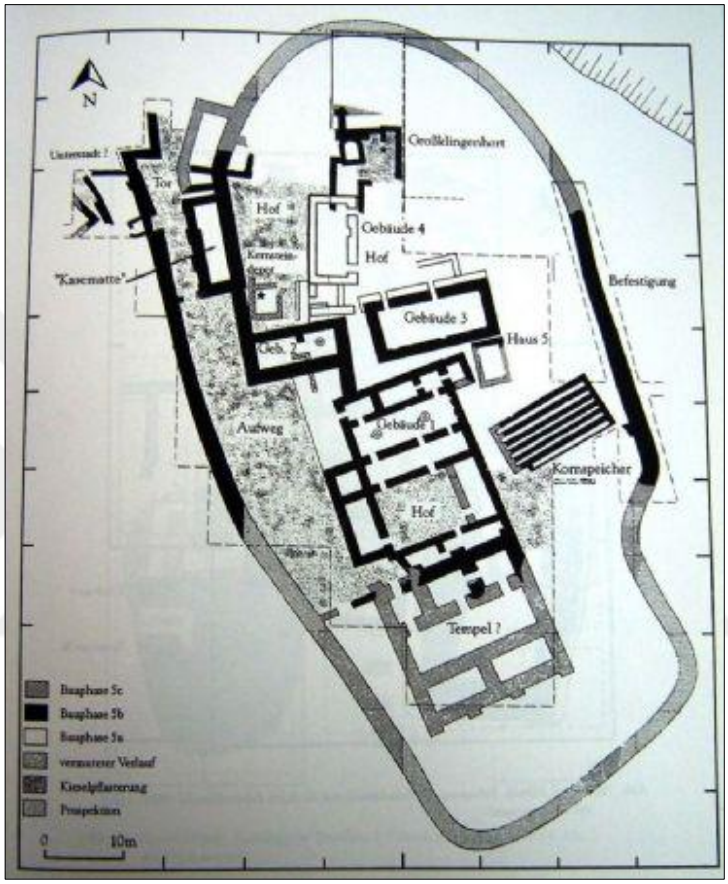
İslamiyet öncesi dönemde Ermeniler'in hâkim olduğu zamanlarda **Sevaverek** olarak isimlendirilmiştir (Umar 1993: 735). İslam fetihleri ile beraber bölgeyi fetheden Araplar tarafından **Es-Süveyda** olarak isimlendirilmiştir(Erpolat 2001: 76). Nitekim Es-Süveyda Arapça'da siyah anlamına gelmektedir. Dolayısıyla söz konusu isimlendirme hâkim yapı malzemesi bazalt olan Siverek'in siyah görünümünden kaynaklanıyor olması muhtemeldir.

1096'da Papa 2.Urbanus tarafından başlatılan Haçlı seferleri döneminde 1098 yılında Haçlılar tarafından ele geçirilen Siverek, **Sovorak** olarak isimlendirilmiştir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde ise Siverek ismi bugün kullanıldığı şekliyledir. (Özgültekin ve ark. 2003: 20)

4.1.3. Tarihçe

Siverek'in tarih öncesi dönemleri, yapılan kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarının az oluşu sebebiyle bugüne değin tam olarak aydınlatılamamıştır. Buna karşın az sayıda yapılan sınırlı çalışmalarda (Hassek Höyük, Çavi Tarlası, Göktepe Höyüğü, Toprakkale Höyüğü, Çomak Höyük gibi) bir takım önemli tarihi ve kentin fiziki gelişimiyle ilgili bilgiler ortaya çıkmıştır. Söz konusu kazılardan anlaşıldığı kadarıyla Siverek sınırları içerinde bulunan ''Hassek Höyük''e MÖ: 3400 yıllarında bir göç

gerçekleşmiştir. Buraya gelen göçmenlerin Güney Mezopotamya'daki yapı geleneğine uygun olarak taş temelli, kerpiç duvarlı ve pişmiş topraktan yapılmış mozaiklerle bezeli konutlar inşa etmişlerdir. Yerleşim birimi bir surla çevrilidir ve sokakları yuvarlak çakıllarla kaplıdır (Özgültekin ve ark. 2003: 21) (Çizim 4.2).



Şekil 4.2. Hassek Höyüğünde yapılan kazılarda elde edilen bilgiler ışığında çizilen kroki.(URL-6)

Bölgenin bilinen ilk halklarından biri Hurriler'dir. Daha sonra MÖ:2850 yıllarında Sümerler tarafından ele geçirilmiştir. Bu dönemde Semitik[6](Arap, Arami,

[6] Semitik kavimler, birbirlerine yakın diller konuşan ve benzer kültürel altyapıya sahip Arap, Arami, Süryani, İbrani, Keldani, Kenanlı gibi bir kısım Ortadoğu halklarını niteleyen bir ifadedir. İfadenin günümüzdeki anlamıyla yaygınlık kazanması 18.yy. Alman Tarihçileri ve Coğrafyacıları tarafından kullanılmaya başlamasıyla olmuştur. İfadenin dayanağı Musevilerin Kutsal kitabı Tevrat'tır. Tevrat'a göre Tufandan sonra İnsanoğlunun nesli Nuh Peygamberin oğulları olan Ham, Sam ve Yafes'ten türemiştir. Bu üç oğuldan biri olan Sam, günümüz Irak, Suriye ve Filistin bölgelerini de içeren ''Bereketli Hilal'' coğrafyasında yerleşmiş ve kendi neslinden gelenler burada çoğalıp yerleşim yerleri kurmuşlardır. (URL-7)

Asuri, İbrani, Süryani, Keldani, Babilli, Akadlı v.b.) halkların ve Elamlıların bölgede muhtelif yerleşim birimleri vardır. Bölgede MÖ:2600 yıllarından itibaren etkin olan Mittaniler döneminde Siverek önemli bir yerleşim merkezidir. MÖ: 1345 yıllarında Karacadağ bölgesine hâkim olan Aramiler Asurlular'la olan savaşları kaybetmişler ve bölge Asur hâkimiyetine girmiştir (Açanal 1997: 9-15).

Asurlular döneminde Siverek Kuzeye yapılacak seferler için bir askeri istinat noktası görevi görmüştür ve bu bağlamda daima bir askeri garnizon bulundurulmuştur. Bu amaçla Siverek'te bugün mevcut halde bulunan kalenin ilk halini inşa etmişlerdir (Paksoy 1969: 46-47) (Şekil 4.3).



Şekil 4.3. Siverek Kalesi Kalıntıları ve yakın çevresi (Aymaz)

MÖ:612'de Asur imparatorluğu yıkıldıktan sonra Siverek, önce Med İmparatorluğu'nun sonrasında ise Pers İmparatoluğu'nun eline geçmiştir. Medler'e Persler tarafından son verildikten sonra Siverek Pers dönemi başlamıştır. MÖ: 331 de

Büyük İskender tarafından ele geçirilmiştir. İskender'in ölümünden sonra İskender'in komutanın kurduğu bir devlet olan Selevkoslar'a geçmiştir (Özgültekin ve ark. 2003: 43-44).

Siverek daha sonra Partlar, Romalılar ve Sasaniler arasında birçok defa el değiştirmiştir. Nitekim Romalılar MS:349 yılında Siverek'te bugün mevcut olan kaleyi Asur kalıntıları üzerine inşa etmişlerdir. Siverek M.S. 359'da Sasaniler'in eline geçmiştir. Bu dönemde Siverek'in küçük bir kasaba olduğu ve sık sık çevredeki bedevi Arap kabilelerinin akınlarına maruz kaldığı kayıtlarda mevcuttur (Paksoy 1969: 46-47).

Daha sonra tekrar Romalılar tarafından alınan Siverek 637 yılına kadar Doğu Romanın elinde kalmış ve bu tarihte Araplar tarafından İslam fütühatı döneminde ele geçirilmiştir. M.S. 1030'da tekrar Doğu Romanın eline geçmiştir. Bu dönemde Siverek kale surları güçlendirilmiştir. 637'de Halife Ömer döneminde ele geçirilen Siverek iktidar ve hanedan değişiklikleriyle beraber M.S.661'de Emeviler'e M.S.750'de ise Abbasiler'e tabi olmuştur. 919'da Abbasiler'e bağlı bir aşiret olan Hamdaniler Abbasiler'in zayıflamasıyla bölgeyi ele geçirmiştir. 1035'te Beni Nümeyr kabilesi Mervanilerin teşvikiyle Siverek ve Urfa'yı ele geçirmişlerdir. Daha sonra Siverek 1065'te Selçuklular tarafında ele geçirilmiştir. 1095'ylında Selçukluların Ermeni valisi Thoros'un kente davet ettiği haçlılar kenti ele geçirmiştir. Daha sonra Nureddin Zengi tarafından alınan bölge 1232 yılında Eyyubi Sultanı El-Kâmil Nasreddin tarafından ele geçirildi. Sonrasında sırasıyla Artuklu, Moğol, Karakoyun, Timur ve Akkoyunluların eline geçmiş olup Karakoyunlular'dan günümüze Karakoyun adında Siverek'in birkaç km batısında bir köy kalmıştır. Bölge bu tarihten Osmanlı hâkimiyetine girdiği tarihe kadar Safevi, Akkoyunlu ve Memlükler arasında yer değiştirmiştir (Değirmencioğlu 2016: 18-68).

Siverek 1517 yılında Safeviler ile yapılan savaştan sonra Osmanlı idaresine geçmiştir. Siverek ele geçirilmesinin akabinde ''Klasik Sancak'' statüsüyle Diyarbakır Eyaletine bağlanmıştır. Klasik sancak statüsünü 1807 yılına kadar sürdüren Siverek bu tarihten sonra yine Diyarbakır Eyaletine bağlı olarak ''Maden-i Hümayün Emaneti'' kapsamına alınmıştır (Özgültekin ve ark. 2003: 61- 75).

1845 yılında Tanzimat'ın getirdiği birtakım değişikliklerle Maden-i Hümayun Emaneti dâhilindeki Diyarbakır Eyaleti'ne bağlı kazalara mutasarrıflık statüsü verilmesi

kararı alınmıştır. Siverek bu tarihten sonra Diyarbakır Eyaletine bağlı olacak şekilde Mutasarrıflık statüsü kazanmıştır (Yılmazçelik 1995: 137).

1908 yılında 2. Meşrutiyetin ilanıyla beraber Siverek'e bağımsız sancak statüsü verilmiş ve Cumhuriyetin ilanıyla da Vilayet statüsü verilmiştir. Siverek Vilayet statüsünü 1926 yılına kadar sürdürmüştür. Bu tarihten sonra İlçe statüsüne düşürülmüş olup bu statüsünü günümüze kadar bu statüsünü sürdürmüştür. (Özgültekin ve ark. 2003: 81).

Siverek'in İlçeye dönüştürülme sebepleri arasında ekonomik altyapının yetersizliği, yetersiz kentleşme, Siverek iline bağlanacak yeterli ilçenin bulunmaması gibi sebepler sayılabilir. Nitekim Siverek il iken tek ilçesi olan Viranşehir Urfa'ya bağlanmış, Çermik ilçesi ise kışın yaşanan ulaşım zorluğundan dolayı Siverek'e bağlanmamıştır (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi 1958: 6).

4.1.4. Coğrafi Özellikler

Siverek ilçesi jeolojik yapı bakımından sönmüş Karacadağ volkanından püsküren lavların soğuması sonucu oluşmuş bazalt ile örtülmüştür. Şanlıurfa Platosu Güneyden Kuzeye doğru yükselmekte olup en yüksek noktası Karacadağ'dır. Siverek bu platonun Kuzeyinde yer almaktadır. Jeomorfoloji bakımından Doğusu Karacadağ, Kuzeyi Güneydoğu Torosları'nın etekleri, Batı'sı ise Fırat Nehri ile doğal sınırlar oluşturur. Siverek'in doğusunda yer alan Karacadağ'ın rakımı 1981m. olup Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en yüksek dağıdır (Akpirinç 2012: 6-8).

Siverek hinterlandı içerisinde çözünerek toprağı oluşturan bazalt kayaçların sert olması ve su geçirgenliğinin az olması toprak oluşumunun yavaş olmasına neden olmuştur. Bu durum kentin Kuzey, Doğu ve Kuzeybatı bölgelerinde toprak kalınlığının ince olmasına ve tarım arazilerinin taşlık olmasına sebep olmuştur. Bu durum tarımın ilkel metotlarla yapılmasında, tarımdan yeterince verim alınamamasında ve hayvancılığın yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bununla beraber bu kısımlarda yetişen mera bitkileri toprağın inceliğinden dolayı çok büyük sürülerin ihtiyacına karşılık verememektedir. Bu sebepler Siverek'in kırsal kesiminden Siverek merkezine yoğun göçlerin oluşmasında etkili olmuştur (Akpirinç 2012:9).

Siverek'te Güneydoğu Anadolu'da hâkim iklim tipi olan karasal step iklimi görülür. Bu iklim tipinin özelliği yazları sıcak ve kurak kışları soğuk ve yağışlı olmasıdır. Siverek'te yıl içerisinde havada yeterince nem bulunmamaktadır. Bu durum yeterince nem barındırmayan karaların gündüz çabuk ısınıp gece çabuk soğumasına neden olur. Bu nedenle Siverek'te gece-gündüz arası sıcaklık farkları fazladır (Sözer 1984: 15-20).

1980-2009 arası rasat verilerine göre Siverek'in yıllık ortalama sıcaklığı 16,4°, en sıcak ay 30,7° ortalama ile Temmuz ayı, en soğuk ay ise 3,5° ortalama ile Ocak ayıdır. Siverek'in rakım yüksekliği Urfa ve Diyarbakır'dan fazla olduğu için yıllık ortalama sıcaklık değeri bu iki ile göre daha düşüktür (Akpirinç 2012:17).

Bölgede yaz aylarında genellikle Basra üzerinden ve güneydoğu yönünden esen sıcak ve kuru hava etkili olmakla beraber nadiren Akdeniz üzerinden gelen ve güneybatı yönünden esen sıcak ve nemli hava etkili olabilmektedir. Kış aylarında ise Sibirya üzerinden ve Balkanlar üzerinden gelen rüzgarlar etkilidir. Sibirya üzerinden gelen ve Kuzeydoğu yönünden esen rüzgar soğuk ve kuru iken, Balkanlar üzerinden gelen ve Kuzeybatı yönünden esen rüzgar ise soğuk ve nemlidir (Sözer 1984: 21).

Siverek'te yazları sıcaklıktan kaynaklı buharlaşmanın yüksek olmasından dolayı doğal bitki örtüsü yönünden fakirdir. Bu sebeple Siverek'te toprağın elverişli olduğu kısımlarda tarım yapılır. Toprak tabakasının ince olduğu ve taşlık arazilerin yoğun olduğu kısımlarında doğal bitki örtüsü Kuzeydeki çok sınırlı seyrek ormanlar bir tarafa bırakılırsa İlkbahar'da Yazları sararıp kuruyan bozkırdır. Söz konusu bitki örtüsü küçükbaş hayvancılık için elverişlidir (Sözer 1984: 20).

4.1.5. Sosyo-Kültürel Yapı

4.1.5.1.Evlilik ve Alile Yapısı:

Siverek'te evlilikler büyük oranda geleneksel yapısını korumaktadır. Evlilikler görücü usulü yahut eş adaylarının kendi girişimleriyle tanışıp sonrasında ailelerin devreye girmesiyle gerçekleşmektedir.

Kırsal kesimde görücü usulü evlenmeler kent merkezine göre daha fazladır. Bu nedenle kırsal kesimlerde akraba evliliği görece daha yaygındır. Özellikle kırsal kesimde

akraba dışındaki damat adaylarına kız veriliyor olmakla beraber birinci tercih akrabadan yana kullanılır. Bu manada kent merkezine göre daha kapalı ve kabilevi bir toplum yapısı görülür.

Kent merkezinde ise hem görücü usulü hem de adayların tanışıp sonradan ailelerin devreye girmelerinin sonucunda gerçekleşen evlilikler görülür ve akraba evlilikleri kırsal kesimde olduğu kadar yaygın değildir. Hem kırsalda hem de kent merkezinde eş adaylarının karşı çıkmalarına rağmen aileleri tarafında cebren evlendirilmeleri günümüzde yok denecek kadar az bir orandadır.

Geniş aile yapısı yakın geçmişe kadar çok yaygın iken son yıllarda oldukça azalmıştır. Bu manada eskiden gelin ve kaynananın birlikte yaşadığı ve torunların büyükanne ile büyükannenin yanında yetişip büyüdüğü geleneksel aile yapılarını görmek gittikçe zorlaşmaktadır. Üstelik bu durum sadece kent merkeziyle sınırlı olmayıp daha geleneksel olması beklenen kırsal kesimlerde de gözlenebilmektedir.

4.1.5.2.Kirvelik

Kirvelik, İslam ve Musevi dinlerinde yapılması istenen sünnet uygulamasının (URL-8) toplumsal yaşamda bir takım ritüellerle ifadesini bulmasıdır. Bununla birlikte kirvelik zaman içerisinde bir gelenek halini almış ve toplumda bireyler arasında suni akrabalıklar oluşturmanın aracı olmuştur.

Sünnet edilecek erkek çocuk için çocuğun ailesi kirve olmasını istedikleri yetişkin bir erkeğe kirve olması için teklif götürüler. Teklif götürülen kişinin kabul etmesi durumunda bu kişi kirvesi olduğu çocuğun sünneti yapılırken çocuğun yanında bulunur. Çocuğun yaşına göre çocuğu kucağında oturtur yahut yanında oturur. Sünnet yapıldıktan sonra kirvelik gerçekleşir. Kirvelik sadece çocuk ile kirveliği yapan kişi arasında sınırlı kalmaz hem çocuğun hem de kirvenin kadın-erkek tüm akrabalarına genellenir. Böylece suni bir akrabalık meydana gelmiş olur (Şekil 4.4).

4.1.5.3.Taziye Geleneği

Tarihin sosyo-kültürel akışkan düzleminde toplumların ölüme dair uygulama ve ritüelleri farklı biçimlerde toplumsal örgünün içerisinde yer alabilmektedir. Ölümün mistik ve manevi yönünü toplumsal bir bağlamda ifade eden uygulamalar taziye

geleneğinin bileşenlerini oluşturarak kültürel yaşamın ruhani yönünü ifade edebilmektedir (Sami 2017: 463).



Şekil 4.4. Sünnet kıyafeti giymiş çocuklar, Siverek. (Hatipoğlu 2017)

Siverek'te taziye geleneği yardımlaşma ve dayanışma temelli geleneksel bir uygulamadır. Taziye vefat edenin yıkanması, defnedilmesi, namazının kılınması, defnedilmesinde yardımcı olunması ve taziye sahiplerinin üzüntülerinin paylaşılması amacıyla başta yakın akrabalar olmak üzere dost, komşu ve tanıdıklar tarafından yapılır (Özgültekin ve ark. 2003: 203).

Taziyeye genellikle tanıdık olsun olmasın haberi olan herkes gelir. Kadınlar ve erkekler farklı mekânlarda toplanırlar. Kentsel kısımda üç gün devam ederken kırsal kesimde bir iki haftayı bulabilir. Taziyeler eskiden ölen kişinin evinde yahut yakın bir akrabasının evinde yapılırken son zamanlarda dönüşen toplum yapısının ihtiyaçlarına

binaen hem Siverek merkezinde hem de sınırlı da olsa kırsal kesimde taziye evlerinde yapılmaktadır (Şekil 4.5).



Şekil 4.5. Taziye Evi, Siverek. (Hatipoğlu 2016)

Taziye evleri geleneksel mekânlar olmayıp yakın dönemde bölgede yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu mekânların ortaya çıkma sebepleri arasında akrabalık ilişkilerinin ve geleneksel toplum yapısın çözülmesi sayılabilir. Zira akrabaların eskiye göre birbirlerine olan sosyal ve ekonomik bağımlılıkları azaldıkça yardımlaşma ve dayanışma da bu ölçüde azalmaktadır. Bunun sonucunda taziyeye gelenler açısından eskiden olduğu gibi günlerce vakit ayırmadan kısa bir sürede taziyenin yapılması gereksinimi doğmuştur. Taziye sahipleri açısından da yardımlaşma ve dayanışmanın azalması sonucunda parasal ve hizmetsel külfete daha az girme gereksinimi doğmuştur. Bu nedenler sonucunda taziye evleri denilen mekânlar ortaya çıkmıştır.

4.1.5.4. Beslenme Kültürü

Bir yörede yemeklerin yapılması, hazırlanma şekli, kullanılacak malzemelerin üretimi, bu malzemelerin seçimi yörenin sosyal yapısı, ekonomik üretim biçimi, dini inançları, iklimsel özellikleri, bitki örtüsü gibi sosyo-kültürel ve doğal birçok etmenle sıkı sıkıya bağlantılıdır (Tezcan 2000: 1-5).

Karasal iklimin hâkim olduğu bölgelerde bilhassa kış aylarındaki ürün çeşitliliğin azlığı ve ulaşım zorluğundan dolayı kış ayları için gıda hazırlığı yapılır (Baysal 2000:29). Karasal iklime sahip olan Siverek'in hem yemek kültüründe hem de kış için gıda hazırlama geleneğinde söz konusu sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi özelliklerin etkisi büyüktür. Siverek toplum yapısının değişmesi ve ulaşımın kolaylaşmasına paralel olarak beslenme kültürü geleneksel yapısı da kısmen değişime uğramış olmakla beraber geleneksel yapısını büyük ölçüde korumaktadır. Bu manada Siverek'in Geleneksel beslenme kültürü yemekler, tatlılar ve kışa hazırlık gıdalarından oluşur(Çizelge 4.1) (Şekil 4.6).



Şekil 4.6. Siverek'te en yaygın yapılan yöresel yemeklerden biri olan Siverek Tavası.(Hatipoğlu 2018)

Çizelge 4.1. Siverek Mahalli Yemekleri (Özgültekin ve ark. 2003: 252-253; Özağaçhanlı 2010: 266-299)

	Evde Yapılan Karma Yemekler	**Hububat Yemekleri**	**Fırın Yemekleri**	**Yaban Ot Yemekleri**	**Tatlılar**	**Kışa Hazırlık**
1	İçli Köfte	Melhuta	Siverek Tavası	Yarpuz Ekşisi	Şîllîk	Bastık
2	Etli Tepik	Danuk	Patlıcanlı Kebap	Kenger Yemeği	Katlama	Cevizli Sucuk
3	Etli Sıkma	Keşkek	Peynirli Ekmek	Ağbandır Yemeği	Cemile	Çalma
4	Patlıcan Ekşisi	Yoğurt Çorbası	Tepside Türlü	Pırpırım	Kaygana	Kesme
5	Sogülme	Yumurtalı ve Mercimekli Çiğ Köfte	Paşa Kebabı	Yumurtalı Dut Yemeği	Zıngıl Tatlısı	Bulgur
6	Beli Bağlı	Mercimek Ekmeği			Pekmezli Susam Helvası	Dolmalık Kuru Sebze
7	Sirav	Pıt Pıt			Taze Peynir Helvası	Kırmızı Pul Biber
8	Kıllorik Ekşisi					Biber Salçası
9	Herse Yemeği					Domates Salçası
10	Koruk Ekşisi					Tel Şehriye
11	Elma Ekşisi					Yaprak Basması

4.1.5.5.El Sanatları ve Zanaatları

Geleneksel uğraşlar arasında yer alan El sanatları ve zanaatları toplumun günlük gereksinimlerine göre şekillenmiştir. Bu faaliyet neticesinde ortaya çıkan ürünlerin yakın geçmişe kadar toplum nezdinde aktif kullanım bağlamında bir karşılığı vardı. Fakat son yıllarda bir kısmı geçerliliğini devam ettirirken bir kısmı ise yok olmuştur. Varlığını sürdürenler ise toplum nezdinde karşılığı olmayan ve turistik amaçlı hediyelik eşya ihtiyacına yönelik üretilmektedir. Üretilen ürünlerin bazıları **keçe, karakeçi kilimi,**

işleme ve örme çeşitleri, şalvar, kesme taş, çaput yolluk, çuha, sandık gibi ürünlerdir (Özağaçhanlı 2010: 299-301) (Şekil 4.7).



Şekil 4.7. Siverek'te yaygın kullanımı olan şalvarların yapıldığı terzi dükkanı. (Hatipoğlu 2018)

4.1.5.6.Geleneksel Kıyafetler

Bir toplumun içinde bulunduğu coğrafi, sosyal, kültürel ve ekonomik, dini ve ahlaki koşullar o toplumun kıyafetinin özelliklerini belirler. Siverek'te geleneksel kıyafetlerin kullanım oranı bireylerin yaşlı-genç, kentli-köylü ve kadın-erkek olmalarına göre değişkenlik gösterir. Belli bir yaşın üstündeki köylü kadınlar geleneksel kıyafetleri en çok kullanan kesim olup, kentli genç erkekler neredeyse hiç kullanmamaktadır. Geleneksel kıyafetlerin bütün parçalarıyla kullanımı sadece birtakım halkoyunları gösterilerinde kullanılmaktadır (Çizelge 4.2) (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.2. Geleneksel Kıyafet Kullanım Sıklığı

Kentli				**Köylü**			
Kadın		**Erkek**		**Kadın**		**Erkek**	
Genç	**Yaşlı**	**Genç**	**Yaşlı**	**Genç**	**Yaşlı**	**Genç**	**Yaşlı**
Seyrek	Ortalama	Çok Seyrek	Seyrek	Sık	Çok Sık	Ortalama	Sık

Çizelge 4.3. Siverek'te Geleneksel Kıyafetler (Özgültekin ve ark. 2003: 205-206; Özağaçhanlı 2010: 311-320)

Başa Giyilenler		**Sırta Giyilenler**		**Ayağa Giyilenler**		**Aksesuar**	
Erkek	**Kadın**	**Erkek**	**Kadın**	**Erkek**	**Kadın**	**Erkek**	**Kadın**
Kefiye	Ağbeni	İpek Gömlek	İç Gömlek	Beyaz Çorap	Beyaz Çorap	Gümüş zincirli saat	Taç
	Hibri	Halep Şalvarı	Fistan	Postal	Postal	İpek Mendil	Alınlık
	Leçek	Halep Yeleği	Peştemal			Tesbih	Reşme
	Mahrama	Halep Kuşağı	Yarım Kollu Yelek			Igâl	Bilezik
	Kabaniyye		Kaftan				Hızma
			Şalvar (Sirval)				Halhal
							Saç İğnesi
							Saç Koru
							Enselik
							Frenk Bağı
							Kemer
							Göğüslük
							Gerdanlık
							Hamaylı




Şekil 4.8., 4.9. Siverek'in Kullanımı Özellikle Yaşlılarca Sürdürülen Geleneksel Kıyafetleri (Hatipoğlu 2018)

4.1.5.7.Halkoyunları

Siverek yöresel oyunlar açısından halay bölgesinde yer alır. Bu oyunların bir kısmı tarım ve hayvancılık gibi ekonomik uğraşların aşamalarının taklidi iken, bir kısmı dini semailerin devamı ve bir kısmı da halkın duygu ve düşüncelerinin yansıması biçimindedir (Özgültekin ve ark. 2003: 205).

Düğünlerde ve şenliklerde oynanan bu oyunlar: **Gırani, Duzo, Lorke, Nure Halayı, Çepik, Delilo, Dellocan, Çifte Telli, Tek ayak, İki ayak, Üç ayak, Köçek, Gel Beri** oyunlarıdır (Özgültekin ve ark. 2003: 207-211). Bu oyunlardan **Köçek, Üç ayak, Tek ayak** ve **Dellocan** oyunları günümüzde oynanmamaktadır (Şekil 4.10).



Şekil 4.10. Siverek Düğünleri. (Hatipoğlu 2017)

4.1.5.8. Çocuk Oyunları

Siverek'te çocukların sosyal becerilerini oldukça geliştiren ve bulunduğu sosyo-kültürel yapıya hazırlayan birçok oyun vardır. Bu oyunlardan bazılarında bölgenin sosyo-kültürel yapısının yansımaları görülür. Çocuk oyunları ilkin 90'lı yıllarda atari salonlarının yaygınlaşmasıyla daha az talep görmeye başlarken 2000'li yıllardan sonra gerek internet kafelerin yaygınlaşması ve gerek bu oyunlar için gerekli bir mekân olan sokakların yok olmaya başlamasıyla unutulmaya yüz tutmuştur. Zira Siverek'te geleneksel mimariden güncel mimariye geçişin son aşamalarından biri de sokak dokusunun yok olup yerine site tipi mekânların oluşmasıdır.

Siverek'te geleneksel çocuk oyunları fazladır, burada bir kısmını sıralayacağız. Bunlar: **Sere Sale (Yıl Başı), Cığiz Oyunu, Arpa Çarpa, Gog, Kortıka Kale, Ancuro Dendik Huro, Birre, Hamam Puşo, Gülle, Deleme, Lahti Koza, Dello, Bezirgan Başı,**

Kelankusi, Goştek, Kırım, Kolçi Kaçakçi oyunlarıdır (Özgültekin ve ark. 2003: 216-229) (Şekil 4.11).



Şekil 4.11. Gülle oyunu, Siverek.(URL-9)

4.1.5.9.Müzik

Siverek yöresine ait birçok türkü olmakla beraber çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Kayda geçirilmediklerinden dolayı bir kısmı unutulmuş, bir kısmı da genellikle yan komşular olan Urfa ve Diyarbakır tarafından sahiplenilmiştir (Özgültekin ve ark. 2003: 165).

Siverek türkülerinin çoğunlukla teması aşktır. Konular yaşanmış hikâyelerden özümsenmiş olup hikayenin geçtiği dönemin sosyo-kültürel yapısını yansıtır. Duygu ve özlemler ifadesini bazen yörede yetişen üzüm, arpa, buğday gibi ürünlerde bulur (Özgültekin ve ark. 2003: 165-175).

Bu türkülerden bazıları; **Siverek Yaş Üzümü, Cemil, Bir Cığara İç Oğlan, Hacı Pınarın Düzü, Evlerinin Önü Yoldur Yolaktır, Meryemmi, Güllü Gider Bostana, Çubuğu Asma Yarim,v.b.** (Özgültekin ve ark. 2003: 165-175)

4.1.5.10.Dövme (Dek) Geleneği

Siverek'te geleneksel dövme ya da yöresel kullanımda ''dek'' bahar ayının başlangıcında Dekkake (dövmeci) denilen dövmeciler tarafından iğneyle yapılan mavi renkte kalıcı dövmelerdir. Siverek'te özellikle ''Beni Hatib (Hatipoğulları)'' aşiretine ait Karacadağ bölgesindeki Arap köylerinde ve bazı Kürt köylerinde yaygındı. Bu köylerde kırk yaş üstü kadınların çoğu dövmelidir. Özellikle Arap köylerinin her birinde bir dekkake (dövmeci) bulunurdu (Taşğın ve Mollica 2017: 272) (Kaynak Kişi: 1) (Şekil 4.12).



Şekil 4.12.: Siverek'in bazı köylerinde yapılan dövme (Hatipoğlu 2018)

Bu uygulama ile ilgili kavramların hepsi Arapçadır. Örnek olarak; Dek(Dövme), Dekkak(Dövmeci), Medkuk (dövme yapan), İbre (İğne), El-Marara (Dövme yapılırken kullanılan safra), Halib Umm el-Bint (Kız Çocuğu Annesinin Sütü), Sirac (lamba). (Taşğın ve Mollica 2017: 273-274) (Kaynak Kişi: 2).

Dövmelerde uygulanan motifler estetik, büyüsel ve toplumsal statüyü simgeleyen bir takım simgelerden oluşur. Bu işaretler kişinin kabilesi içerisindeki statüsünü belirleme işlevi de vardır (Örnek 1995: 187). Dövmenin kişiyi büyüden, kötü ruhlardan, cinlerden koruduğuna inanılır ve bunun yanında dövme taşıyan kişinin de bir takım doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılır (Hançerlioğlu 2000: 122).

4.1.5.11. Aşiret Yapısı ve Etnik Yapı

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin özellikle kırsal kesiminde en belirgin olan sosyal örgütlenme biçimi, göçebeliğin gerektirdiği toplumsal örgütlenme biçimi olan aşiret düzenidir. Aşiret yapılanması günümüzde miktarı bir hayli azalmış olan göçebe topluluklara mahsus olmayıp, yerleşik olan toplulukların da bir şekilde dahil olabildiği bir örgütlenme biçimi olabilmektedir. Kırsal kesimin yerleşik topluluklarını barındıran köylerde aşiret düzenin bireyler üzerindeki belirleyiciliği göçebelerde olduğu kadar kapsamlı olmasa da aşiret örgütlenmesinin temel bir takım esasları varlığını bir şekilde sürdürmektedir (Beşikçi 1970; 38).

Güneydoğu Anadolu'nun söz konusu toplumsal örgütlenme biçiminin görüldüğü Siverek, 1517 yılında Osmanlılar' ın eline geçtikten sonra Osmanlılar burada iskân politikası uygulayarak çevredeki Türkmen, Kürt ve Arap göçebe boylarını iskâna tabi tutmuştur. Öteden beri Siverek'te yaşayan ve çoğunluğu Ermeni olan gayrimüslim halk genellikle kentlerde yerleşmiş durumdayken Müslüman halk genellikle göçebe kökenlidir. Müslüman halk daha önce harabe haline gelmiş köylere yerleşmiş bunun yanında birçok yeni köyler de kurmuşlardır. Bu köylere yerleşen halk yerleşik hayata geçmekle beraber etkisi bugüne kadar gözlenebilen göçebe yaşam biçimine ait kabile örgütlenmesini de sürdürmüştür(Erpolat 2001: 93-96).

Aşağıdaki tabloda 1518, 1566 ve 1580 yıllarına ait tabloda Siverek'te tesbit edilen aşiretler sıralanmıştır (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. 16yy. Tahrir Defterlerine Göre Siverek'teki Konar-Göçer Aşiretler (Erpolat 2001: 95).

16yy. Tahrir Defterlerine Göre Siverek'teki Konar-Göçer Aşiretler		
1518 Tarihli Tahrir Defterine Göre	**1530 Tarihli Tahrir Defterine Göre**	**1566 Tarihli Tahrir Defterine Göre**
Cema'at-ı Halidlü	Kocahacılu	Cema'at-i Milli
Cema'at-ı Çöpi	Gevherlü	Cema'at-i Döğerni
	Pireli	Cema'at-i Gevazi
	Milli	Cema'at-i Burazi
	Çöpi	Cema'at-i Halidlü
	ʿAnterlü	Cema'at-i Çakallu
	Döğerni	Cema'at-i Balasatlu
	Modanlu	
	Bıraki	
	Gözi	
	ʿAbidlü	
	Hayme-i Mütemekkin-i Haymegan	
	Halidlü	
	Çöpi-i Taraklu	

17.yy'a gelindiğinde iskân politikasında ciddi aşama kaydedilmiş ve bunun sonucunda çok sayıda aşiret Siverek'e yerleşmiştir (Çizelge 4.5). 19.yy'a gelindiğinde ise Müslüman halkın kent merkezinde çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. 1871-1872 Diyarbekir Salnamesine göre kırsalda nüfusun neredeyse tamamı Müslüman halktan oluşmakta, şehir merkezinin ise üçte ikisi Müslümanlardan oluşmakta üçte biri ise çoğunluğu Ermeni olmak üzere gayrimüslimlerden oluşmaktaydı (İzgöer 1999: 218).

Çizelge 4.5. 17.yy.'da Siverek'te Bulunan Aşiretler (Türkay: 2001).

	Aşiretin Adı	**Bulunduğu Yer**	**Etnik Kökeni**
1	Amanlı (Amanlu)	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesi
2	Anter, Anterli (Anterlü)	Siverek kazası	Konar-göçer Türkmen
3	Arablar , Arab (Arablı, Arablu)	Siverek kazası	Yörükân taifesinden
4	BaĢıbüyük, BaĢıbüyüklü	Siverek Sancağı	Yörükân taifesinden
5	Beni Hatab	Siverek etrafı	Arab Taifesinden
6	Beni Hatib	Siverek etrafı	Arab Taifesinden
7	Bıçaklar, Bıçaklı (Bıçaklu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
8	BiroĢ	Siverek sancağı	------
9	Bozan, Bozanlı, Bozanlu	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesinden
10	Bozcalar, Bozcalı (Bozcalu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
11	Ceme	Siverek Kazası	-----
12	Cikanlı	Siverek kazası	Ekrâd Taifesinden
13	Çakan, Çakanlı (Çakanlu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
12	Ezir	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesinden
14	Gedne	Bucak Kazası (Siverek Sancağı)	------
15	Halidli (Halidlü)	Siverek	Seyatin Perest (ġeytana tapan) Yezidi Ekrâd Yörükânı Taifesinden
16	Holu (Holi)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
17	KamıĢlı (KamıĢlu)	Siverek Sancağı	Türkmen Yörükânı Taifesinden
18	Karacar (Karacayr) (karaçar, Karaçart)	Siverek Sancağı	Yerli Ekrâd Taifesi
19	Karakeçili (karakeçilü)	Siverek kazası	Türkmen Taifesinden
20	Kis, Kisli (Kislü) (Kis Urbanı)	Siverek Sancağı	Arab

	Aşiretin Adı	Bulunduğu Yer	Etnik Kökeni
21	Kocahacılı (Kocahacılu)	Siverek Sancağı	Türkman Taifesinden
22	Kula atlı (Kuleatlu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
23	Kuzkunlu (Kuzgunlu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
24	Küri, Kürikanlı (Kürikanlu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
25	Makramanlı (Makramanlu	Siverek kazası	Ekrâd Taifesinden
26	Modanlı (Modanlu) (Merdisi (Mırdasi) AÇiretinden olan Modanlı Cemaatinin iskan yerleri Çatalca, Ġblasa ve Gümilcine ve kocaeli ve Bursa ve Biga Sancakları idi.)	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesinden
27	Mukriyan	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesi
28	Oyuklu	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden
29	Pulasatlı (Pulasatlu)	Siverek Sancağı	------
30	Sulutarıklı, Sulutaruklu Suludarıklı	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesinden
31	ġarkıyan , ġarkıyanlar ġarkıyanlı	Siverek Sancağı	Konar-göçer Ekrâd
32	ġemar, Ġemer	Siverek Sancağı	Arab Taifesi
33	ġeyhan, ġeyhanlı (ġeyhanlu)	Siverek kazası	Konar-göçer ekrâd
34	ġeyhan, ġeyhanlı (ġeyhanlu)	Siverek Sancağı	Konar-göçer Yezidi
35	Telbender	Siverek Sancağı	Yerli Ekrâd Taifesinden
36	Tiridi	Siverek Sancağı	Ekrâd Taifesi
37	Yılanlı (Yılanlu)	Siverek Sancağı	Yörükân Taifesinden

Ermeni tehcirinden sonra Siverek'te gayrimüslim neredeyse kalmamıştır. Gayrimüslim halkın bir kısmı göç ettirilmiş, bir kısmı din değiştirmiştir. Nitekim

günümüzde birçok Ermeni kökenli olup sonradan Müslüman olmuş ailelerin var olduğu bilinmektedir. Bunun yanında 1940'lı yılların sonlarında 70 tane Musevi aile İsrail devleti kuruluşu zamanında İsrail'e göç etmiştir (Kaynak Kişi:3).

Günümüzde Siverek nüfusunun hemen hepsi Müslümandır. Siverek'te dışarıdan gelen memur aileler dışında nüfusun yaklaşık %50'sinin anadili Zazaca, %45'inin Kürtçe, %4 kadarının Arapça ve %1'inin de Türkçe'dir. Bununla beraber bölgede anadili Zazaca ve Kürtçe olan aşiret ve halkın bir bölümünün esasen etnik kökenlerinin Arap, Türkmen ve Ermeni olup sonradan asimile olarak günümüzde Kürtleşmiş ya da Zazalaşmış olduğu bilinmektedir(Kaynak Kişi:4).

Siverek'in gerek kent merkezi gerekse kırsal kesimi etnik yapıya göre ayrıydı. Siverek'ten geçen Diyarbakır-Urfa yolunun Güneyinde kalan bölgeleri ile Siverek'in Doğu'da kalan bölgesinde Kürt, Kuzey bölgesi ile Güneybatı bölgesinde Zaza köyleri bulunmaktadır. Arap köyleri ise Siverek'in Güneydoğusunda Kürtlerin yaşadığı köylerle iç içedir. Nitekim bu ayrım kent merkezinde de belirgin olup Siverek'in Kuzey ve Batı Mahallelerinde Zazalar yaşarken Güney ve Doğu Mahallelerinde çoğunluğu Kürt olmakla beraber Kürtler ve Araplar yaşamaktadır. Fakat son dönemlerde ortaya çıkan Saraykent ve Yenişehir gibi yeni mahallelerde bu ayrım söz konusu değildir.

Siverek kent merkezinde Zaza nüfusu diğer etnik gruplara göre daha fazla olup Geleneksel Siverek Evleri'nin bulunduğu eski Mahallelerde Zaza nüfusu çoğunluktadır. Çünkü Zazalar'ın kent merkezine göçü 1960'lı yıllar ve öncesine dayanırken Kürt'lerin kent merkezine göçü ağırlıklı olarak 1980'li yıllardan sonradır. Bunun sebebi Zaza köylerinin bulunduğu yerlerin diğer yerlere göre engebeli ve tarıma elverişsiz olmasıdır.

4.1.5.12.Nüfus

Nüfus tahmini yapılabilecek ilk nüfus Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonraki 1518 tarihidir. Bu tarihte Siverek Merkez nahiyesinde hane sayısı 209 dur. 1530 yılında ise hane sayısı 336'ya çıkmıştır(Özçelik 2001:26). 1566 yılına ait tahrir defterine göre hane sayısındaki artış devam edip 479'a çıkmıştır (Erpolat 2001: 76).

Çizelge 4.6.1518-2011 Yıllarında Siverek'teki Nufus Hareketleri (Özgültekin ve ark 2001: 328; URL-10)

Yıl	Toplam Nüfus	Merkez Nüfus
1518	1.750	
1566	2.500	
1871	13.941	4.272
1873	4.399	
1876	4.299	
1881	30.713	
1900	38.335	
1923	65.000	
1927	43.997	
1935	44.244	15.137
1940	44.878	16.711
1945	46.692	17.264
1950	52.752	17.926
1955	61.202	21.099
1960	75.392	26.134
1965	78.694	27.527
1970	90.027	34.146
1975	97.065	40.990
1980	82.072	29.464
1985	112.145	48.333
1990	133.832	63.049
1997	149.872	76.019
2010	215.988	
2011	221.875	115.891
2017	254.162	

4.1.5.13.Göç

İletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesiyle beraber özellikle 1950'lerden itibaren özelde köyden kente genelde ise ülkenin doğu ve iç bölgelerinden batı bölgelerine yoğun bir göç yaşanmıştır.

Bu göçlerin sebebi şu şekilde sıralanabilir:

- Topraksızlık, geçim sıkıntısı ve yoksulluk.
- Kır-kent mukayesesi. Yetersiz de olsa kent olanaklarının fazla olması.
- Kent yaşamı göçü, göç de yeni göçleri doğurmaktadır. Zincirleme göç.
- Konjoktürel göçler. Terör ve kan davaları.
- Eğitim amaçlı göçler.
- Sosyal sınıf atlama amacıyla yapılan göçler (Akşit ve ark. 1994: 6-10).

Bu göçlerde ilk başlarda köydeki yaşam biçimini kentte de sürdürmek isteyen kitleler kentin bazı bölgelerinde varoşlar oluşturmuş ve çarpık kentleşmeye sebebiyet vermişlerdir. Zaman içerisinde gecekondularda yaşayan insanlar büyük kentlerin yaşamına uyum sağlayıp kentlileşmeye başlamışlardır.

Fakat Siverek gibi geçmişte kent nüfusunun fazla olmadığı ve kent kültürünün yeterince güçlü olmadığı yerlerde durum tersine işlemiş ve kırsaldan gelen insanlar kenti kırsallaştırmıştır. Kırsal baskının etkisiyle eskiden Siverek'te yaşayan kentli aileler ülkenin batı bölgelerine göç etmiş ve kentlere özgü zanaatları yapabilecek kişilerin azalmasıyla Siverek'te bu zanaatlar kaybolmaya başlamıştır. Bu durumun sonucunda 80'lerden sonra Siverek'te kırsal kent denilebilecek bir yapı ortaya çıkmıştır (Sami 2011: 270).

4.1.6.Ekonomi

4.1.6.1. Ticaret

İlkel yaşamda üretilen malların değiş-tokuş edilmesiyle başlayan ticaret paranın bulunmasıyla yaygınlaşmıştır. Ticaret ekonomik getirilerinin yanında toplumların birbirlerini tanımasına ve kültürel alışveriş yapmasına olanak sağlamıştır.

Siverek Osmanlı döneminde Diyarbakır-Halep ticaret yolu üzerinde bulunmasından dolayı ticaret hayatı canlıydı. Nitekim 1873-74 Diyarbakır salnamesine göre Siverek'te 362 **dükkân**, 7 **han**, 8 **fırın**, 20 **kahve**, 1 **boyahane**, 3 **bezirhane**, 2 **mağaza**, 25 **ahır**, 1 **değirmen**, 1 **kilhane**, 3 **hamam**, 3 **çamaşırhane**, 1 **pirinç değirmeni**, 7 **buğday değirmeni**, 3 **ambar**, 1 **debbağhane** ve 3.077 **bağ** bulunmaktaydı (Kankal 2001: 58).

Günümüzde Siverek komşu il ve ilçeler ile kendi köy-kent kesimleri arasında canlı bir ticari aktivite içerisindedir. Siverek'te tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünler ile market ürünleri ticaretin temelini oluşturur (Akpirinç 2012:81-83).

4.1.6.2. Tarım

Siverek'in topoğrafyasının görece düz olmasından dolayı geniş tarım arazilerine sahiptir. Makineleşmeyle beraber taşlık alanların ve meraların tarıma açılmasıyla kullanılan tarım arazileri artmıştır. Bu da Siverek'in temel geçim kaynağının tarım olmasına sebebiyet vermiştir. Aşağıdaki tabloda ürünlere göre ekilen tarım arazisi oranları verilmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Şanlıurfa ve İlçelerinin Ekilen Tarım Ürünlerine Göre 2013 Yılına Ait Arazi Kullanım Tablosu (TÜİK 2014:147).

(Hektar)

	İşlenen tarım alanı						Uzun ömürlü bitkiler				
	Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanı	Toplam işlenen tarım alanı	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı		Sebze bahçeleri alanı	Süs bitkileri alanı	Toplam	Diğer meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı	Bağ alanı	Zeytin ağaçlarının kapladığı alan	Yem bitkileri alanı
			Ekilen [1]	Nadas							
TR Türkiye	23 810 672	20 578 637	15 618 059	4 147 587	808 488	4 504	3 232 035	1 937 416	468 792	825 827	1 875 271
TRC21 Şanlıurfa	1 219 921	1 105 111	897 351	187 570	20 179	1	114 810	97 284	11 529	5 997	7 922
Merkez	191 417	171 363	165 063	56	6 243	1	20 054	14 279	4 394	1 381	1 413
Akçakale	96 207	94 330	85 288	8 342	700	-	1 877	1 656	-	222	-
Birecik	64 750	31 511	20 782	9 828	901	-	33 239	32 060	75	1 103	344
Bozova	91 774	65 859	55 821	6 630	3 408	-	25 916	20 902	3 829	1 186	382
Ceylanpınar	163 493	159 173	94 487	64 315	372	-	4 320	4 132	4	185	3 623
Halfeti	32 952	16 826	4 997	11 829	-	-	16 126	14 051	600	1 476	325
Harran	87 547	87 303	43 286	43 009	1 009	-	243	239	-	5	-
Hilvan	101 624	97 359	83 014	12 721	1 624	-	4 265	2 173	1 890	202	-
Siverek	211 098	207 409	195 190	7 125	5 095	-	3 689	3 522	73	94	1 835
Suruç	62 051	57 504	51 400	6 056	49	-	4 547	3 924	579	44	-
Viranşehir	117 007	116 473	98 033	17 661	780	-	534	348	85	101	-

4.1.6.3 Hayvancılık

Siverek mera hayvancılığı alanında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en önemli merkezlerinden biridir. İlçenin özellikle tarıma elverişli olmayan Kuzey, Kuzeydoğu ve Karacadağ eteklerine düşen doğu kısımlarında yaygındır. Bitki örtüsünün bozkır olmasından dolayı ağırlıklı olarak küçükbaş hayvancılık yapılır (Akpirinç 2012:86). Makineleşmeyle beraber meraların tarıma açılması ve tarımın daha cazip hale gelmesinden dolayı eskiye göre hayvancılık faaliyetleri azalmıştır.

Siverek'te tarihte günümüze göre daha fazla olan mera alanlarına ve daha az tarıma elverişli alanlara sahip olması Siverek'in hayvancılıkla uğraşan göçebe kabilelerin bölgeye yerleşmesini sağlamıştır. Bu durum Siverek'te etkisi günümüze kadar gelen aşiret örgütlenme biçiminin Siverek'te hâkim olmasına neden olmuştur. Aşağıdaki tabloda Siverek'te yetiştirilen Küçükbaş ve Büyükbaş oranları verilmiştir (Çizelge 4.8.).

Çizelge 4.8. Şanlıurfa ve İlçelerinin 2013 Yılına Ait Hayvansal Ürün Miktar Tablosu

(TÜİK 2014:154)

	Sığır Sayısı (Baş)	Koyun sayısı (Baş)	Keçi sayısı (Baş)	Süt Üretimi (Ton)	Bal Üretimi (Ton)	Kümes Hayvanları Sayısı (Adet)
TR Türkiye	14 415 257	29 284 247	9 225 548	18 223 713	94 694	270 202 034
TRC21 Şanlıurfa	196 574	1 501 431	224 134	253 478	1 342	574 418
Merkez	51 248	436 161	73 470	86 019	88	243 332
Akçakale	10 705	34 600	15 300	16 022	4	12 700
Birecik	13 862	32 950	3 900	11 109	3	21 500
Bozova	5 605	3 358	1 568	3 803	-	9 295
Ceylanpınar	4 795	99 440	11 465	11 005	-	8 516
Halfeti	5 305	17 050	3 750	4 640	2	68 800
Harran	4 870	17 657	2 577	10 880	3	13 600
Hilvan	11 277	78 300	11 350	17 702	19	19 050
Siverek	59 139	586 450	45 414	54 230	1 090	48 725
Suruç	7 185	26 565	12 340	7 626	3	33 880
Viranşehir	22 583	168 900	43 000	30 442	130	95 020

Not. Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

4.1.6.4. Sanayi

Bir şehirde sanayi faaliyetinin yön verici ve önemli olması üretilen sanayi ürünlerinin ve yapılan sanayi hizmetlerinin sadece bölgenin ihtiyacını karşılamaktan ziyade daha geniş bir alana hizmet edebilmesiyle mümkündür (Göney 1984: 148). Bu manada Siverek sanayi yönünden kendi yerel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapasitededir.

4.1.6.5 Turizm

Turizm günümüzde dünyanın hemen her bölgesinde sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmenin önemli bir aracıdır. Siverek gerek tarihi dokusu ve tarihi yapılarıyla gerekse Karacadağ ve Fırat nehri gibi doğal potansiyelleriyle önemli bir turizm merkezi potansiyeline sahip olmasına rağmen turizm alanında istenen gelişmeyi gösterememiştir. Yine de Fırat kıyısındaki Takoran vadisi ve Karacadağ kayak merkezi yerel ölçekteki ziyaretçileri az da olsa çekmektedir (Şekil 4.13) (Şekil 4.14).



Şekil 4.13. Karacadağ Kayak Merkezi, Siverek (Hatipoğlu 2018).



Şekil 4.14. Takoran Vadisi, Siverek (Hatipoğlu 2016).

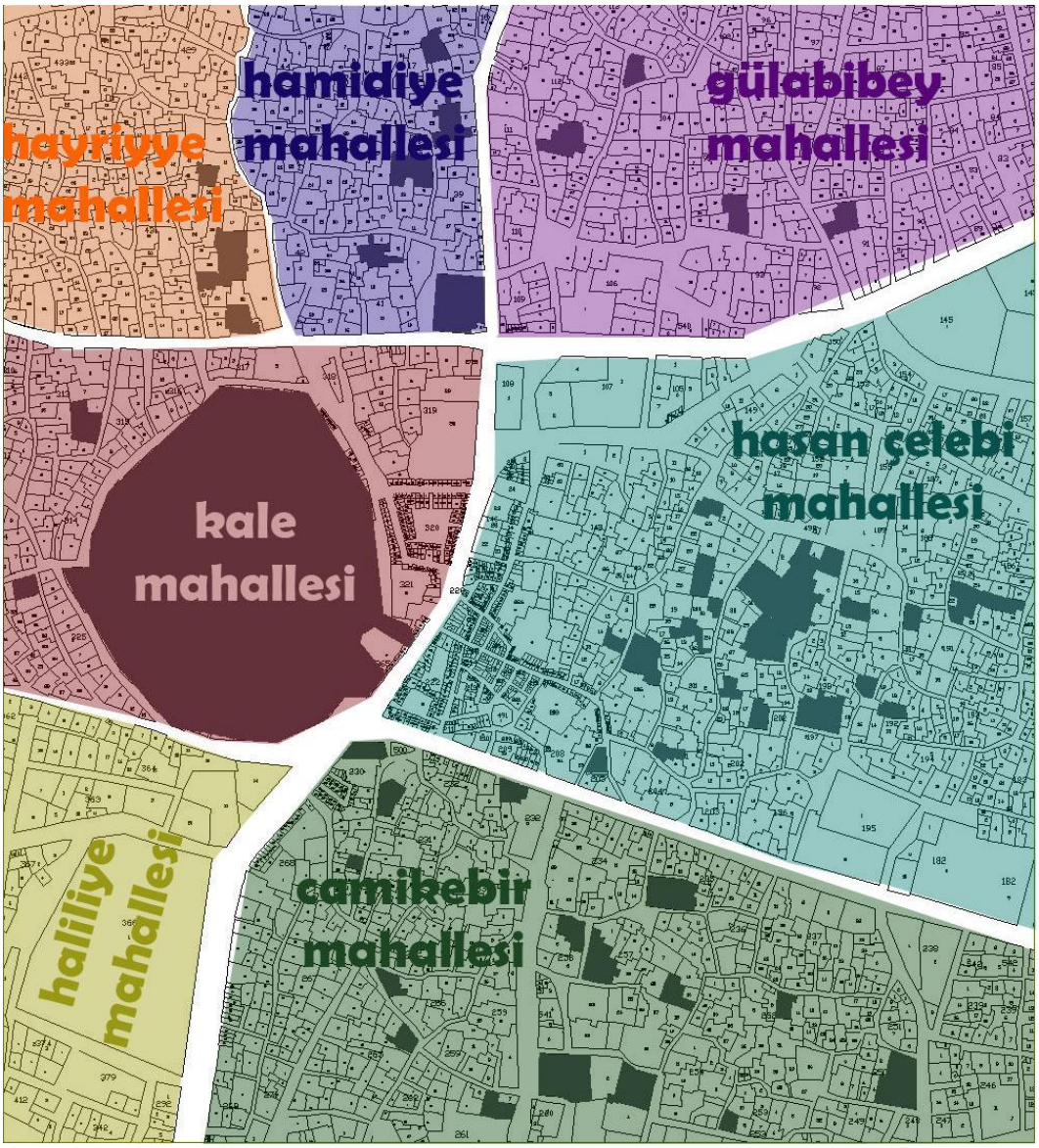
4.2. Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Bağlamda Geleneksel Siverek Evleri

Geleneksel Siverek evleri avlulu evler grubunda yer alır. Bu tip evler Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile benzer iklime sahip çevre kentlerde görülür. Bununla birlikte Türkiye dışında Suriye ve Irak'taki kentlerde de bu tip evler bulunmaktadır (Eldem 1954: 27-29). Bu anlamda Geleneksel Siverek Evleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan diğer kentlerde bulunan geleneksel evlerde olduğu gibi mekânsal örgütleme bakımından Suriye ve Irak'ta bulunan geleneksel evlerle benzer özelliklere sahiptir. (Eldem 1954: 11)



Şekil 4.15. Siverek'te Tescilli olan Geleneksel Evler (Harita:Siverek Belediyesi, Düzenleme: Hatipoğlu).

Geleneksel Siverek Evleri bir kısmı terkedilmiş, bir kısmında evi yapan aile oturmakta bir kısmında ise yoksul ailelerin ve Suriyeli mültecilerin barınmaktadır. Evlerin bir kısmı harap durumdadır. Ayakta olanların ise çoğu bakımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuştur. Koruma amacıyla evlerin bir kısmı tescillenmiştir (Şekil 4.15). Hasan Çelebi ve Camikebir Mahalleleri Geleneksel Siverek Evlerinin en yoğun bulunduğu mahallelerdir (Şekil 4.16)



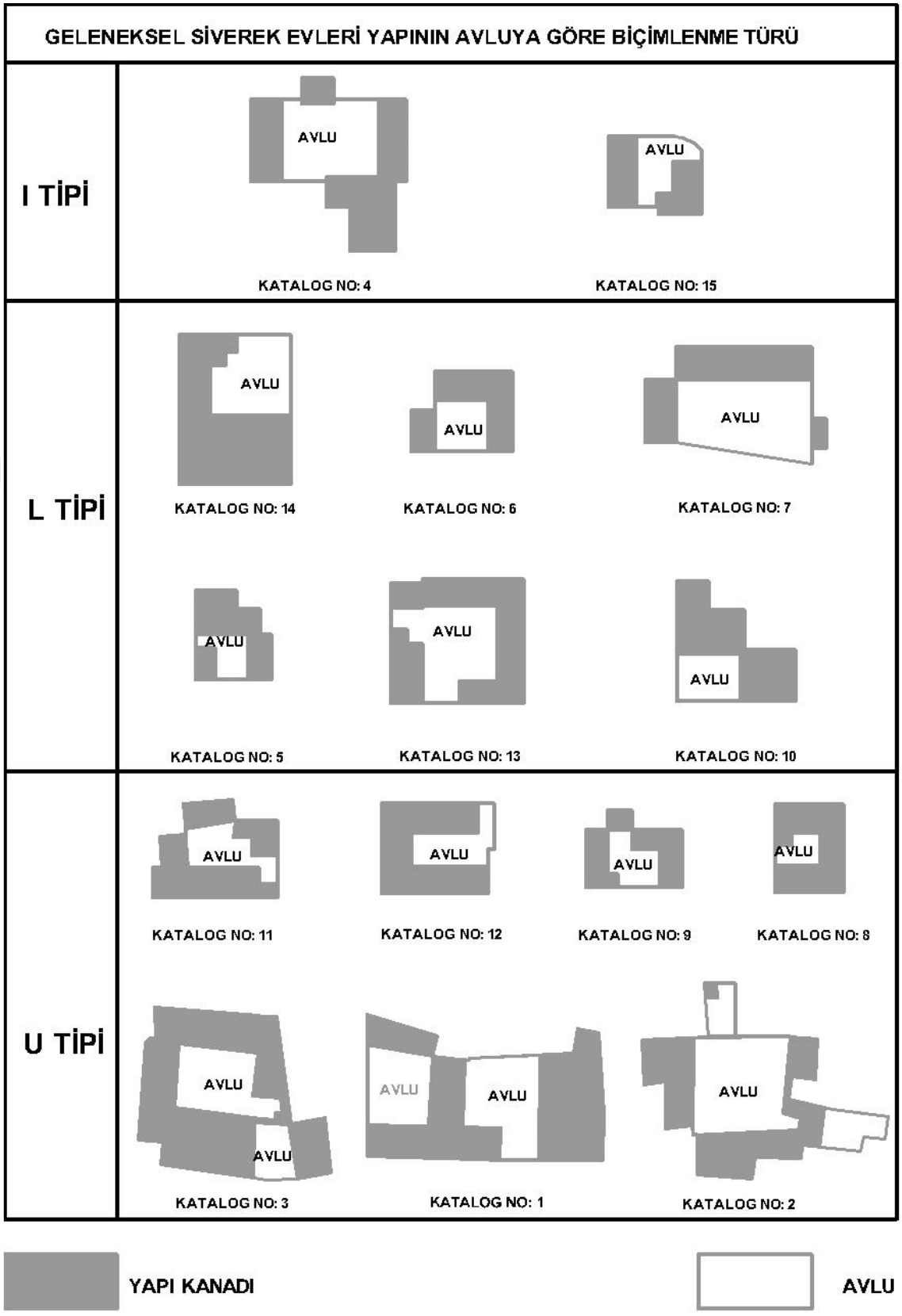
Şekil 4.16. Siverek'te Tescilli olan Geleneksel Evlerin bulunduğu mahalleler (Harita:Siverek Belediyesi,Düzenleme: Hatipoğlu).

4.2.1 Mekânsal Örgütlenme ve Plan Düzeni

Yapılan alan çalışmasında 15 tane evin rölövesi alınmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda evlerin avluya göre mekânsal örgütlenmesi bakımından, I tipi, L tipi ve U tipi olmak üzere 3 tip plan tipi tespit edilmiştir. Bu evlerden 2 tanesi I tipi, 6 tanesi L tipi, 7 tanesi ise U plan tipinde düzenlenmiştir. Bununla birlikte evlerden 5 tanesi tek katlı ve tek avlulu, 7 tanesi iki katlı ve tek avlulu, 3 tanesi ise iki katlı ve iki avluludur. Bu evlerin mekânsal örgüsünde en temel mekân avludur. Bununla birlikte eyvan, oda, mutfak, wc (hela), banyo (hamam), zerembe (bodrum kileri), develik(ahır), maskan(kiler) göze çarpan diğer mekânlardır (Şekil 4.17, 4.18, 4.19).



Şekil 4.17. Alan çalışması kapsamında incelenen evler (Hatipoğlu).



Şekil 4.18. Geleneksel Siverek Evlerinin Avluya Göre Biçimlenme Tipleri (Hatipoğlu).



Şekil 4.19. Geleneksel Siverek Evleri Plan Tipolojileri (Hatipoğlu).

4.2.1.1. Avlu

Geleneksel Siverek Evlerinin en belirgin özelliği mekânsal kurgusunun ‘’avlu’’ mekânı etrafında şekillenmiş olmasıdır. Avlu, kapalı mekânlar, yarı-açık mekânlar ve duvarlar ile sınırlandırılmış olan açık mekânlardır. Ev’de hem kullanıcılar arasındaki hem de kullanıcı-ziyaretçi arasındaki karşılaşma durumlarının kontrol edilebildiği temel mekândır. Evin sokakla ilişkisi buradan kontrol edilir ve dışarıdan gelen kişiler önce avlu mekânıyla ilişkilenirler ve daha sonra evin diğer birimlerine geçiş yaparlar. Evin farklı birimleri arasındaki geçişler de bu mekân aracılığıyla sağlanmaktadır (Şekil 4.20).



Şekil 4.20. Birimler avlunun etrafında düzenlenir (Hatipoğlu 2016).

Avlunun birtakım psikolojik, ekonomik ve kültürel gereksinimleri karşılayan işlevleri bulunmaktadır. Geleneksel kentlerde kamusal hayata katılımı sınırlı olan kadınların tanıdıklarıyla birlikte vakit geçirebildiği, ev halkının geleneksel ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirilebildiği ve özellikte sıcak havalarda ev halkı için bir oturma mekânı olarak değerlendirebildiği mekânlar olabilmektedir. Örneğin fıstık, pekmez,

domates ve biber salçası yapımı gibi geleneksel faaliyetler bu mekânda yapılmaktadır (Şekil 4.21).



Şekil 4.21. Avlu aynı zamanda geleneksel ekonomik uğraşların yapıldığı mekânlardır. (Hatipoğlu 2016)

Evin niteliğine, ev sahibinin dünya görüşüne bağlı olarak bir ev birden fazla avluya sahip olabilir. Genellikle ekonomik gelir ve sosyal statü bakımından seçkin olmayan ailelere ait evler tek avlulu iken, varlıklı ve sosyal statüye sahip ailelerin evlerinde iki tane avlusu bulunmaktadır. İki avlusu bulunan evlerde avlular mahremiyet gereksinimini karşılayacak biçimde özelleşmiş, haremlik ve selamlık olarak adlandırılmıştır. Selamlık avlusu kendisine bağlı olan oda ve tuvalet mekânlarıyla, misafir ağırlama eyleminin önemli bir değer olduğu Siverek'te erkek misafirlerin ağırlandığı mekânlardır.

Haremlik bölümü ise kendine bağlı bulunan mekânlarıyla birlikte hem ev halkının yaşamını sürdürdüğü mekân hem de misafir ağırlanması durumunda kadın misafirlerin ağırlandığı bölümdür. Böylece hem İslam İnancının belirlemiş olduğu kurallar hem de Siverek'in geleneksel kültür yapısı gereği aynı mekânlarda bulunmaları uygun olmayan

birbirine yabancı kadın ve erkeklerin karşılaşmamaları sağlanır. Fakat önceden ifade edildiği gibi haremlik-selamlık mekân organizasyonu sadece varlıklı ve belirgin bir sosyal statüsü olan ailelere ait büyük evlerde mevcuttur. Çünkü bu evlerde oturan ailenin reisi bölgede ağa, şeyh, bey, ya da belediye reisi konumunda olduğundan bu evlerin ziyaretçileri hayli yoğun olabilmektedir. Ancak küçük evlerde buna gerek duyulmamasının sebebi söz konusu evlerinin sahiplerinin ilişkilendiği çevrelerin sınırlı olmasından dolayı ya da sadece akraba çevreleriyle sınırlı olduğundan ağırladıkları misafirlerin belirli kişiler olmasıdır. Bununla birlikte tek avlulu evlerin çoğunda sokak kapısıyla avlu arasında aralık denilen küçük bir girişi işlevi gören mekân bulunmaktadır.

Avluyu sokaktan ayırma işlevini gören avlu duvarları, avlunun içerisinin görülemeyeceği kadar yüksektir. Özellikle büyük evlerde avlunun ayrılmaz ögeleri kuyu, havuz ve tekil halde bulunan bir ya da birkaç tane olabilen ağaçlardır. Avlunun zemininde ‘’dişi bazalt’’ denilen delikli bazal taşı kullanılır. Bu taşların dokusunda boşluklar bulunmaktadır. Böylece sıcak yaz günlerinde avlunun yıkanmasıyla belli bir süre buharlaşmadan kaynaklı bir serinlik meydana gelir.

4.2.1.2. Eyvan

Evin plan kurgusu içinde eyvan, önemli bir yarı açık mekân örüntüsü olup genellikle odalar ile avlu arasında bir geçiş mekânıdır. Ortadoğu kaynaklı olan bu mimari öge Mısır’dan Türkmenistan’a kadar geniş bir coğrafya’da geniş bir kullanım alanı bulmuştur (Karaçizmeli 2011:53). Türkiye’de ise özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde görülmektedir. Yarı-açık bir biçimde düzenlenen bu mekânlardan iki yanındaki odalara geçiş sağlanır.

Bir evdeki eyvan sayısı evin niteliğine ve büyüklüğüne göre değişir. Büyük evlerde genellikle birden fazla eyvan bulunur. Birden fazla eyvan bulunan evlerde eyvanlar yazlık ve kışlık olarak düzenlenir. Yazlık eyvanlar Kuzeye, Kışlık eyvanlar ise Güneye yönlendirilmiştir. Yazlık eyvanlar daha geniş iken kışlık eyvanlar daha küçük bir şekilde düzenlenir.

Geleneksel evlerin toplum tarafından üretildiği dönemlerde geleneksel aile yapısı niteliği gösteriyor olup birden çok aileden müteşekkil geniş ailelerdi. Eyvanın bir işlevi de evin içerisinde bulunan çok sayıda odanın gruplandırılmasında rol almasıdır. Bu anlamda eyvan ve kendisine bağlı bulunan odaların oluşturduğu grup bazen tek başına bir

ev niteliğinde olabilmektedir. Böylece birden çok eyvanın bulunduğu büyük evlerde birden çok ailenin barınabilmesi mümkün olabilmektedir.

Eyvanların açık olan cephesi avluya bakar ve çoğunlukla kemerlidir. Büyük olan eyvanlar iki ya da daha fazla kemerin yan yana gelmesi biçiminde düzenlenmiştir. Kemerlerin kesişim noktalarında taşıyıcı olarak boşluksuz bazal taşlar olan ‘’erkek bazalt taşı’’nın örülmesiyle oluşmuş sütunlar bulunur. Bu anlamda eyvan, geleneksel evlerde evin en gösterişli cephesi işlevini de görür (Şekil 4.22). Bodrum katı olmayan evlerde eyvanla avlu arasında bir basamaklık kot farkı mevcutken, bodrumu olan evlerde kot farkı beş basamağı bulabilir.

Üst katta bulunan eyvanlara merdivenler ve ‘’gezemek’’ler ve merdiven vasıtasıyla ulaşılır. Gezemek merdiven ile eyvan arasında geçişi sağlayan ve avlu cephesinde bulunan açık çıkma biçimindeki mimari elemandır. Eyvana ulaşım; avludan merdivene, merdivenden gezemeğe, gezemekten eyvana olacak şekilde düzenlenmiştir.



Şekil 4.22. Geleneksel Siverek Evlerinde en gösterişli cephe işlevini gören Eyvan (Hatipoğlu 2016).

4.2.1.3. Oda

Geleneksel Siverek Evleri'nde Oda, ev içerisinde birden fazla gereksinimi karşılayan mekânlardır. Siverek'te geleneksel toplum yapısının belirgin niteliklerinden olan ''geniş aile'' ve ''ataerkil aile yapısı'' gibi nitelikler ''oda'' mekânın oturma, uyuma, yemek yeme ve bazı durumlarda yıkanma eylemlerinin gerçekleştirilebileceği mekânlar olarak ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Çünkü geleneksel geniş ailelerde evlenen erkek çocuk evden ayrılıp başka bir eve geçmek yerine kendi çekirdek ailesiyle beraber evin bir odasına yerleşir. Söz konusu çekirdek aile eylemlerinin bir kısmını bu odada gerçekleştirirken bir kısmını da kapsamı daha geniş olan geniş ailenin fertleriyle birlikte evin diğer mekânlarında gerçekleştirir (Şekil 4.23, 4.24).



Şekil 4.23. Birçok işlevin birada yapılabildiği bir mekân olan Oda. (Hatipoğlu 2016)

Odaların giriş kısmında yaklaşık 10cm'lik kot farkıyla belirlenmiş 'eşiklik'' denilen 3-4 m²'lik, halının serilmediği ve genellikle bir su giderinin olduğu bir bölüm bulunmaktadır. Burası ayakkabıların çıkarıldığı, ellerin yıkandığı, bazen de yıkanma eyleminin gerçekleştirildiği bölümdür. Odaların duvarları kalındır. Bu durum oda

duvarının çeşitli yerlerinde niş ve yüklüklerin yapılmasına olanak vermiştir. Nişler bazen küçük bir dolap, bazen bir kitaplık, bazen de mutfak eşyalarının konulabileceği yerler iken, yüklükler yer yataklarının ve yorganların konulduğu yerlerdir.

Odalarda doğal aydınlatmaya önem verilmiştir. Odaların avluya bakan cephelerinde genellikle kemerli birçok pencere aralarında yaklaşık 40 cm aralıkla dizilmiştir. Fakat sokağa bakan cephelerde pencere bulunmaz. Üst katta bazen odaları büyütmek amacıyla çıkmalar yapılır. Bu çıkmalara cumba denir. Cumbanın çökmemesi için yapıdan taşan kısımların duvarları ahşaptan yapılır.



Şekil 4.24. Geleneksel Siverek Evinde Güncel gereksinimlere göre tefriş edilmiş bir oda. (Hatipoğlu 2016).

4.2.1.4. Mutfak

Geleneksel Siverek evlerinde mutfağa, avluya bakan kemerli bir açıklıkla girilir. Genel olarak bir ocak, bir baca ve birkaç tane niş bulunur. Günümüz mutfaklarında olduğu gibi tezgah, eviye ve su gideri gibi elemanları içermez. Duvarlardaki nişler dolap işlevi görür yemek pişirmeye dair araç-gereçler buralarda saklanır. Mutfakta geleneksel olarak su tesisatı bulunmaz. İhtiyaç duyulan su kaplarla buraya taşınır (Şekil 4.25).

Mutfağın ölçüleri evin niteliğine ve boyutuna göre değişir. Genellikle kuzey yönüne yönlenmiş olan mutfaklar, avluların haremlik-selamlık olarak ayrıldığı evlerde mutfak haremlik avlusu ile ilişkilenir. Mutfağa girilen açıklık kemerli geniş bir açıklık biçiminde olduğundan ve çoğunlukla kapısı olmadığından soğuk kış günlerinde yemek malzemeleri odalarda hazırlanır ve sadece pişirme işlemi için mutfağa gelinir.



Şekil 4.25. Girişi kemerli açıklıkla sağlanan bir mutfak (Hatipoğlu 2016).

4.2.1.5. Hela (WC)

Hela, tuvalet mekânının yerel dildeki kullanım biçimidir. Tuvaletler genellikle sokak kapısına yakın yerlerde yapılır. Buradaki amaç pis suyun uzaklaştırılmasını daha kolay bir şekilde yapmaktır. Bununla birlikte bazı evlerde helalar avlularda olabilirken, haremlik-selamlık avlularının bulunduğu büyük evlerde hem haremlik hem de selamlık avlusunda hela bulunabilmektedir.

Helaların ölçüleri genellikle birer metreyi aşmaz. Hela taşı ise iki tane bazalt taşı ve arada bulunan eğimli bir bazalt taşıyla sağlanmış boşluktan ibarettir. Günümüzde helalar çoğunlukla güncel standartlarda düzenlenmiş özgün olmayan sonradan eklenmiş mekânlar olarak geleneksel Siverek evlerinde yer almaktadır (Şekil 4.26).



Şekil 4.26. Evin girişine yakın konumlanmış bir hela (wc) (Hatipoğlu 2016).

4.2.1.6. Hamam (Banyo)

Hamam kentlerde bulunan halkın yıkanma eylemini gerçekleştirdiği kamusal yapılardır. Fakat Geleneksel Siverek Evlerinde banyo işlevini gören mekânlara da hamam denilmektedir. Geleneksel Siverek evlerinde hamam çok az evde bulunur. Geçmişte çocukların yıkanması ve gusül abdesti odaların eşiklik denilen kısmında yapılırken

yıkanma ihtiyacı halk hamamlarında giderilir. Günümüzde içinde ailelerin yaşadığı geleneksel evlerde sonradan yapılan özgün olmayan banyolar bulunmaktadır (Şekil 4.27).



Şekil 4.27. Hamamların çoğu özgün olmayıp sonradan ihtiyaca göre düzenlenmiştir. (Hatipoğlu 2016)

4.2.1.7. Zerzembe (Bodrum Kileri)

Kiler, yerel dilde ‘’zerzembe’’ olarak ifade edilir. Yiyecek, giyecek ve yakacakların depolandığı yerlerdir. Bu mekânlar bodrum katlarda planlanır. Fakat yerin altına tamamen gömülü olmayıp bir kısmı zeminin üstündedir. Zeminin üstündeki

kısımlarda aydınlatma ve havalandırmanın sağlanabilmesi için küçük pencereler bulunur. Pencerelerin yönü avluya doğru olduğu gibi zerzembelere giriş de avludan merdiven vasıtasıyla yapılır. Zerzembelerin zemin kotunun altında planlanmış olmaları, buzdolabının henüz bilinmediği dönemlerde yiyeceklerin bozulmadan bir müddet saklanabilmesi için elzem olan serin ortamın oluşmasında etkili bir çözüm olagelmiştir.

4.2.1.8. Develik (Ahır)

Develik, Ahır mekânının yerel dildeki ifadesidir. Genellikle zemin katlarda yer alır. Evin en büyük mekânlarından biridir. Girişi avludan olabildiği gibi sokaktan da olabilmektedir. Evde oturan ailenin sosyo-ekonomik durumuna göre bazen gelen misafirlerin atlarını dinlendirdiği yerler bazen de büyükbaş ya da küçükbaş hayvanların barındırıldığı yerlerden biridir. Günümüzde eski işlevini yitirmiş durumda olan develikler, depo ya da başka işlevler için kullanılmaktadır (Şekil 4.28).



Şekil 4.28. Taziye evinin gereksinimlerine göre düzenlenmiş develik(Aymaz)

4.2.2. Yapım Tekniği ve Malzeme

Geleneksel Siverek evlerinde gerek yapım tekniği ve gerek kullanılan malzeme bakımından bölgenin bilhassa jeolojik ve iklimsel özellikleri belirleyici olmuştur. Bölgede bulunan Karacadağ volkanik dağından dolayı bölgede fazla miktarda bazalt taş bulunur. Dayanımı yüksek, aşınma oranı da nisbeten az olan bu taş sınıfı, yapı malzemesi kullanımı için uygun niteliktedir. Bu anlamda bazalt taş geleneksel Siverek evlerinin hakim yapı malzemesi durumundadır.

Bazalt taşın bölgede bilinen iki farklı türü bulunmaktadır. Bunlardan düz ve boşluksuz olanına erkek taş denilirken, içerisinde küçük delikler bulunan ve daha hafif olan türüne ise dişi taş denilmektedir. Duvarlarda ve cephelerde erkek taş kullanılırken özellikle avlu ve eyvan döşemelerinde dişi taş kullanılmaktadır. Dişi taş kullanılmasının sebebi, yazları sıcak ve kurak olan bölgede avlunun ıslatılması durumunda dişi taşların içerisinde bulunan boşlukların suyu uzun süre içerisinde tutarak mekânın sıcaklığını düşürmesidir.

Geleneksel Siverek evlerinde ekonomik bakımdan güçlü kimselerin yaptırdıkları evlerde düzgün kesme bazalt taş kullanılmışken, diğer evlerde yonu ve moloz kullanılmıştır. Kesme taşın üretiminin zahmetli ve maliyetli olması bu sonucu doğurmuştur. Bu anlamda taş ustalığı Siverek'te bir zamanlar önemli bir meslek grubu idi. Özellikle Ermeni kökenli ustalar bu alanda yetkin durumdaydılar. Bununla birlikte geleneksel Siverek evlerinin büyük çoğunluğu Ermeni ustaların yahut bu ustaların yetiştirmiş olduğu diğer halklardan ustalarca inşa edilmiştir.(Kaynak Kişi 5)

Bazalt taşla birlikte daha az oranda ahşap ve toprak malzeme kullanılır. Ahşap, tavan kirişlemelerinde kullanılırken toprak, düz olan damların üstüne serilir. Yağmur suyunun içeriye akmaması için her yıl düzenli olarak ‘’loğ’’(Şekil 4.29) denilen sıkıştırma işlemi yapılır.



Çizelge 4.29. Geleneksel Siverek Evlerinde damlardaki toprağı sıkıştırmak için kullanılan loğ (URL-11)

4.2.3. Sosyal, Kültürel ve Doğal Özellikler Bağlamında Değerlendirme

Geleneksel Siverek Evleri'nde gerek mekânsal örüntü ve gerek fiziksel yapısı bakımından Siverek'in sosyo-kültürel ve doğal özelliklerinin yansımaları belirgindir. Söz konusu yansımalar, geleneksel Siverek evleri'nin mekânsal ve yapısal tasarım kriterlerlerini belirleyecek niteliktedir. Aşağıda verilen tabloda Siverek'in sosyal, kültürel ve doğal özelliklerinin Geleneksel Siverek Evleri'nin hangi özelliklerinde belirleyici olduğu üzerinde durulmuştur (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. Siverek'in Sosyo-Kültürel ve Doğal Özelliklerin Geleneksel Siverek Evlerindeki Yansımaları

Sosyo-Kültürel Özellikler	Doğal Özellikler
• Mahremiyet • İnanç • Geleneksel Toplum İlişkilenmesi • Ekonomik Yapı ve Üretim Biçimi • Doğayla İlişkilenme Biçimi • Geleneksel Kabuller ve Mimarsız Mimari • Davranışsal Kabuller	• İklim • Jeolojik Yapı ve Bitki Örtüsü

4.2.3.1. Sosyo-Kültürel Özellikler Bağlamında Mekânsal ve Yapısal Yansımalar

Mahremiyet: Geleneksel Siverek Evleri'nde mahremiyet olgusunun bu evlerin mekânsal ve yapısal özelliklerinde etkisi büyük olmuştur. Mahremiyetin gerek kültürel ve gerek dini boyutu ifadesini bulmuştur. Geleneksel Siverek Evleri'nde:

- Evlerin dışarıyla ilişkilenen bir ya da iki açıklığı bulunur.
- Sokak ile evi ayıran duvarlar içerinin görünmesini engelleyecek kadar yüksektir.
- Kapalı mekânlarda bulunan pencereler büyük oranda sokak yerine avluya bakar.
- Sokağa bakan sınırlı sayıdaki pencereler ise olabildiğince küçüktür.
- Kamusal hayata katılımı sınırlı olan kadınların bu gereksinimlerine cevap verebilecek avlu mekânı bulunur.
- Evlerin bir kısmında avlular haremlik ve selamlık olarak ayrılırlar.
- Haremlik-Selamlık ayrımının olmadığı evlerde de en azından dışarıdan gelenin direkt olarak avlunun tamamını görmemesini sağlayan sokak arası mekânı bulunur.

Dini İnanç: İslam inancının Siverek toplumunun sosyo-kültürel yapısında belirleyici etkileri bulunmaktadır. Bu etkilerin geleneksel Siverek evlerinde dolaylı

birçok yansıması bulunuyor olmakla beraber doğrudan yansımaları da bulunabilmektedir. Doğrudan yansımalar bağlamında:

- Odalarda gusül abdesti almak için küçük de olsa yer ayrılmıştır. Bu bazen odanın hemen girişindeki eşiklikte yapılırken bazen de odada bulunan büyük bir oyukta yapılır.
- Ayakkabı ile oturulan yerlere ayakkabı ile girmek uygun olmadığından ayakkabılar çıkarılır ve buna dair gereksinim odanın girişindeki eşiklikle karşılanır.

Geleneksel Toplum Yapısı: Geleneksel toplumlarda özel ve kamusalın sınırları modern toplumlara göre birtakım farklılıklar arz eder. Geleneksel toplumlarda toplumsal yapının içinde yer alan ve toplumsal şekillenmeye etki eden her bir etnik grup, dini cemaat, aşiret ve aile diğer katmana karşı kapalı bir tutum içerisindeyken, kendi içlerinde bireyselleşmeye imkan vermeyecek biçimde içiçe olacak nitelikler gösterir. Bu anlamda:

- Evler bir aileye ya da yakın akraba olan birkaç aileye aittir. Birbirini tanımayan iki aile aynı yapı bünyesinde bulunmaz.
- Evler az katlı olup yatayda bir yayılma söz konusudur. Bu da beraberinde birbirine bitişik her bir eve aile reisiyle ilişkili bir kimlik tanımı getirir. Evler artık salt bir yapı olmayıp aynı zamanda bir ailenin toplumsal kimliğini tanımlama işlevini de üstlenir. Evlerin ilişkilendiği sokaklar ve sokakların meydana getirdiği mahalle salt yapı yığınından oluşan bir imar bölgesi değil aksine toplumsal bağlamda tanımlı ailelerin bir arada bulunduğu bir dayanışma ve ilişkilenme mekânıdır.
- Her bir cemaat, etnik grup ya da aşiret kalabalık olma durumuna bağlı olarak bazen bir mahallenin tamamını oluştururken bazen de bir çıkmaz sokakla kendilerine ait bir alan tanımlarlar.
- Bireyselleşme olgusu kendisine yer bulamadığından aile bireylerinin kendilerine ait özel mekânları çok sınırlıdır. Ailelerin kalabalık olmasının da etkisiyle aile bireyleri çoğunlukla bir arada vakitlerini geçirirler. Evlenen aile bireylerine evin içinde bir oda tahsis edilir, bu aile gereksinimlerinin bir kısmını kendi odasında

karşılarken bir kısmını da diğer aile bireyleriyle ortak mekânlar olan avlu, eyvan gibi mekânlarda karşılar.

Ekonomik Yapı ve Üretim Biçimi: Siverek'in geleneksel toplum yapısı tarım ve hayvancılık gibi üretim biçimlerinin belirlediği bir yapıya sahiptir. Her ne kadar tarım ve hayvancılığın yoğunlaştığı bölgeler kırsal alanlar olan köyler olsa da bunun uzantısını Siverek'in geleneksel konut dokusunda görmek mümkündür. Bu bağlamda:

- Düz damlı evler ve avlular bölgenin geleneksel faaliyetleri olan fıstık, üzüm, biber yetiştirme ve bunlarla ilişkili olan salça ve pestil yapımı gibi faaliyetlere imkan tanımaktadır.
- Kimi evlerde bulunan develik hayvan yetiştirmeye olanak sağlar.
- Geleneksel taşımacılıkta ortaçağda tekerlekli arabalar yerine devenin kullanılması sokakların dar olmasına imkan tanımıştır.

Doğayla İlişkilenme Biçimi: Geleneksel toplumlarda doğa kendisinden sakınılması gereken bir olgu olarak telakki edilmez. Bu sebeple geleneksel toplumların ürettiği yapay çevreler doğanın bir uzantısı olup mekânsal ilişkilenmeleri doğayı da içine katarak şekillenmiştir. Bu bağlamda Geleneksel Siverek Evleri'nde:

- Kullanılan yapı malzemeleri bazalt taşı, toprak ve ahşaptır.
- Mekânlar kapalı, yarı-açık ve açık olarak düzenlenmiş olup yarı-açık ve açık mekânlar mekânsal örüntünün odağını oluşturur. Günlük yaşamın çoğu avlu ve eyvanlarda sürdürülür.

Geleneksel Kabuller ve Mimarsız Mimari: Geleneksel konut dokularının en belirgin özelliklerinden biri de söz konusu konutların bir mimar eliyle ya da merkezi otoritenin belirlediği bir plan dahilinde değil, tarihten süregelen kabuller doğrultusunda inşa edilmiş olmalarıdır. Bu anlamda geleneksel Siverek evlerinde:

- Evler arasında mekânsal örüntü ve yapısal özellikler bakımından büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Aradaki fark, varlıklı ailelerin mekân sayısı daha fazla olması ve kullanılan malzemelerin daha nitelikli işlenmiş olmasıyla sınırlıdır. Söz gelimi varlıklı ailelerin evlerinde kullanılan taşlar taş ustasının elinden çıkmış kesme taş iken, diğer evlerde kaba yonu ya da moloz taş

kullanılmıştır. Ayrıca varlıklı ailelerin evlerinde kemer, sütun, süslemeler daha yoğun kullanılmıştır.

- Evleri inşa eden ustaların adı genellikle bilinmez. Ev genellikle sahibinin adıyla bilinir.
- Evlerin inşa edilmesi sürecinde merkezi otoritenin dikte ettiği bir yapılaşma planı olmadığından sokaklar eğriseldir ve doğal bir form oluşturur.

Davranışsal Kabuller: Geleneksel Siverek toplumunda yerde oturulur ve yer sofrasında yemek yenilir. Bu da beraberinde masa, sandalye gibi mobilyalara gereksinim duyulmamasını beraberinde getirir. Böylece mobilyalarla tanımlanmamış odalar, birçok işlevin bir arada yapılabildiği mekânlar olagelmiştir.

4.2.3.2. Doğal Özellikler Bağlamında Mekânsal ve Yapısal Yansımalar

İklim: Siverek karasal iklim kuşağında bulunmaktadır. Bu iklime göre Siverek yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Fakat bulunduğu enlem itibariyle çok fazla yağış almadığı gibi, yağış genellikle yağmur olup kar yağışı azdır. Bu nedenle:

- Kar yağışı az olduğundan çatılar eğimli olmayıp düz damdır.
- Yazın sıcağından korunmak ve kışın soğuğunu en aza indirmek amacıyla duvarla kalın örülmüştür.
- Yağışın az olması sofa gibi kapalı mekânlar yerine açık bir mekân olan avlu tercih edilmesine olanak sağlamıştır.
- Yazın sıcağını daha az hissetmek amacıyla avluların zemininde dişi taş denilen ve bünyesinde suyu bir süreliğine tutabilen delikli taşlar kullanılmıştır.
- Sokaklar dar olması gölge etkisi yarattığından yazın evlerin daha az ısınmasına ve sokağı kullananların bu gölgeden yararlanmasına olanak sağlamıştır.
- Besinlerin yazın sıcağında bozulmalarını önlemek amacıyla zemin kotunun altında serin kalabilen zerzembeler düzenlenmiş ve besinler burada muhafaza edilmiştir.

Jeolojik Yapı ve Bitki örtüsü: Siverek'te sönmüş volkanik dağ olan Karacadağ'ın etkisiyle bol miktarda bazalt taş bulunur. Ayrıca Siverek az yağış alan bir bölge olduğundan ormanlık alanları çok sınırlıdır. Bu nedenle:

- Ahşap kullanılmıştır fakat temel yapı malzemesi değildir. Genellikle Tavanlarda ahşap kirişleme formunda kullanılmıştır.
- Bazalt taşın bol miktarda bulunuyor olması temel yapı malzemesinin kerpiç yerine taş olmasına olanak sağlamıştır.

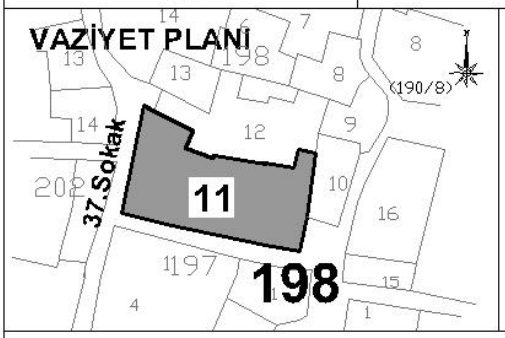
4.2.4. Kataloglar

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 1**

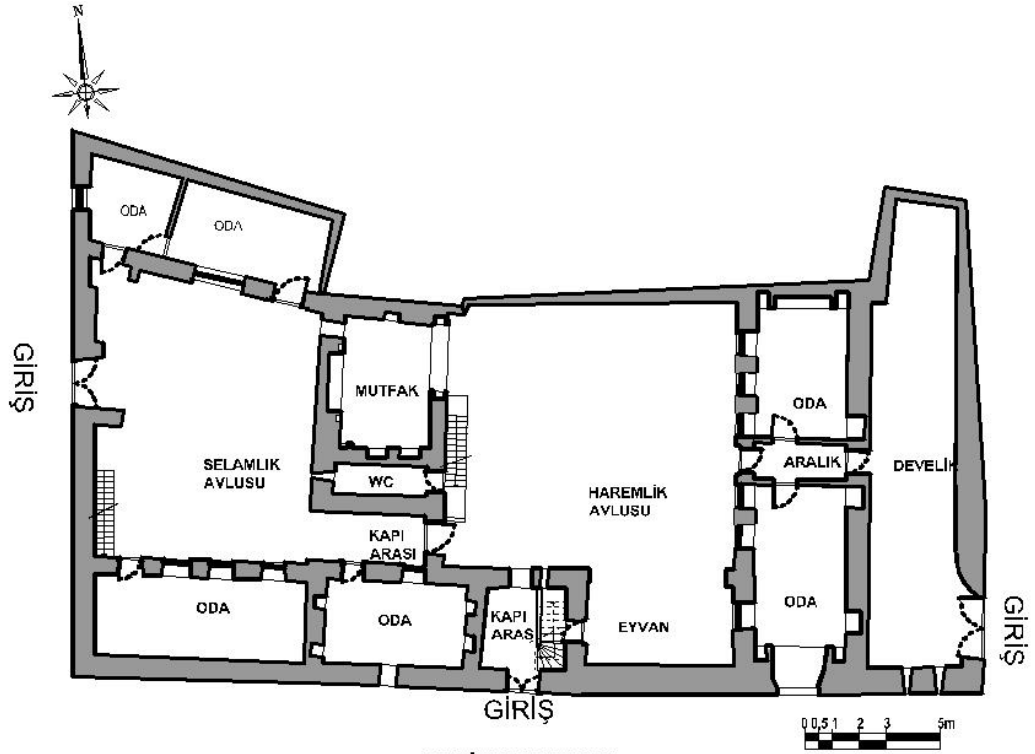
ÖZGÜN KULLANIMI	**GÜNCEL KULLANIMI**	**BUGÜNKÜ SAHİBİ**
EV	TAZİYE EVİ	SİVEREK BELEDİYESİ

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





ZEMİN KAT PLANI

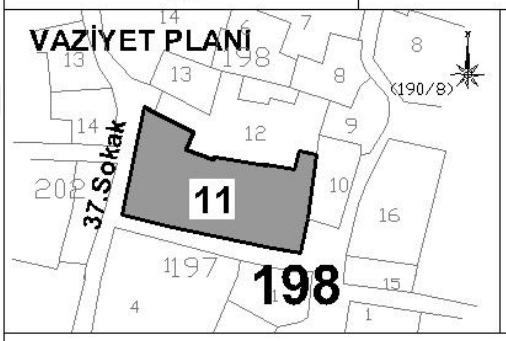
CEVHER MİMARLIK

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 1**

ÖZGÜN KULLANIMI	**GÜNCEL KULLANIMI**	**BUGÜNKÜ SAHİBİ**
EV	TAZİYE EVİ	SİVEREK BELEDİYESİ

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





BİRİNCİ KAT PLANI

CEVHER MİMARLIK



Şekil 4.30. Sokak cephesi ve giriş kapısı (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.31. Selamlık avlusu(Aymaz)



Şekil 4.32. Evin iki katlı olduğu cephe ve merdiven(Aymaz)



Şekil 4.33. Haremlik avlusunun doğusunda bulunan odalar(Aymaz)



Şekil 4.34. Haremlik avlusu(Aymaz)



Şekil 4.35. Evin doğu cephesinde bulunan develik(Aymaz)

Siverek'in Hasan Çelebi mahallesinde bulunan ve Halfanlar evi olarak bilinen evin, batı ve güney olmak üzere iki girişi vardır. Yapı biri ortada ve biri batıda olan iki avlu ve bu avlular etrafında şekillenmiş mekânlardan oluşmaktadır. Yapı genel olarak tek katlı iken orta avlunun Güneyinde ve Batısının bir kısmında iki katlıdır.

Zemin Kat: Batı girişinden batıda bulunan avluya girilir. Avlunun kuzey tarafında girişleri avludan olan iki oda, güney tarafında yine girişi avludan olan başka bir oda, batı tarafında ise batı girişi ile dama çıkan taş merdiven bulunur. Yapının doğu tarafında, girişi avludan olan bir mutfak, orta avluya açılan kapı arası ile girişi orta avluda olan hela bulunur. Kapı arası mekânının güney tarafında girişi yine bu aralıktan olan bir oda bulunur.

Güney girişinden yapıya girildiğinde ise başka bir kapı arası mekânına ulaşılır. Bu mekândan orta avluya ve eyvana giriş vardır. Ayrıca bu mekânda yukarı kata çıkan bir merdiven vardır. Orta avlunun güney tarafında önceden sözü edilen eyvan mekânı bulunuyor olup bu avludan da girişi vardır. Eyvan üç kemerlidir. Orta avlunun doğu tarafında iki oda ve bir hol bulunmaktadır. Holün girişi avludan, odaların girişi ise holdendir. Yalnız odalardan birinin ayrıca yukarıda sözünü ettiğimiz eyvandan girişi vardır. Hol mekânı ayrıca develik mekânına da açılmaktadır. Orta avlunun batı tarafında mutfak, hela ve batıdaki avluya açılan kapı arası mekânı ile üst kata çıkan taş merdiven bulunmaktadır. Bu taraftaki tüm mekânların orta avludan girişi vardır.

Birinci Kat: Bu katta bulunan mekânlar orta avlunun güney ve güneybatı taraflarındadır. Bu kata orta avlu ve kapı arası mekânında bulunan merdivenler ile çıkılmaktadır. Yapının Batı tarafında banyo, hela gibi ıslak hacim mekânları bulunmaktadır. Bu mekânlara bir hol ile girilir. Hole ise orta avludan yukarı çıkıldıktan sonra gelen gezemek vasıtasıyla girilir. Güney tarafta ise üç oda ve bir eyvan bulunmaktadır. Odalara giriş eyvan sağlanır. Eyvana ise hem gezemek ile hem de zeminde bulunan kapı arası mekânından merdiven ile ulaşılır.

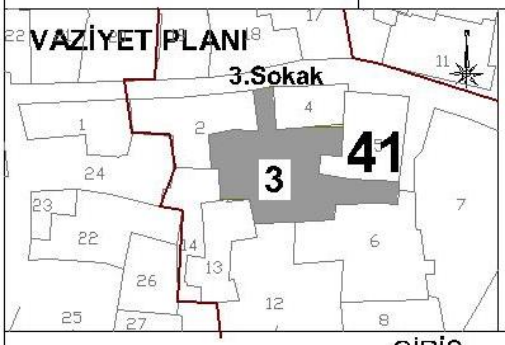
Halfanlar evi Siverek'te iki avlusu olan nadir evlerdendir. Yakın dönemlerde evin restorasyonu yapılmıştır. Yapının dış ve avlulara bakan cepheleri ile iç duvarları, orta avlunun doğusundaki bölümler dışında moloz taştır. Söz konusu avlunun doğusunda kalan bölümün avluya bakan cephesi ise düzgün kesme taştır. İç duvarlarda herhangi bir badana uygulaması yapılmamıştır. Tavanlar ahşap kirişleme ve zemin bazalt taştır.

Yapı şuanda aktif olarak kullanılmakta olup kamuya açılmıştır. Yapının orta avlusu ile bu avluya ait mekânlar ‘’Siverek Belediyesi Merkez Taziye Evi’’ olarak kullanılırken, yapının batı kenarındaki avlu ile buna ait mekânlar ‘’ Siverek Kürt Kültür Merkezi Derneği’’ olarak hizmet vermektedir

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

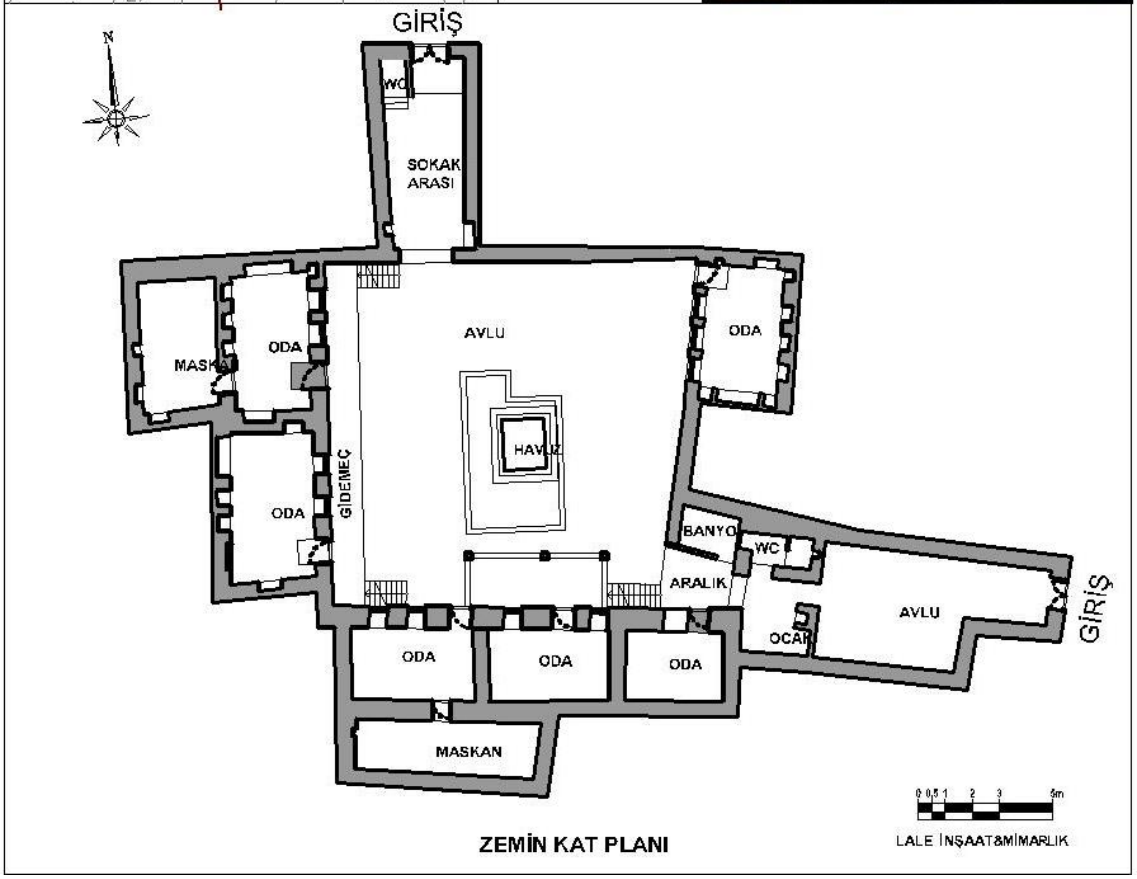
İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HAMİDİYE	**KATALOG NO: 2**

ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	ÖZEYRAN?



GENEL FOTOĞRAF





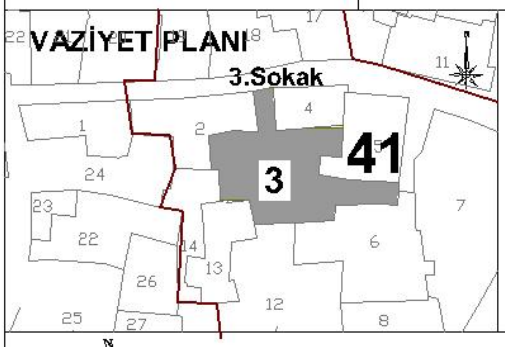
ZEMİN KAT PLANI

LALE İNŞAAT&MİMARLIK

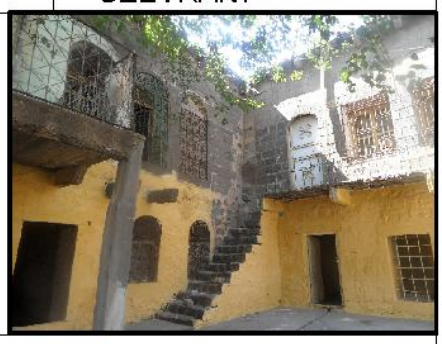
DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

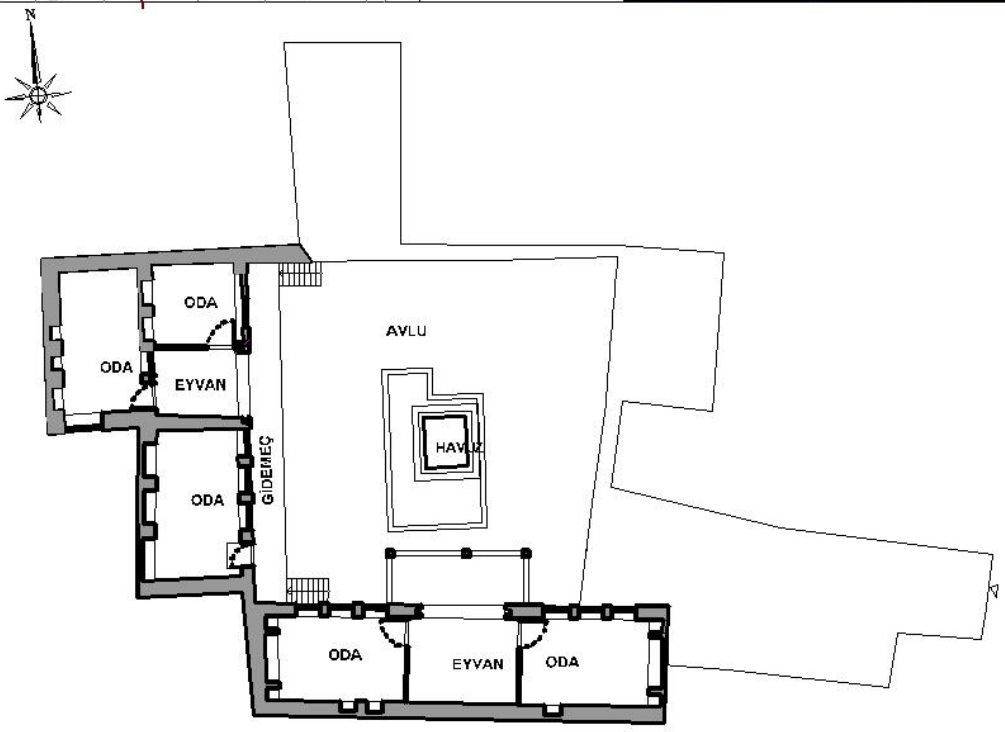
İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HAMİDİYE	**KATALOG NO: 2**

ÖZGÜN KULLANIMI	**GÜNCEL KULLANIMI**	**BUGÜNKÜ SAHİBİ**
EV	EV	ÖZEYRAN?



GENEL FOTOĞRAF





BİRİNCİ KAT PLANI

LALE İNŞAAT&MİMARLIK



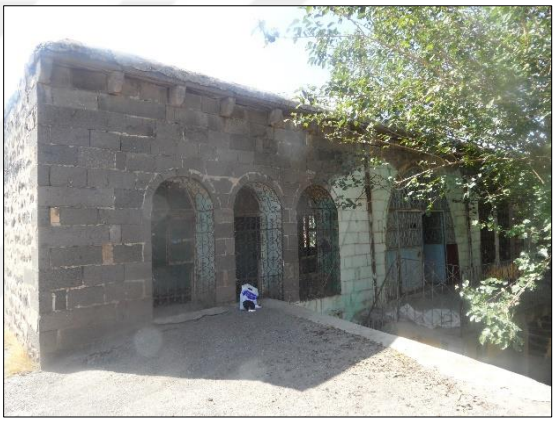
Şekil 4.36. Avlunun batısındaki cephe (Lale 2012)



Şekil 4.37. Avlunun güneyindeki cephe (Lale 2012)



Şekil 4.38. Güney cephenin üst katındaki eyvan (Lale 2012)



Şekil 4.39. Güney cephede üst kat (Lale 2012)



Şekil 4.40. Avlunun doğu cephesinde bulunan oda (Lale 2012)



Şekil 4.41. Selamlık avlusu (Lale 2012)

Hamidiye Mahallesi 3.Sokak'ta bulunan Özeyranoğlu Evi'nin kuzeyden ve doğudan olmak üzere iki girişi vardır. Kuzeydeki giriş evin ana girişi iken, doğudaki giriş evin yan girişidir. Büyük bir avlunun çevresine yerleştirilmiş mekânlar biçiminde tasarlanmış olan evin avlusuna kuzey ve doğu girişlerinin her ikisinden ulaşılır. Kuzey girişinden önce sokak arası mekânına girilip daha sonra avluya ulaşılırken, doğu girişinde önce küçük bir avluya girilir sonra aralık denen küçük bir mekân vasıtasıyla avluya ulaşılır. Ev avlunun güney ve batı taraflarında iki katlı iken kuzey ve doğu taraflarında tek katlıdır.

Zemin Kat: Avlunun güney tarafında üç tane oda bulunur. Odalardan orta ve batıda olanlarının girişi avludan yapılırken, doğuda olanın girişi, yan girişe açılan aralıktan yapılır. Batıda olan odanın arkasında maskan bulunur ve girişi bu odadan yapılır. Avlunun batı tarafında girişleri avludan olan iki oda bulunur. Kuzeydeki odanın arkasında maskan bulunur ve girişi bu odadan yapılır. Avlunun doğu tarafında yan girişe açılan aralık mekânı, banyo ve bir oda bulunur. Odaya giriş avludan yapılırken banyoya giriş aralıktan yapılır. Aralık mekânından yan girişe giderken önce ocak ile hela mekânlarına ulaşılır sonra küçük bir avluya ulaşılıp yan girişe varılır. Avlunun kuzey tarafında ise ana girişe açılan sokak arası mekânı bulunur.

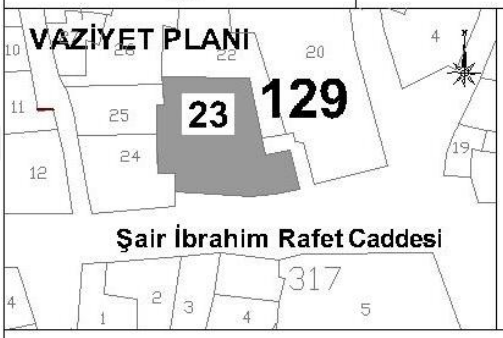
Birinci Kat: Birinci kattaki mekânlara avlunun güney ve batı taraflarında bulunan merdivenler ve gezemekler vasıtasıyla ulaşılır. Evin güney tarafında bir eyvan ve iki oda bulunur. Eyvana giriş gezemek vasıtasıyla yapılırken odalara giriş eyvandan yapılır. Batı tarafında ise üç oda ve bir eyvan vardır. Odalardan ikisi eyvanın kuzey ve güneyindeyken biri eyvanın batısındadır. Eyvana giriş gezemekten yapılıyor olup odalardan kuzey ve batıdakilerin girişi eyvandan yapılır. Güneydeki odanın girişi ise gezemekten yapılır.

Özeyranoğlu evinde, avluya bakan cephelerden üst kattakiler kesme taş iken alt kattakiler yer yer yonu taşı ve üzeri badanıp boyanmış taş duvarlardan oluşur. Tüm eyvanlara giriş kemer vasıtasıyla yapılır ve yapıda tonoz benzeri eleman bulunmamaktadır. Tavanlar ahşap kirişlemedir. Yapı 2012 ile 2014 yılları arasında onarılmıştır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

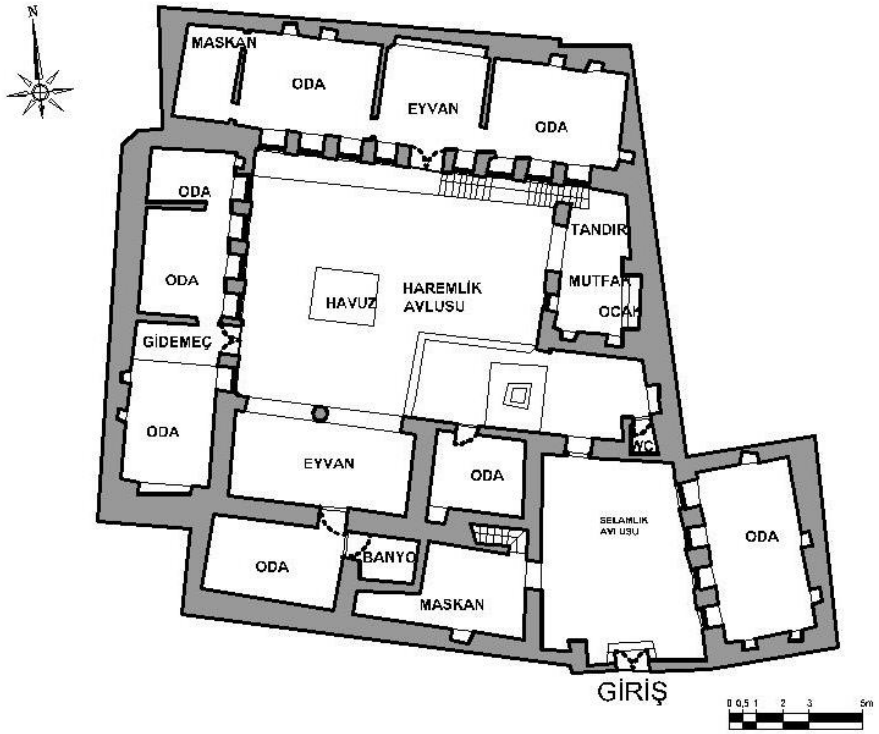
İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HAYRİYE	**KATALOG NO: 3**

ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	HASBAY?



GENEL FOTOĞRAF





ZEMİN KAT PLANI

CEVHER MİMARLIK



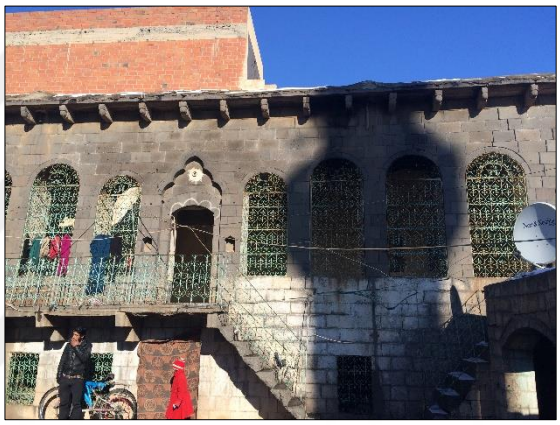
Şekil 4.42. Selamlık avlusu (Hatipoğlu 2015)



Şekil 4.43. Haremlik avlusu (Hatipoğlu 2015)



Şekil 4.44. Selamlık odasının doğusunda kalıntıları bulunan oda (Hatipoğlu 2015)



Şekil 4.45. Haremlik avlusunun kuzeyinde evin iki katlı olduğu cephe (Hatipoğlu 2015)



Şekil 4.46. Haremlik avlusunun kuzeyindeki odanın nişleri (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.47. Haremlik avlusunun güneyinde bulunan eyvan (Hatipoğlu 2016)

Hayriyye Mahallesinde Şair İbrahim Rafet Caddesi üzerinde bulunan ve Hasbay evi olarak bilinen evin biri büyük biri küçük iki avlusu bulunmaktadır. Büyük avlu haremlik işlevi görürken iken küçük avlu selamlık işlevi görür.

Yapının girişi güneyden olup önce selamlık işlevi gören bir avluya (Hayat) girilir. Avlunun doğusunda girişi yine avludan olan bir oda, batısında ise yine girişi bu avludan olan bir depo vardır. Deponun kuzeyinde dama çıkan bir merdiven vardır. Avlunun kuzeyinden küçük avluya girilir. Küçük avlunun ilişkilendiği bir hela ve bir oda bulunmaktadır. Küçük avludan büyük avluya ulaşılır. Büyük avlunun Kuzeyinde bir eyvan, iki oda ve bir maskan bulunur. Eyvanın girişi avludan, odaların girişi eyvandan ve maskanın girişi batıdaki odadandır. Avlunun batısında üç oda ile gidemeç bulunmaktadır. Avlunun güneyinde girişi avludan olan iki kemerli bir eyvan ile bir oda bulunmaktadır. Eyvanın güneyinde eyvandan ulaşılan bir oda ve odanın doğusunda girişi bu odadan olan bir banyo bulunmaktadır. Avlunun doğusunda ise girişi avludan olan tandır ve ocak bulunmaktadır.

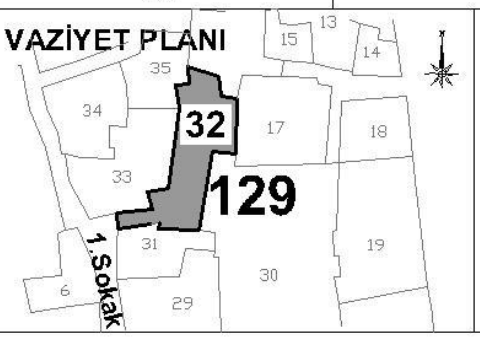
Mehmet Hasbay evi Siverek'te haremlik-selamlık kurgusu olan nadir evlerdendir. Yapının selamlık avlusuna bakan cepheleri yonu taşı iken, haremlik avlusuna bakan cepheleri düzgün kesme taştır. Tavanlar ahşap kirişlemedir ve yapının sağlam kalan birkaç mekanı dışında tavanı çökmüş olup kullanılamayacak durumdadır. Sağlam kalan kısımlarında ise şuan Suriyeli mülteciler barınmaktadır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA İLÇE: SİVEREK MAHALLE: HAYRİYYE	KATALOG NO: 4

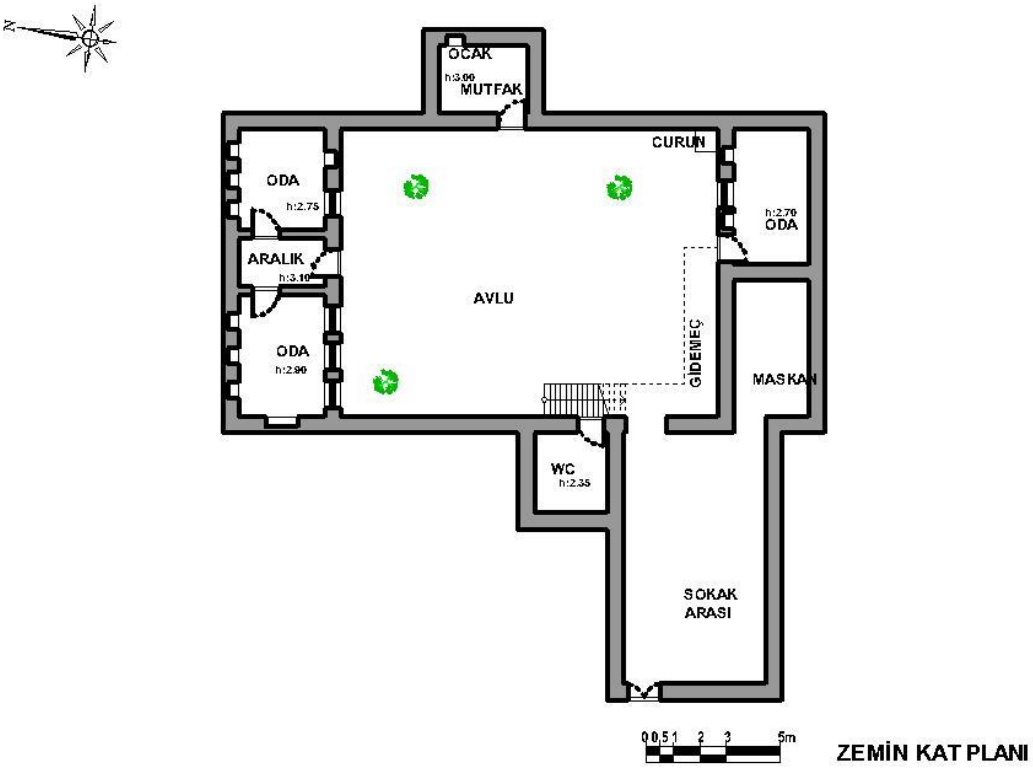
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





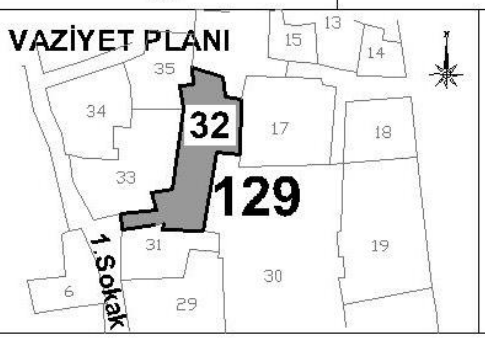
ZEMİN KAT PLANI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HAYRİYYE	**KATALOG NO: 4**

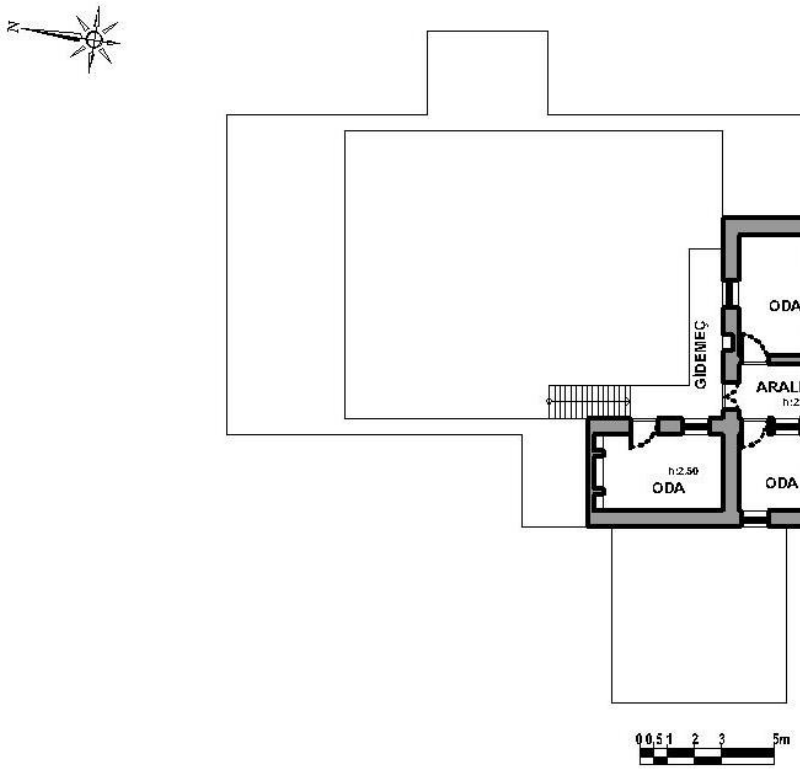
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.48. Avlu(Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.49. Üst kat ve üst kata çıkan merdiven (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.50. Niş ve Yüklük (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.51. Özgün niş ve yük kapakları (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.52. Özgün pencere kapakları) (Hatipoğlu 2016



Şekil 4.53. Özgün pencereler (Hatipoğlu 2016)

Hayriyye Mahallesinde bulunan evin girişi Batı yönündeki 1.Sokaktan sağlanır. Evin bir avlusu ve büyükçe bir ‘’sokak arası’’ denilen mekânı vardır. Ev, avlunun Doğu ve Güneydoğu taraflarında iki katlı iken diğer taraflarında tek katlıdır.

Zemin Kat: Sokaktan sokak arası mekânına girilir. Buradan avluya geçiş sağlanır. Ayrıca maskana giriş de buradan yapılır. Avlunun Kuzeyinde iki oda ve aralık mekânı bulunur. Aralığa avludangirilirken odalara aralıktan girilir. Odalar aralığın doğu ve batısında bulunur. Avlunun doğusunda mutfak bulunur. Mutfak özgün olup mutfağın ocağı bulunmaktadır. Avlunun Doğusunda bir oda ile maskan bulunur. Odanın girişi avludan sağlanırken maskana geçiş sokak arası mekânından sağlanır. Ayrıca avlunun Güneydoğu köşesinde ‘’curun’’ denilen hububatı öğütmek için kullanılan eleman bulunur. Avlunun batısında ise sokak arası mekânı ile bir hela ve yukarı kata çıkan taş merdiven bulunur. Merdivenin korkulukları metaldir. Odaların pencereleri özgün ahşap malzemeler olup özgün ahşap kapakları da bulunmaktadır.

Birinci Kat: Birinci kata avlunun batısındaki taş merdivenden çıkılır. Merdivenden gezemek denilen elemana geçilir. İkinci katın batısında girişi gezemekten sağlanan bir oda bulunur. Güneyinde ise bir aralık iki oda bulunur. Aralığın girişi gezemekten yapılırken odaların girişi aralıktan yapılır.

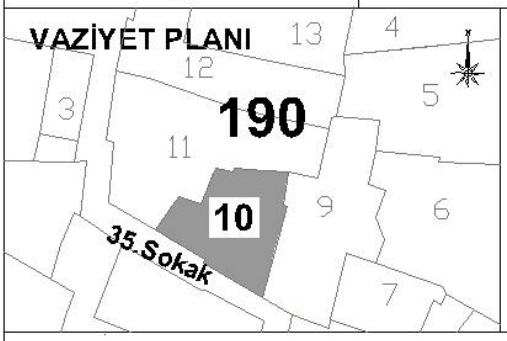
Evin avlusunda evin avluya bakan cepheleri bazalt yonu taşıdır. Derz araları çimento esaslı harç ile doldurulmuştur. Odalar kireç badanalıdır. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır. Evde mevcut durumda aile oturmamaktadır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 5**

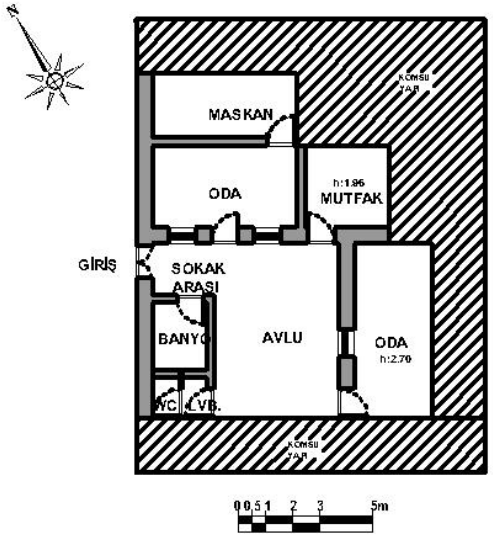
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





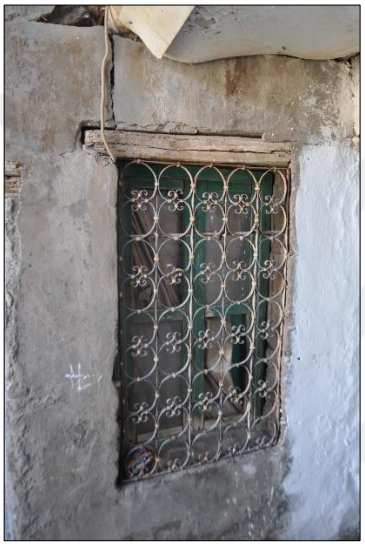
ZEMİN KAT PLANI



Şekil 4.54. Avlu ve giriş bölümü (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.55. Ahşap kirişlemeler (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.56. Pencere korkulukları (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.57. Özgün pencere (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.58. Sokak kapısı (Hatipoğlu 2016)

Hasan Çelebi mahallesinde bulunanmaktadır. Evin girişi Güneyde bulunan 35. Sokaktandır. Eve girişte önce sokak arasına girilir. Buradan avluya geçilir. Ayrıca sokak arasının güneydoğusunda bulunan hamama da buradan girilir. Avlunun kuzeyinde bir oda ve bir mutfak, doğusunda bir oda ve batısında hela ile banyo bulunur. Evin Kuzeyinde bulunan odanın arkasında maskan bulunur ve buraya geçiş odadan yapılır.

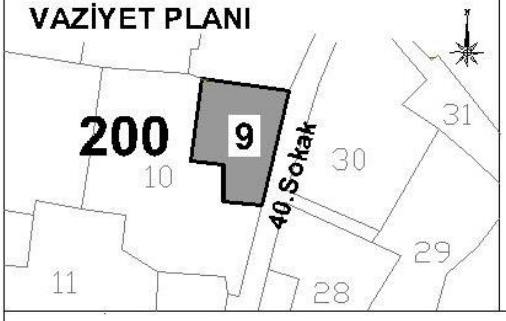
Evin duvarları bazalt kaba yonu taşından örülmüştür. Derz araları çimento esaslı harç ile doldurulmuştur. Helanın cephesi çimento esaslı sıva ile sıvanmıştır. Mekânların iç duvarları kireç ile badana yapılmıştır. Tavanlarda ahşap kirişleme yapılmış olup üzeri toprak serilmiş düz damdır. Evin banyo ile helası özgün olmayıp sonradan eklenmiştir.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 6**

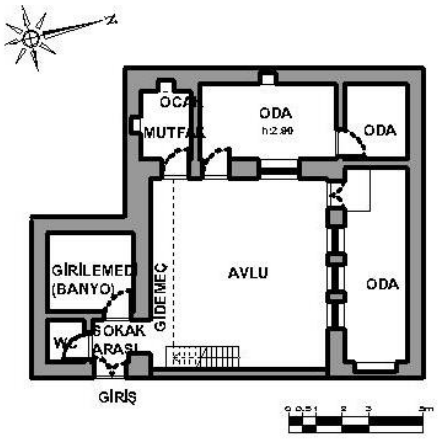
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI

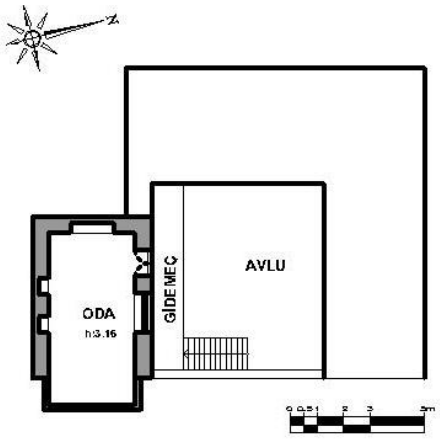


GENEL FOTOĞRAF

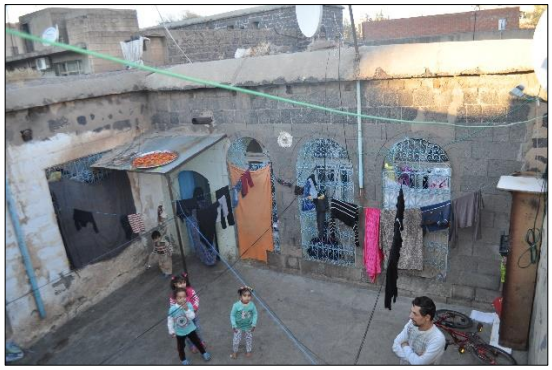




ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.59. Avlu (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.60. Üst kat ve üst kata çıkan merdiven (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.61. Cumba (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.62. Sokak kapısı (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.63. Nişe dönüştürülmüş pencere (Hatipoğlu 2016)

Hasan Çelebi Mahallesi'nde bulunan evin girişi doğu yönünde bulunan 40.Sokaktan yapılmaktadır. Evin bir avlusu ve sokak arası denilen giriş mekânı bulunmaktadır. Ev güney yönünde iki katlı olup diğer yönlerde tek katlıdır. Evin üst katı cumbalı olup sokağa taşmıştır.

Zemin Kat: Eve sokaktan girildiğinde önce sokak arası denilen mekâna girilir. Sokak arasının hemen yanında bir hela ile banyo olduğu tahmin edilen iki mekân bulunmakta olup bu mekânların girişi sokak arası mekânından yapılır. Sokak arasının Kuzey tarafındaki açıklıktan avluya geçilir. Avlunun kuzey tarafında cepheyi baştan başa

kaplayan büyük bir oda bulunur. Batı tarafında ise bir oda ile bir mutfak bulunur. Avlunu Güneyinde ise yukarı kata çıkan bir taş merdiven ve merdivenin altında sedir denilen yapı elemanı bulunur.

Birinci Kat: Birinci kat tek bir odadan ibarettir. Ancak söz konusu oda büyük bir oda olup odanın büyütülmesi sokağa yapılan çıkma ile sağlanmıştır. Birinci kata avlunun doğusunda bulunan merdivenden çıkılır. Merdivenden gezemek denilen sirkülasyon elemanına geçiş yapılır. Odanın girişi gezemekten sağlanır.

Evin avluya bakan cephe duvarlarının tümü kesme bazalt taştan örülmüştür. Avluya bakan cephelerde yer yer kireç badana yapılmıştır. Odaların iç duvarlarına kireç badana yapılmıştır. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** CAMİKEBİR	**KATALOG NO: 7**

ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	MUAYENEHANE	

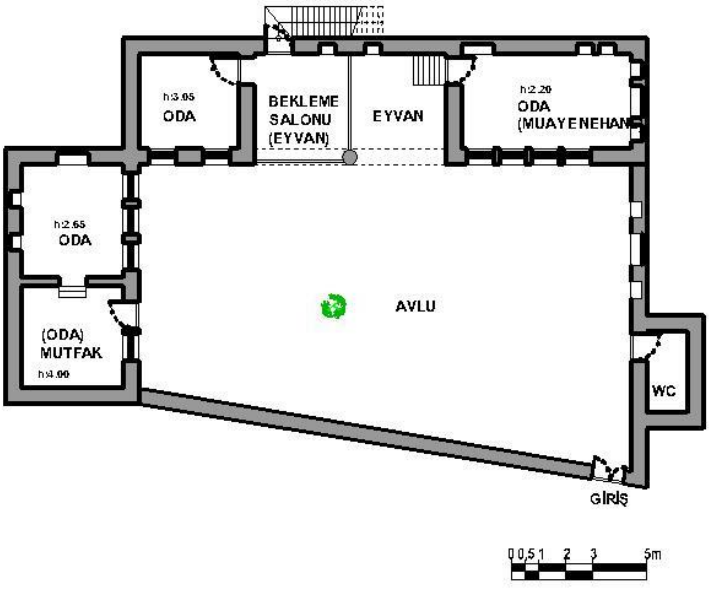
VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF







ZEMİN KAT PLANI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** CAMİKEBİR	**KATALOG NO: 7**

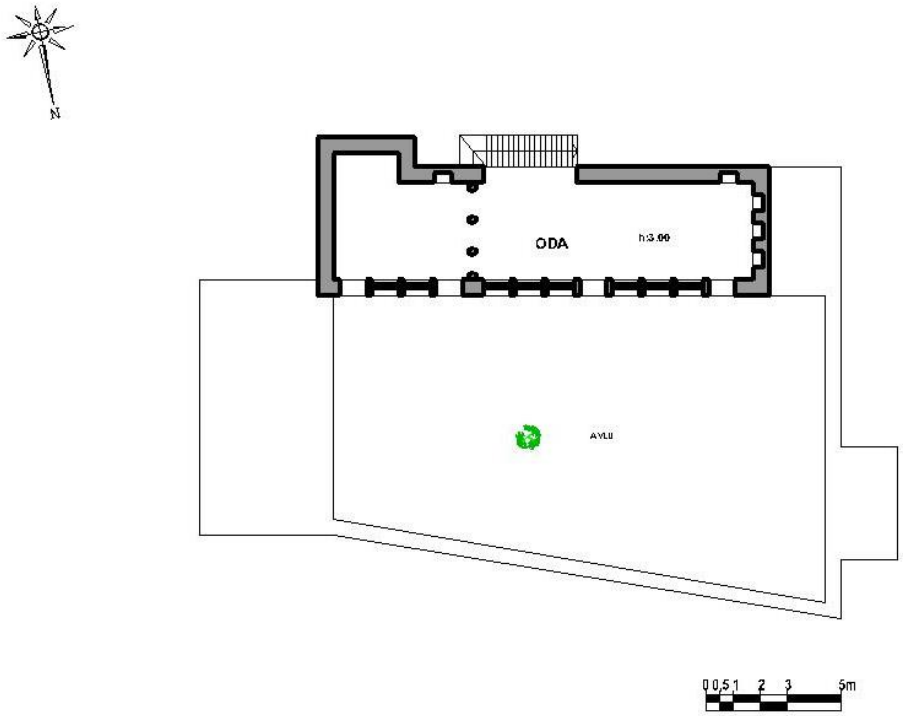
ÖZGÜN KULLANIMI	**GÜNCEL KULLANIMI**	**BUGÜNKÜ SAHİBİ**
EV	MUAYENEHANE	

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.64. Avlu (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.65. Avlu (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.66. Oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.67. Mutfaka dönüştürülmüş oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.68. Eskiden lavabo olarak kullanılan eleman (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.69. Yukarı katta neredeyse çökmüş olan oda (Hatipoğlu 2016)

Camikebir Mahallesinde Siverek Ulu Camii'nin batısında yer alır. Günümüzde muayenehane olarak kullanılan evin bir çok mekânı ihtiyaca göre yeniden düzenlenmiştir. Eve giriş evin kuzey tarafında bulunan Hürriyet caddesinden yapılmaktadır. Tek avlulu olan ev tek katlı olup güney yönünde iki katlıdır.

Zemin Kat: Hürriyet caddesinden avluya girilir. Evin güney cephesinde iki oda ve bir eyvan bulunmaktadır. Eyvanın yarısı kapatılmış olup bekleme salonuna dönüştürülmüş, batıdaki oda muayenehane olarak kullanılmaktadır. Doğudaki oda ise kullanılmamaktadır. Odaların girişi eyvandan eyvanın girişi ise avludan sağlanır. Eyvanın güneyinde yukarıya çıkan bir merdiven bulunmaktadır. Bununla birlikte avluda yıkık bir merdiven de bulunmaktadır fakat bu merdiven kullanılmamaktadır. Evin Doğu cephesinde ise bir oda bulunmakta olup oda iki bölüme ayrılmıştır. Bölümlerden kuzeyde olanı mutfak olarak kullanılmaktadır. Evin Batı bölümünde ise bir tane hela bulunmaktadır.

Birinci Kat: Bu kata eyvanın güneyinde bulunan merdivenden çıkılmaktadır. Bu kat tek bir odadan ibarettir. Ancak oda büyük olup cepheyi baştan başa kaplamış durumdadır. Oda kullanılmamakta olup çatısı yer yer yıkık durumdadır.

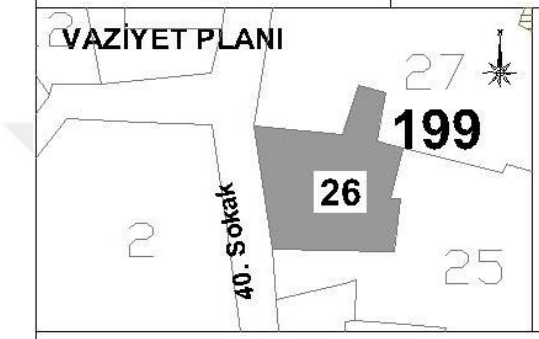
Evin avluya bakan cephelerinde güneyde olanının duvarları düzgün kesme bazalt taşından örülmüştür. Diğer cephelerin duvarları ise yonu taşından örülmüştür. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 8**

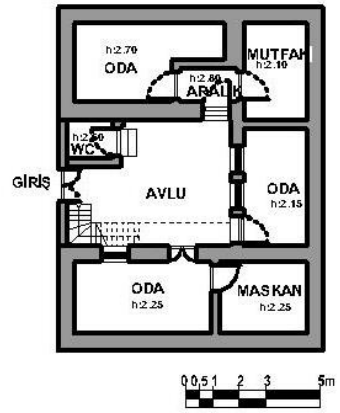
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI

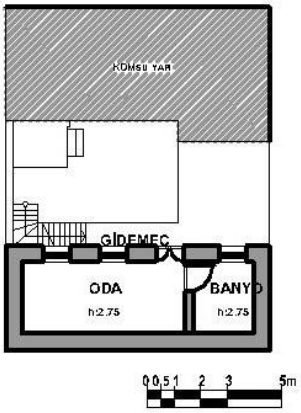


GENEL FOTOĞRAF





ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.70. Avludan odaya giriş (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.71. Sokak kapısı, wc ile yukarı kata çıkan merdiven (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.72. Yukarı katta bulunan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.73. Odaların çoğunda bulunan niş veya yüklük (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.74. Sonradan düzenlenmiş banyo kapısı (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.75.Özgün olmayan pencere (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.76. Sokak girişi ve sokak (Hatipoğlu 2016)

Hasan Çelebi mahallesinde bulunan evin girişi batı yönünde bulunan 40.Sokak'tan sağlanır. Evin bir avlusu bulunmaktadır. Evin güneyi iki katlı diğer tarafları ise tek katlıdır.

Zemin kat: Batıda bulunan sokaktan avluya girilir. Avluya girişte sokak kapısının kuzeyinde hela ile yukarı kata çıkan merdiven bulunur. Avlunun güney tarafında bir oda bulunur ve girişi avludan sağlanır. Odanın yanında maskan bulunur ve girişi odadan sağlanır. Avlunun doğu tarafında bir oda bulunur ve girişi avludan sağlanır. Avlunun kuzeyinde aralık mekânı ile bir oda ve bir mutfak bulunur. Oda aralığın batısında yer alırken mutfak doğusunda yer alır. Mutfak ve odanın girişi aralıktan yapılır. Mutfak özgün olmayıp bir oda yahut maskanın ihtiyaca göre dönüştürülmesiyle oluşmuştur.

Birinci Kat: Birinci kata avlunun güneyinde bulunan merdivenden çıkılır. Merdivenden gezemek denilen sirkülasyon elemanına geçilir. Birinci katta bir oda ve bir banyo olmak üzere iki tane mekân bulunmaktadır. Gezemekten odaya geçilir oradan da banyo mekânına geçilir.

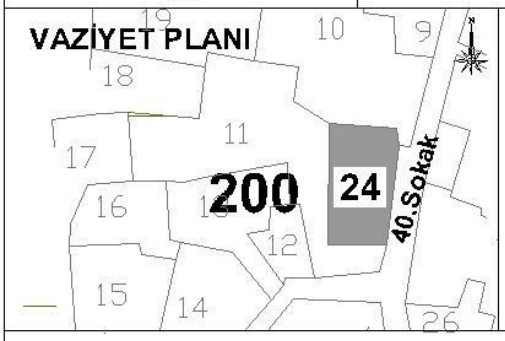
Evin avluya bakan tüm cephelerine önce çimento esaslı sıva yapılmış sonra kireç badana yapılmıştır. Ancak yukarı kattaki cepheye kireç badana yapılmamış olup sadece çimento esaslı sıva yapılmıştır. Evin helası özgün olmayıp tavan döşemesi betonarmedir. Hela dışındaki kapalı mekânlarda tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serili düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 9**

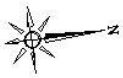
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

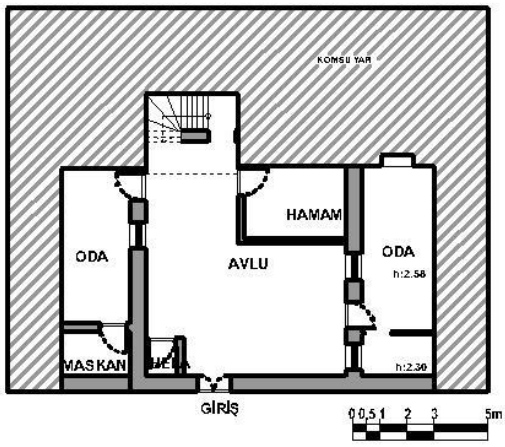
VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF

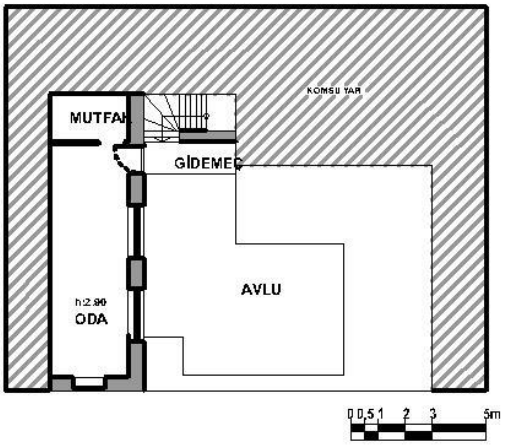






ZEMİN KAT PLANI





BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.77. Evin üst katının bulunduğu cephe (Hatipoğlu 2016)



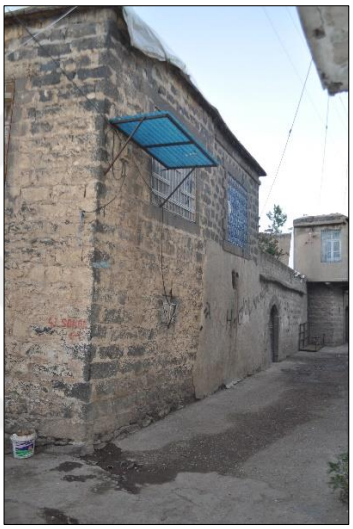
Şekil 4.78. Sonradan eklenen mekân (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.79. Ahşap kiriş tavanlı oda(Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.80.Üst kata çıkan Merdiven (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.81. Sokak cephesi ve giriş kapısı (Hatipoğlu 2016)

Hasan Çelebi Mahallesinde bulunan evin girişi evin doğusunda yer alan 40.Sokaktan yapılmaktadır. Evin tek bir avlusu bulunmakta olup evin güneyi iki katlı iken diğer yönlerde tek katlıdır.

Zemin Kat: Evin doğusunda bulunan giriş kapısından evin avlusuna girilir. Girişin güneyinde hela bulunmaktadır. Hela özgün olmayıp sonradan eklenmiş bir mekândır. Evin güneyinde bir oda ve bir maskan bulunur. Odaya giriş avludan sağlanırken maskana giriş odadan yapılır. Avlunun kuzey tarafında büyükçe bir oda bulunur. Bu oda avluyu baştan başa kaplayacak kadar büyük olup kendi içinde iki bölüme ayırılmıştır. Avlunun kuzeyinde yukarı kata çıkan bir merdiven ile bir banyo bulunmaktadır. Banyo özgün olmayıp sonradan düzenlenmiştir.

Birinci Kat: Birinci kata avlunun batısındaki merdivenden çıkılır. Birinci kat bir odadan ibarettir. Ancak odanın bir bölümü mutfak olarak kullanılmaktadır. Odaya giriş merdivene bağlanan gezemekten yapılmaktadır.

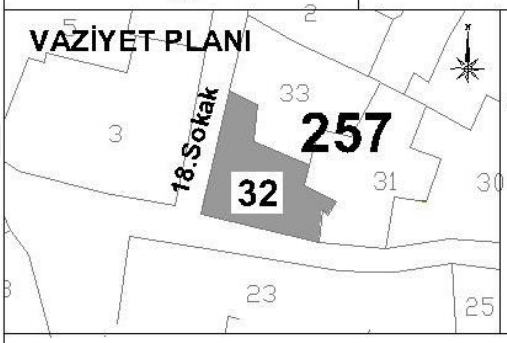
Evin avluya bakan cephe duvarları bazalt yonu taşından örülmüştür. Zemin kattaki cephelere kireç badana yapılmış iken birinci kattaki cepheye yapılmamıştır. Birinci kattaki cephede derz araları çimento esaslı harç ile doldurulmuştur. Bütün kapalı mekânların iç duvarlarına kireç badana uygulanıştır. Banyo ile hela dışındaki mekânların tavanı ahşap kirişleme olup üzeri toprak serili düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** CAMİKEBİR	**KATALOG NO: 10**

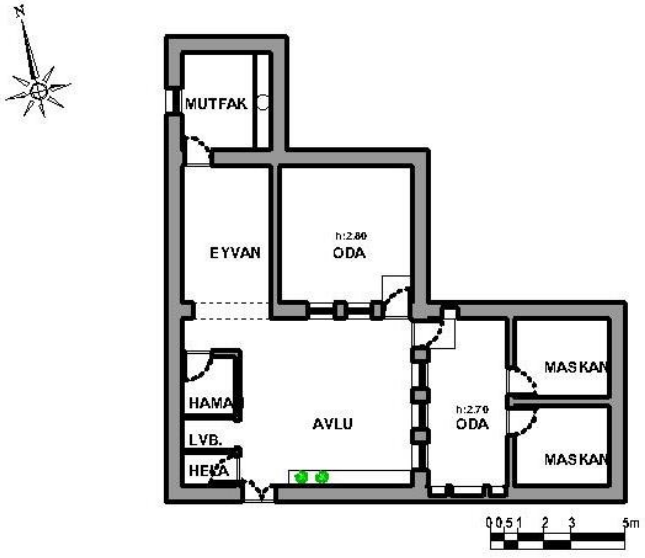
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	TAZİYE EVİ	SİVEREK BELEDİYESİ

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF





ZEMİN KAT PLANI



Şekil 4.82. Sokak cephesi ve giriş kapısı (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.83. Avlunun doğusunda yer alan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.84. Avlunun kuzeyinde yeralan eyvan ve oda (Hatipoğlu 2016)



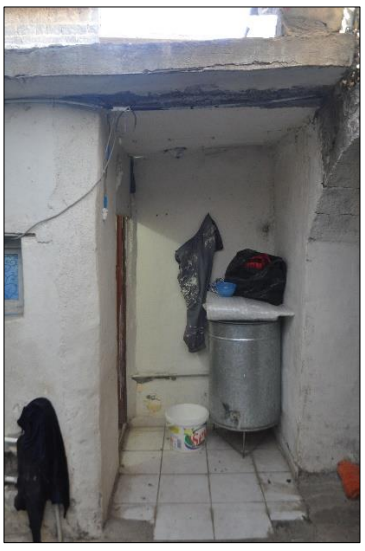
Şekil 4.85.Yüklük ve nişler (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.86. Giriş kapısı (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.87. Eyvanın girişindeki kemerli açıklık (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.88. Sonradan yapılmış wc ve lavabo (Hatipoğlu 2016)

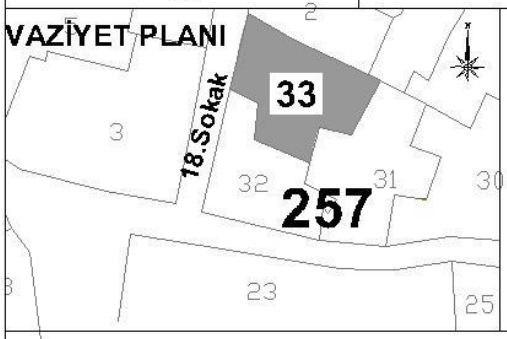
Camikebir Mahallesinde bulunan evin girişi güneydeki 18.Sokaktan yapılır. Bir avlusu vardır ve tek katlı bir evdir. Sokak kapısının batısında özgün olmayıp sonradan eklenen hela, lavabo ve banyo mekânları yer alır. Bu mekânlara giriş avludan yapılır. Avlunun Kuzeyinde bir eyvan ile bir oda bulunmaktadır. Odanın girişi avludan sağlanır. Bununla birlikte eyvanın kuzeyinde bir mutfak bulunur. Mutfak özgün olmayıp sonradan yapılmıştır. Avlunun doğusunda ise bir oda bulunur. Oda avlu cephesini baştanbaşa kaplayacak boyuttadır. Odanın doğusunda iki tane maskan yer alır. Maskanların girişi odadan sağlanır. Avluya bakan özgün mekânların cephe duvarları düzgün kesme taştan örülmüştür. Sonradan eklenmiş mekânlar ise betonarme olup üzerine kireç badana yapılmıştır. Sonradan eklenen mekânlar dışındaki mekânlarda tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** CAMİKEBİR	**KATALOG NO: 11**

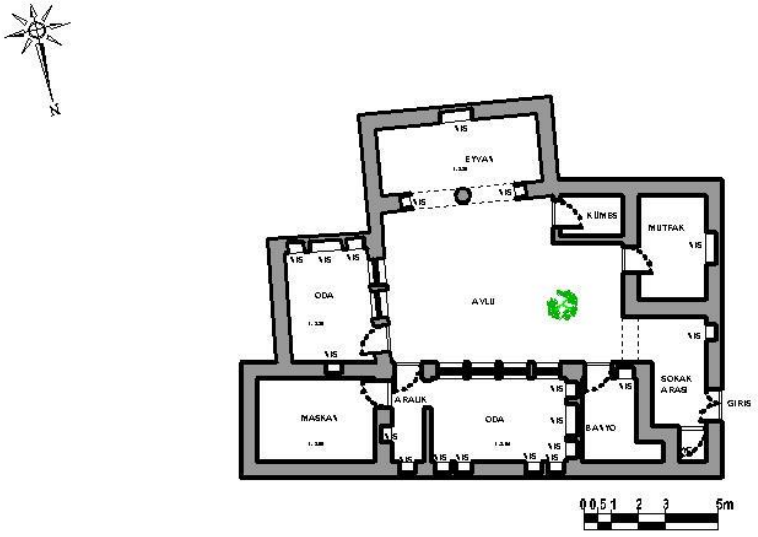
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI



GENEL FOTOĞRAF

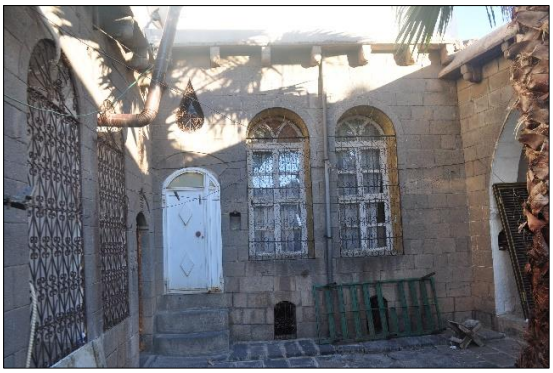




ZEMİN KAT PLANI



Şekil 4.89. Avlunun güneyinde bulunan eyvan (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.90. Avlunun doğusunda bulunan oda ve zerzembe (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.91. Avlunun kuzeyinde bulunan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.92.Güncel gereksinimlere göre düzenlenmiş oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.93. Sokak arası mekânı (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.94. Avlunun kuzeyindeki zerzembe (Hatipoğlu 2016)



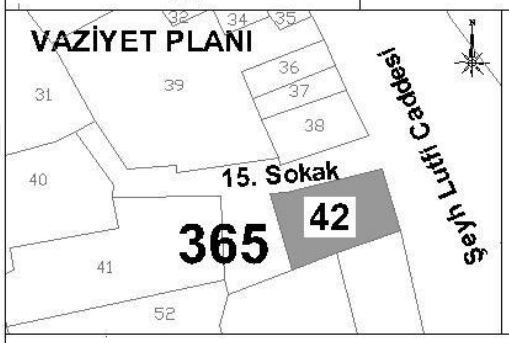
Şekil 4.95. Cephede bulunan (Hatipoğlu 2016)

Camikebir Mahallesinde bulunan evin girişi, evin batısında bulunan 18.Sokak'tan yapılmaktadır. Ev tek katlı bir yapıdır. Evin bir avlusu ve sokak arası mekânı bunmaktadır. Evin doğu tarafında zeminin altında düzenlenmiş zerzembe mekânları bulunmaktadır. Sokaktan sokak arası denilen mekâna girilir. Girişin kuzeyinde hela bulunmaktadır. Bir kemer vasıtasıyla sokak arasından avluya geçilir. Avlunun Güney tarafında iki kemerli bir eyvan ile ev sahibinin güvercinlerini barındırdığı bir kümes bulunmaktadır. Avlunun batısında ise mutfak bulunmaktadır. Avlunun doğusunda bir oda bulunmaktadır. Odanın altında düzenlenmiş zerzembe mekânı vardır. Avlunun kuzeyinde ise banyo, oda, arlık ve maskan bulunmaktadır. Banyonun girişi avludan sağlanabilirken, oda ve maskana girişler aralık mekânı aracılığıyla yapılır. Evin avluya bakan bütün cepheleri bazalt kesme taştan örülmüştür. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serili düzdamdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** KALE	**KATALOG NO: 12**

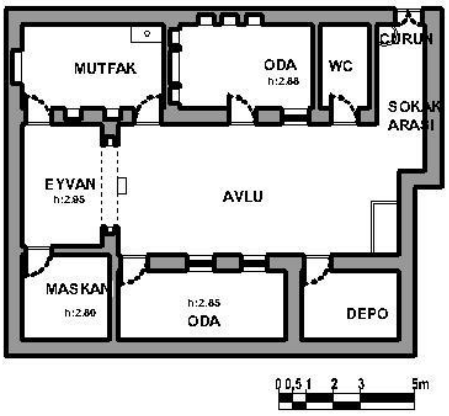
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	



GENEL FOTOĞRAF







ZEMİN KAT PLANI



Şekil 4.96. Avlunun batısındaki eyvan (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.97. Avlunun kuzeyinde bulunan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.98. Avlunun güneyinde bulunan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.99. Niş ya da yüklük (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.100. Niş kapakları (Hatipoğlu 2016)



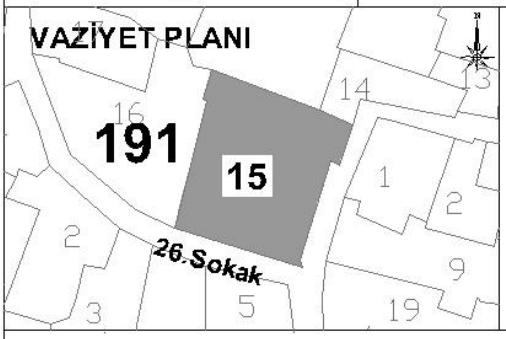
Şekil 4.101. Bulgur öğütmek için kullanılan curun (Hatipoğlu 2016)

Kale mahallesinde bulunan, bir avlusu ve küçük bir sokak arası mekânı olan bir evdir. Eve girildiğinde önce sokak arasına dahil olunur. Kapının hemen yanında hububat öğütme işleminin yapıldığı curun bulunmaktadır. Sokak arasının güneyindeki açıklıktan avluya girilir. Avlunun batısında tek kemerli bir eyvan, bir maskan ve bir mutfak bulunmaktadır. Mutfak ile eyvanın girişleri eyvandan yapılır. Mutfak özgün olmayıp bir odanın ihtiyaca göre işlevlendirilmesiyle oluşmuştur. Avlunun güneyinde bir oda ile şu anda depo olarak kullanılmakta olan bir mekân bulunmaktadır. Avlunun kuzeyinde ise bir oda ile bir hela bulunmaktadır. Evin avluya bakan cephelerinin duvarları bazalt taşından örülmüş olup derz araları çimento esaslı harç ile doldurulmuştur. İç mekân duvarlarına kireç badana yapılmıştır. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

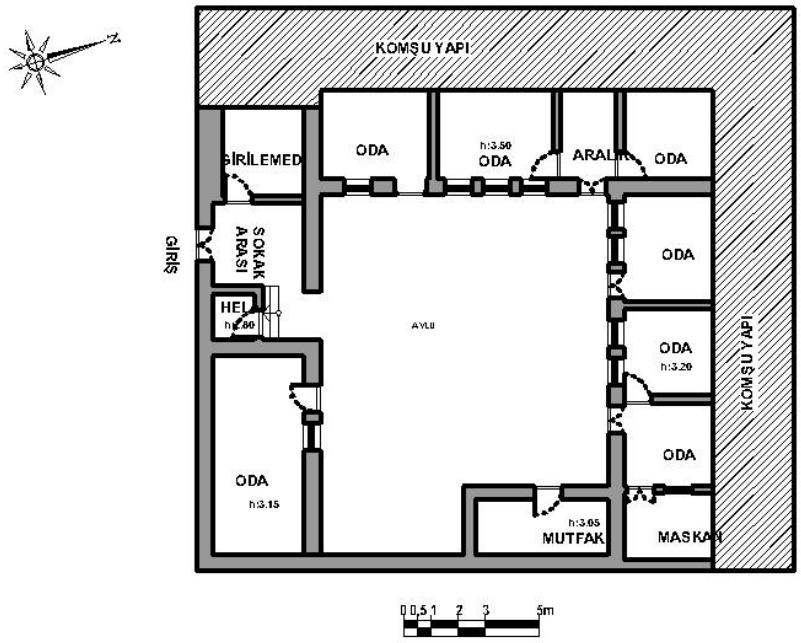
İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 13**

ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	



GENEL FOTOĞRAF





ZEMİN KAT PLANI



Şekil 4.102. Sokak cephesi (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.103. Avlu ve avlunun kuzeyindeki odalar (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.104. Avlunun batısındaki odalar (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.105. Avlunun doğusundaki mutfak (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.106. Avluya güneydeki sokak arasından girilir (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.107. Bulgur öğütmek için kullanılan curun (Hatipoğlu 2016)

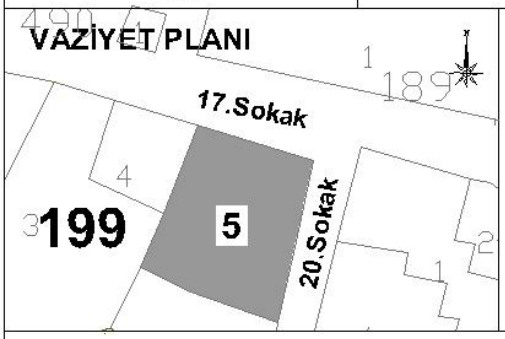
Hasan çelebi Mahallesinde bulunur. Girişi güneydeki 26.Sokaktan sağlanır. Bir avlusu ve küçük bir sokak arası mekânı bulunmaktadır. Güneydeki dış kapıdan sokak arasına girilir. Sokak arasının doğusunda bir hela, batısında ise niteliği bilinmeyen bir mekân bulunmaktadır. Sokak arasının Kuzeyindeki açıklıktan avluya girilir. Avlunun batısında üç tane oda ve bir tane aralık mekânı bulunmaktadır. Güneydeki odanın girişi avludan sağlanırken diğerlerinin girişleri aralıktan sağlanır. Avlunun kuzeyinde ise üç tane oda ve bir tane maskan bulunur. Maskanın girişi batısındaki odadan sağlanır. Avlunun doğusunda bir tane mutfak bulunur. Avlunun güneyinde ise bir kemerli eyvanın kemerinin doldurulması sonucunda oluşturulmuş bir oda bulunmaktadır. Evin avluya bakan cephe duvarları düzgün kesme bazalt taşından örülmüştür. Kapalı mekânların iç duvarlarında ise çimento esaslı sıva üzerine kireç badana ve onun üzerine boya uygulamasına rastlanmaktadır. Avlunun Batısında bulunan kapalı mekânların tavanı çökmüştür. Tavanı çökmemiş olan avlunun diğer taraflarındaki mekânların tavanları ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 14**

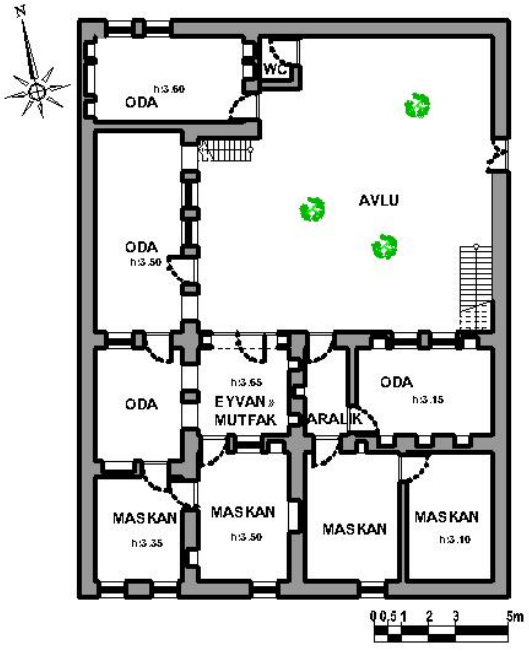
ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNCEL KULLANIMI	BUGÜNKÜ SAHİBİ
EV	EV	

VAZİYET PLANI

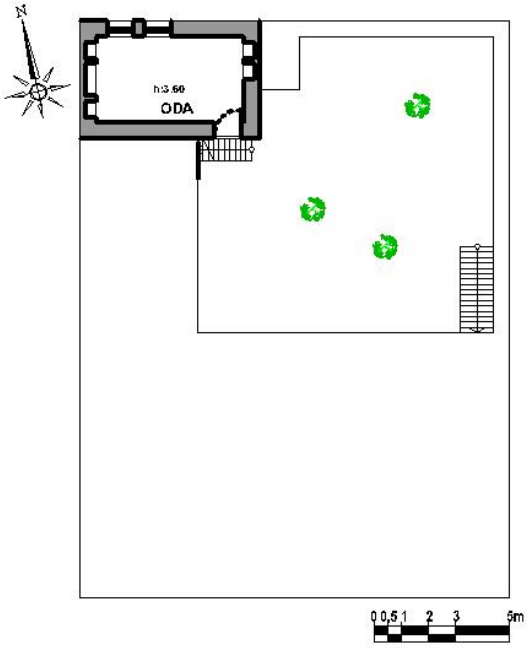


GENEL FOTOĞRAF

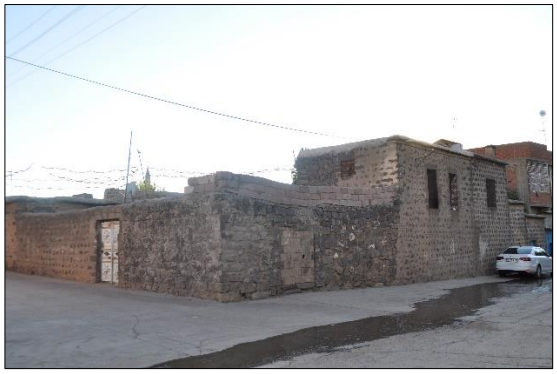




ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.108. Sokak cephesi ve giriş kapısı (Hatipoğlu 2016)



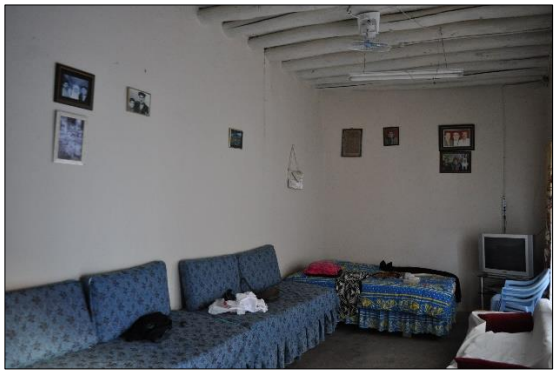
Şekil 4.109. Avlu ve kata çıkan merdiven (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.110. Avlunun güneyindeki eyvan ve odalar (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.111. Avlunun batısında bulunan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.112.Güncel gereksinimlere göre düzenlenmiş oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.113. Nişler ve tepe penceresi (Hatipoğlu 2016)

Hasan Çelebi Mahallesinde bulunan evin girişi evin doğusunda bulunan 20.Sokaktan yapılmaktadır. Evin bir avlusu bulunmaktadır. Ev avlunun Kuzeybatı tarafında iki katlı, diğer taraflarda ise tek katlıdır.

Zemin Kat: Doğudaki giriş kapısından avluya girilir. Avlunun güneyinde bir mutfak bir oda ve bir aralık bulunur. Mutfak özgün olmayıp doğan ihtiyaçlar sonucunda eyvanın yeniden işlevlendirilerek kapatılması sonucu oluşmuştur. Aralık ve mutfağa avludan girilir. Mutfağın güneyinde maskan bulunur buraya giriş mutfaktan sağlanır. Aralık mekânı da bir oda ya ve bir maskana açılır. Maskanın doğusunda bir maskan daha bulunur. Buranın da girişi batısında bulunan maskandan sağlanır. Avlunun batısında bir hela, üç oda ve bir maskan bulunur. Odalardan orta ve kuzeydeki odaların girişi avludan yapılırken güneydeki odanın girişi ortadaki odadan yapılır. Avlunun batısında yukarı kata çıkan bir merdiven bulunmaktadır.

Birinci Kat: Birinci kat tek bir odadan ibarettir. Zemindeki avlunun Batısında bulunan merdivenden odanın önündeki gezemeğe gelinir, buradan odaya dahil olunur.

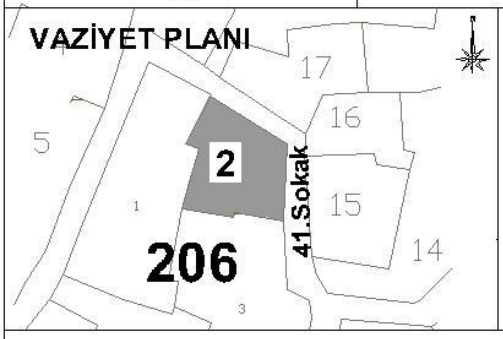
Evin avluya bakan cepheleri düzgün kesme bazalt taşından örülmüştür. Ancak avlunun kuzeybatısındaki cephenin duvarları yonu taşından örülmüştür. İç mekânlarda kireç badana uygulaması vardır. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serili düz damdır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İL: ŞANLIURFA **İLÇE:** SİVEREK **MAHALLE:** HASAN ÇELEBİ	**KATALOG NO: 15**

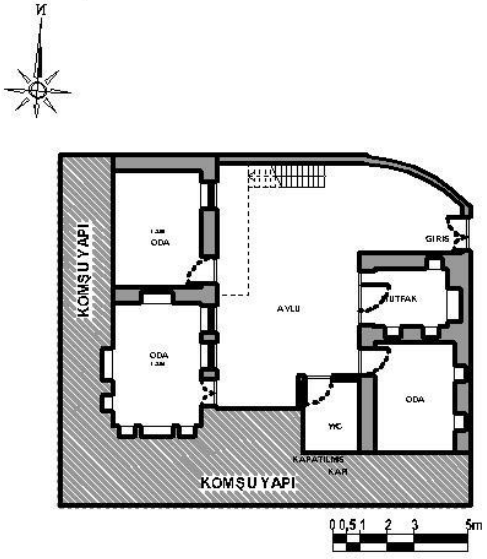
ÖZGÜN KULLANIMI	**GÜNCEL KULLANIMI**	**BUGÜNKÜ SAHİBİ**
EV	EV	

VAZİYET PLANI

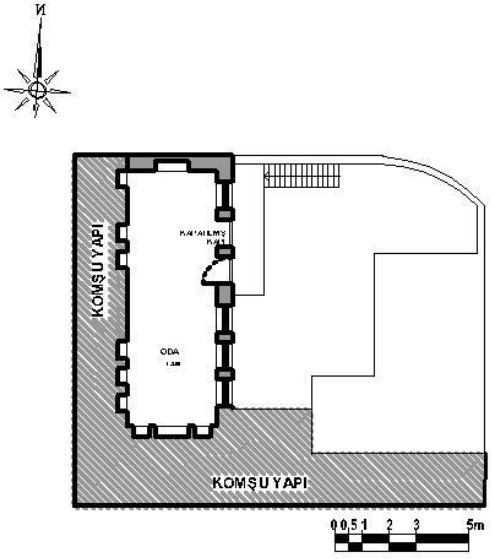


GENEL FOTOĞRAF





ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



Şekil 4.114. Sokak cephesi ve sokak kapısı



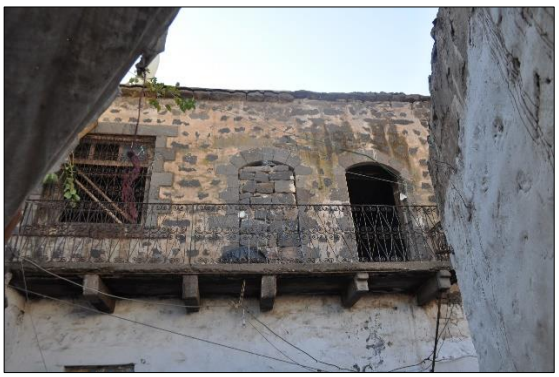
Şekil 4.115. Avlunun doğusunda bulunan mutfak



Şekil 4.116. Kemerli yüklük (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.117. Yukarı kata çıkan merdiven (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.118. Yukarı katta bulunan oda (Hatipoğlu 2016)



Şekil 4.119. Yukarı kattaki oda depo olarak kullanılmaktadır (Hatipoğlu 2016)

Hasan Çelebi Mahallesinde bulunan eve giriş evin doğusundaki 41.Sokaktan yapılmaktadır. Evin bir avlusu bulunmaktadır. Ev batı yönünde iki katlı iken diğer yönlerde tek katlıdır.

Zemin kat: Doğudaki giriş kapısından avluya girilir. Avlunun doğusunda bir mutfak ve bir oda bulunur. Avlunun güneyinde ise bir hela bulunur. Fakat hela özgün olmayıp sonradan eklenmiş bir mekândır. Avlunun batısında ise iki oda ile yukarı kata çıkan bir merdiven bulunur.

Birinci Kat: Birinci kat bir odadan ibarettir. Ancak bu oda batı cephesini baştan başa kaplayacak kadar büyük bir odadır. Avlunun batısında bulunan merdivenden yukarıdaki gezemeğe çıkılır. Bu gezemekten odaya girilir. Oda günümüzde kullanılmamakta olup ciddi bir biçimde harap durumdadır.

Evin avluya bakan cephelerinin duvarları yonu bazalt taşından örülmüştür. İç mekânlarda duvarların üstüne kireç badana yapılmıştır. Tavanlar ahşap kirişleme olup üzeri toprak serilmiş düz damdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel Siverek evleri geçmişten günümüze süregelen kabullerin ve doğaya olan uyumun fiziksel bir ifadesi olarak günümüzde varlığını sürdürüyor olmakla beraber toplum tarafından üretiliyor olma niteliğini yitirmiştir. Bu durumun sosyo-kültürel, teknik ve ekonomik sebepleri bulunmaktadır.

İkinci dünya savaşı sonrasında hızlı teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin beslediği yerellikten globalliğe giden süreç içerisinde hem toplum yapısında hem de yerel mimarlık anlayışında bir takım geri döndürülemez gelişmeler yaşanmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren ivme kazanan bu gelişmeler aynı zamanda yapı malzemesi sanayiinde getirdiği değişimler ile beraber beton ve tuğla gibi yapı malzemeleri yerel malzemelerin yerini almaya başlamıştır.

Yerel malzemelere göre üretilip işlenmesi daha kolay ve ucuz olan bu malzemeler, yerel malzemeyi işleyen birçok ustanın mesleğini terk etmesine sebebiyet vermiş ve böylece yerel malzeme ile yerel olmayanlar arasındaki uçurum daha da artmıştır. Böylece geleneksel konut inşa etmek çok pahalı ve külfetli bir iş haline gelmiştir.

Aynı döneme denk gelen kırsal göçler ile beraber kırsaldan gelen insanlar aidiyet bağı kurmadıkları geleneksel evler yerine, kendi ihtiyaçlarını karşılayan fakat yine de yerel olmayan malzemelerle konut üretmeye başlamış ve zamanla bu durum daha da yaygınlaşmış sonuçta geleneksel konutun üretilmediği bir döneme girilmiştir.

Günümüzde geleneksel Siverek evleri'nin bir kısmı koruma altına alınmış olup, genellikle ev alacak ya da yapacak imkânı olmayan aileler tarafından kullanılmaktadır. Zira dar gelirli olmayan aileler günümüzde apartman tipi konutlarda oturmayı tercih etmektedirler. Çünkü geleneksel konutların üretiminin durmuş olması, mevcut olan evlerin, mekânsal ve yapısal bileşenlerinin zamana göre güncel olamamasına neden olmuştur. Bu durum söz konusu evlerin modern zamanın birtakım güncel gereksinimlerine cevap verememesi sonucunu doğurmuştur.

Bu bakımdan toplum için geleneksel evler yerine apartman tipi konutlar tercih etmek ilk etapta çok daha cazip görünmektedir. Fakat güncel konutların gerek yapısal özellikleri ve gerek mekânsal örüntüsü bölgenin doğal yapısının ve toplumun sosyo-kültürel yapısının gereksinimlerine birçok açıdan cevap verememektedir. Öyle ki bölgenin yazları çok sıcak olması güncel konutlarda ciddi sıkıntılar doğurmuş ve bu sorun

ancak mekanik olanaklarla çözülebilmiştir. Bölgenin geleneksel ekonomik uğraşları için gerekli mekânların olmaması, bu uğraşların terkedilmesine neden olmuştur. Yakın akraba ilişkilerinin gerektirdiği mekânların olmaması ise söz konusu ilişkilerin gün geçtikçe zayıflamasına neden olmuştur.

Bu çalışmada Siverek'in sosyo-kültürel yapısı ve doğal özellikleri ortaya konulmuştur. Seçilen evlerde yapılan alan çalışması sonucu elde edilen verilerle evlerin mekân tipolojileri ortaya konulmuş ve evlerde bulunan temel mekânlar açıklanmıştır. Bununla birlikte içerisinde ilgili evlerin planları, fotoğrafları ve raporlarının bulunduğu kataloglar düzenlenmiştir. Bunlardan elde edilen veriler sonucunda analiz ve senteze gidilmiştir. Bunun sonucunda Siverek'in sosyo-kültürel ve doğal yapısı ile Geleneksel Siverek Evlerinin mekânsal örüntüsü ve yapısal özellikleri ilişkilendirilip çıkarımlar yapılmıştır. Bu çıkarımlar sonucunda giriş bölümünde belirtilen hipotezler desteklenmeye çalışılmıştır. Söz konusu hipotezler ve bu hipotezleri destekleyen açıklamalar aşağıda verilmiştir.

''Alt hipotez 1: Avlu mekânsal örüntünün çekirdeğini oluşturur.''

Geleneksel Siverek evlerinde maskan ve develik dışındaki tüm kapalı ve yarı açık mekânlar doğrudan avluya açılır ve avluyla ilişkilenirler. Bu mekânların yerini ve niteliğini tanımlayan avludur. Mekân tipolojileri açıklanırken tipolojiler, I tipi, L tipi, ve U tipi gibi avlu tiplerine göre sınıflandırılıp tanımlanmıştır.

''Alt hipotez 2: Avlu, eyvan ve odalar Siverek'te, toplum ve ailenin gereksinimlerine göre var olmuş ve biçimlenmiştir.''

Siverek'in geleneksel toplum yapısında mahremiyet, din, akrabalık ilişkileri, kendi içinde açık fakat dışarıya karşı kapalı olma ve bireyselliğin asgari düzeyde olması gibi nitelikler avlu, eyvan ve oda gibi mekânların hem var olma nedenini hem de niteliğini belirlemiştir. Avlu mekânsal örüntünün çekirdeğini oluşturduğu gibi, ailenin bir araya geldiği, geleneksel ekonomik uğraşların sürdürüldüğü, kamusal yaşama katılımı sınırlı olan kadınların akraba ve komşularıyla bir araya geldiği mekân olma işlevini yüklenmiştir. Bununla birlikte mahremiyet olgusuna paralel olarak bazı evlerde haremlik-selamlık gibi bölümlere ayrılarak biçimlenmiştir. Eyvan kalabalık ve geniş aile yapısının bir özelliği olan birçok ailenin bir aile çatısında birleşmesi niteliğinin gereksinimlerine uygun olarak odaların gruplandırılması işlevini yüklenmiştir. Buna paralel olarak odalar

da kalabalık ve geniş aile ile bireyselleşmenin asgari düzeyde olduğu toplumun gereksinimlerine uygun olarak odalarda özelleşme asgari düzeyde olup birçok işlevi bir arada karşılayan mekânlar olarak düzenlenmiştir. Toplumdaki kapalılık ve mahrem anlayışının da bir ifadesi olarak evin gösterişli cepheleri avluya dönüktür. Bu anlamda eyvanlar kemerleri ve sütunlarıyla evin en gösterişli cephelerini oluştururlar.

‘’Alt hipotez 3: Yapım tekniği, damın düz olması ile açık ve yarı açık mekânların fazlalığı Siverek’in iklimi ile doğrudan ilişkilidir.’’

Siverek’in bulunduğu iklim tipi karasal iklimdir. Yazları sıcak ve kurak olan bu iklimde kışları soğuk ve yağışlıdır. Ancak Siverek’te kışları çok soğuk olmamakla birlikte az yağış alan bir bölgedir. Bununla birlikte kar yağışı da nadiren görülür. Bu iklimsel şartlar geleneksel Siverek evlerinde açık ve yarı-açık mekânların fazla olmasına, çatının düz dam olmasına olanak tanımıştır.

‘’Alt hipotez 4: Yapım sisteminde kullanılan malzemeler, Siverek’in jeolojik yapısı ve bitki örtüsüyle doğrudan ilişkilidir.’’

Siverek jeolojik yapı bakımından Karacadağ volkanik dağının etki alanı altında bulunmaktadır. Karacadağ’ın lav püskürtmeleri sonucunda oluşmuş olan toprak yapısında bol miktarda bazalt taşı bulunmaktadır. Bununla birlikte Siverek’te az yağışın ve yüksek buharlaşmanın etkisiyle ormanlık alanlar çok sınırlıdır. Bu şartların sonucunda Siverek’te temel yapı malzemesi olarak bazalt taş kullanılmıştır. Bu anlamda taş malzemenin fazlalığı temel yapı malzemesi olarak kerpiç yerine taş kullanılmasına olanak sağlamıştır. Ahşap malzemenin az olması da geleneksel Siverek evlerinde ahşabın tavan kirişlemeleri ve kapı-pencere gibi doğrama elemanlarında kullanımını sınırlandırmıştır.

‘’Ana hipotez: Geleneksel Siverek Evlerinin mekânsal örüntüsü ve yapısal özellikleri, Siverek’in sosyo-kültürel yapısının, doğal özelliklerinin ve tarihten günümüze süregelen kabullerinin doğal bir uzantısıdır.’’

Alt hipotezlere ilişkin yapılan destekleyici açıklamalarla geleneksel Siverek evlerinin hem mekânsal hem de yapısal bağlamda, Siverek’in sosyo-kültürel ve doğal özelliklerine asgari düzeyde tezat oluşturan ve onların uzantısı niteliğinde bir yapıda olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmayla geleneksel Siverek evlerinin Siverek'in sosyo-kültürel ve doğal yapısı bağlamındaki yeri ele alınmış ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Geleneksel Siverek Evleri'nin günümüzün globalleşen dünyasında ve günümüzün ekonomik düzeninde geçmişte olduğu gibi toplum tarafından tekrardan üretilmeye başlanması düşük bir ihtimal gibi görünmektedir. Ancak günümüzde yapılan güncel konutlarda geleneksel Siverek evlerinin mekânsal ve yapısal özelliklerinin araştırılıp etüt edilmesinden elde edilen tasarım kriterleri birer tasarım girdisi olarak değerlendirilebilir, güncel konutların toplumun gereksinimlerine daha uygun bir yönde iyileştirilmesine olanak sağlayabilir.

6.KAYNAKLAR

Açanal, H. 1997. Urfa Tarihi. Şurkav Yayınları, 129, Ankara.

Ağsakallı, Ö. Ö. Cihangir Mahallesi'nin Kent Dokusundaki Değişimler ve Kentsel Tasarım Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 242.

Akpirinç, H. 2012. 2006. Siverek İlçe Merkezinin Coğrafi Etüdü. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 104.

Akbulut, Y. 1995. Bingöl Tarihi. T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 329, Ankara.

Alexander, C. – İshikawa, S. – Silverstein, M. 1977. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction. Oxford University Press, 1171, New York.

Alga, R. 2005. Yaşam Döngüsüne Bağlı Olarak Konut Tasarımını Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 153.

Altman, İ. – ROGOFF, B. 1987. World Wiew İn Psycohology: Trait, İnteractional, Organismic and Transactional Perspectives. Handbook of Environmental Psychology. 7-40, New York.

Arslan, M. E. 2012. Türkiye'deki Geleneksel Konut Tipoloji ve Bileşenlerinin Sürekliliği. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 83.

Atasoy, A. 1973. Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu ile Geliştirilmesi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 124.

Aymaz, K. Serbest Muhasebeci, Eski Siverek'i İl Yapma ve Kalkındırma Derneği Başkanı, Siverek.

Ayvazoğlu, B. 1992. İnsan, Ev, Çevre. Editör: Erverdi, E. Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi. Cilt:2. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 2:770-785, Ankara.

Akşit, B. - Ayata, S. – Mutlu, K. – Nalbantoğlu, H.Ü. – Akçay, A. – Şen, M. – Çiftçi, C. – Niksarlı, İ. – Sönmez, K. 1994. GAP bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması (Yöneticiler İçin Özet). T.C. Başbakanlık GAP Bölge Kalkındırma İdaresi Başkanlığı, 24, Ankara.

Altman, I. – Rapoport, A. – Wohlwıll, J.F. 1980. Human Behavior and Environment: Advances In Theory And Research. Plenium Press, Volume: 4, 352, New York.

Aru, K. A. 1998. Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerlesme. Tarih Vakfı Yayınları, 492, İstanbul.

Aydemir, Ş.- Aydemir, S. E.- Beyazlı, D.Ş.- Ökten, N.- Öksüz, A. M.- Baran, M. – Yılmaz, A. 2011. Göçebelikten Yerleşik Hayata Geçişte, Beritan Aşireti Konutlarında Aidiyet Duygusu**.** ***e-Journal of New World Science Academy***, 6(4):1645-1656.

Baysal, A. 1993. Beslenme Kültürümüz. Kültür Bakanlığı, 138, Ankara.

Beşikçi, İ. 1970. Doğu Anadolu'nun Düzeni (Sosyo-Ekonomik Ve Etnik Temeller). E Yayınları, 519, İstanbul.

Beysanoğlu, Ş. 1997. Anıtları Ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi (Başlangıçtan Akkoyunlulara Kadar). Cilt:1. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür Ve Sanat Yayınları, 387, Ankara.

Buğday, H.A. 1991. Endüstrileşmiş Toplu Konutta Farklı Kullanıcı Gereksinimlerini Karşılayıcı Çözümler Doğrultusunda Bir Mimari Tasarım Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 85.

Canan, İ. 1995. Hz. Peygamberimizin Mesken Telâkkisi. Editör: Kurt, İ. Mesken Ve Mesken Mimarimiz. Ensar Neşriyat, 17-36, İstanbul.

Cannıffe, E. 2006. Urban Ethic: Design In The Contemporary City. Routledge, 216, London.

Cansever, T. 1997. İslam'da Şehir ve Mimari. Timaş Yayınları, 106, İstanbul.

Değirmencioğlu, H. 2016. Ortaçağ'da Siverek Tarihi. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 88.

Dursun, P. 2002. Trabzon Kentsel Dokusunda Morfolojik Analiz. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 435.

Durummond, L.B.W. 2000. Strret Scenes: Pratices Of Public And Private Space İn Urban Vietnam. ***Urban Studies,*** 37(12): 2377-2391.

Dülgeroğlu Yüksel, Y. 1995. Konut Mekânı Kavramının Tipolojik Temelleri. İstanbul Teknik Üniversitesi, 105, İstanbul.

Eldem, S.H. 1954. Türk Evi Plan Tipleri. Pulhan Matbaası, 236, İstanbul.

Eldem, S.H. 1987. Türk Evi, (Cilt:3). Taç Vakfı Yayınları, 304, İstanbul.

Erginöz, M.A. 1988. Mutluluk Evlerinin Mimarı Jacques Couelle ve Ekolojik Mimari. T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları:949, 192, Ankara.

Erpolat, M.S. 2001. XVI. Yüzyılda Siverek Sancağında İskan ve Nüfus. Tarihte SiverekSempozyumu Bildirileri, Siverek, 75-96.

Göney, S. 1984. Şehir Coğrafyası. Acar Matbaacılık Tesisleri, 260, İstanbul.

Gür, Ş.Ö. 1993. Konut Sorunu Ders Notları. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, 36: 188, Trabzon.

Gür, Ş. Ö. 1996. Mekân Örgütlenmesi. Gür Yayıncılık, 280, Trabzon.

Gür, Ş. Ö. 2000. Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 247, İstanbul.

Günay, R. 1998. Türk Ev Geleneği Ve Safranbolu Evleri. Yem Yayınları, 366, İstanbul.

Hançerlioğlu, O. 2004. Dünya İnançları Sözlüğü. Remzi Kitabevi, 575, İstanbul.

Hasol, D. 2008. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. Yem Yayınları, 517, İstanbul.

İbn Haldun. 1977. Mukaddime. Çev. Turan Dursun, Cilt: 1, Onur Yayınları, 392, Ankara.

İzgöer, A.Z. 1999. Diyarbakır Salnameleri. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Acar Matbaası, Cilt:1, 455, İstanbul.

Kankal, A. 2001. Xıx. Yüzyılın Sonlarında Siverek'te Sosyal Ve İktisadi Hayat. Tarihte Siverek Sempozyumu Bildirileri, Siverek, 39-65.

Karaçizmeli, M. 2011. Urfa İli Geleneksel Konut Yapılarının Malzeme Ve Plan Tipi Farklılıklarının İklimsel Performans Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 120.

Kırcı, N. 2011. 20.Yy. Master Mimarlarının Müstakil Konutlarının Morfolojik Analizi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 281.

Lewis, B. 2005. Ortadoğu (İkibin Yıllık Ortadoğu Tarihi). Arkadaş Yayınları, 196, Ankara.

Paksoy, Y.D. 1969. Konttopolis- Sevaverek- Siverek, ***Türkiye Turizm Dergisi***, 8(4): 46-47.

Rapoport, A. 1969. House Form And Culture. Prentice Hall Inc., 146, Englewood Cliffs, N.J.

Salama, A. 2006. A Typological Perspective: The Impact Of Cultural Paradigmatic Shifts On The Evolution Of Courtyard Houses İn Cairo. ***Journal Of The Faculty Of Architecture***, 23(1): 41-58.

Sami, K. 2007. Diyarbakır'da Geleneksel Konut: Sosyal Yaşam Bağlamında Mekân VeKültürel Etkileşim. ***Akademik Araştırma Ve Dayanışma Derneği (Akader) Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi***, 9: 63-80.

Sami, K. 2008. Güneydoğu Anadolu Bölgesi: Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Geleneksel Konutun Serencamı. 38. Icanas (Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)

Bildiriler Kitabı: Maddi Kültür, (Cilt:3). Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları -4/3, Ankara, 1101-1120.

Sami, K. 2011. ‘’Afet’’ Bir Kentin Hikâyesi: Yok Olan Kültürel Bellek Ve Kültürel Mirasın Serencamı Diyarbakır Örneği. ***E-Journal Of New World Sciences Academy Humanities***, 6(2): 264-277.

Sami, K. 2013. Kırsal Alevî Kültüründe Çevre, Mekân Ve İnsan Etkileşimi - İki Köy Örneği. ***Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi***, 67: 169-194

Sami, K. 2017. Göç Ve Kent(Li)Leşme Bağlamında Taziye Ev(Ler)İnin Toplumsal, Kültürel Ve Mekânsal Dönüşümleri – Diyarbakır Kent Örneği. ***Turkish Studies***, 12(13): 457-476.

Sargın, H. 2011. Geleneksel Konut Dokularının Sürdürülebilirliği: Bergama Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 142.

Soykan, Ö. N. (1999). Ev Üstüne Felsefece Bir Deneme. Cogito, Bir Anatomi Dersi: Ev, 18: 100-112.

Sözer, A. N. 1984. Güneydoğu Anadolu’nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış. Ege Coğrafya Dergisi, 2: 8-30

Oktay, D. 2001. Kentsel Tasarımın Kuramsal Çerçevesine Güncel Bir Bakış: Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi Ve Sürdürülebilirlik. ***Mimarlık Dergisi***, 302: 45-49.

Örnek, S.V. 1988. 100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane. Gerçek Yayınevi, 231, İstanbul.

Özağaçhanlı, Z. 2010. Siverek İlçesinin Tarihi, Sosyo-Kültürel Yapısı. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 550.

Özgültekin, R.- Akman E.-Demirbağ H.- Sun K. 2003. Tarihi Ve Kültürüyle Siverek. Siverek Kaymakamlığı Yayınları, 371, Siverek.

Özyılmaz, H. 2001. Diyarbakır’daki Yeni Yerleşim Bölgelerinde Kullanıcı Gereksinimlerinin Konut Ve Çevre Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 269.

Özyılmaz, H.- Aluçlu, İ. 2009. Malatya Geleneksel Ve Güncel Konutlarında Kullanıcı Gereksinimleri Ve Tasarıma Yansıması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(29): 168-183.

Özçelik, S. 2001. Tarihte Siverek Sempozyumu Bildirileri. Siverek Kaymakamlığı Yayınları, 285, Siverek.

Taşğın, A.- Mollica, M. 2017. The Tradition Of Tattooing İn Siverek, Turkey. ***Middle Eastern Studies***, 53(2): 271-280.

T.B.B.M. Zabıt Ceridesi (Devre:1, Cilt:10, İçtima:2). 1958. T.B.M.M. Matbaası, 35, Ankara.

Tezcan, M. 2000. Türk Yemek Antropolojisi Yazıları. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 148, Ankara.

Tuik. 2014. Seçilmiş Göstergelerle Şanlıurfa. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 173, Ankara.

Türkay, C. 2001. Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret Ve Cemaatler, İşaret Yayınları, 832, İstanbul.

Yıldırım, K.- Uzun, O. – Kahraman, N. 2009. İki Farklı Kültürel Bölgede Bulunan Apartman Konut Yaşama Mekânlarının Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi. ***Politeknik Dergisi***, 12(2): 113-120.

Yılmazçelik, İ. 1995. XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840). Türk Tarih Kurumu Yayınları, 379, Ankara.

Umar, B. 1993. Türkiye'deki Tarihsel Adlar. İnkılap Yayınevi, 865, İstanbul.

Ünlü, A. 1998. Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar. İstanbul Teknik Üniversitesi Baskı Atölyesi, 81, İstanbul.

URL-1:http://www.wikizero.info/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU3RlbA (01.02.2018)

URL-2: http://www.eguncel.net/makale/ulu-camii-m258.html (08.11.2017)

URL-3: https://tr.wikipedia.org/wiki/Panteizm (23.05.2018)

URL-4: https://tr.wikipedia.org/wiki/Sufi_metafizi%C4%9Fi (23.05.2018)

URL-5:http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Root/Uzakliklar/ililcemesafe.pdf (29.10.2017)

URL-6: http://www.sivereksevdasi.com/haber-detay.asp?haberid=9555 (12.11.2017)

URL-7:
http://www.wikizero.info/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU2VtaXRpY19wZW9wbGU
(01.02.2018)

URL-8:http://www.wikizero.info/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRXJrZWtfc8O8bm5ldGk
(04.02.2018)

URL-9:http://www.irfangazetesi.com/haber/1407/siverekte-geleneksel-cocuk-oyunlari-teknolojiye-yenildi.html (12.02.2018)

URL-10: https://www.nufusu.com/ilce/siverek_sanliurfa-nufusu (25.05.2018)

URL-11: http://www.sanliurfagazetesi.com/siverek-te-dam-loglama-zamani/17123/ (27.05.2018)

Kaynak Kişi 1: Ayşe Hatipoğlu, Siverek Merkez, 1956 doğumlu, Ev Hanımı, Görüşme Tarihi: 2017.

Kaynak Kişi 2: Aynur Taş, Siverek Merkez, 1962 doğumlu, Ev Hanımı, Görüşme Tarihi: 201

Kaynak Kişi 3: Ramazan Yağız, Siverek merkez, 1951 doğumlu, Çiftçi, Görüşme tarihi: 2001.

Kaynak Kişi 4: İsmail Hatipoğlu, Siverek merkez, 1952 doğumlu, Esnaf-Çiftçi, Görüşme tarihi: 2016.

Kaynak Kişi 5: Ramazan Özgültekin, Siverek merkez, 1951doğumlu, Yazar, Görüşme tarihi: 2016.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Halil HATİPOĞLU

Doğum Tarihi : 08.11.1988

Çalıştığı Kurumlar: Teknik Analiz Yapı Denetim 2014; Siverek, Diyarbakır

Harran Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi 2017, Şanlıurfa

Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi ABD Araştırma Görevlisi 2018, Diyarbakır

EĞİTİMİ

Ortaokul : Gazipaşa İlköğretim Okulu; Siverek, Şanlıurfa

Lise :Siverek Lisesi; Siverek, Şanlıurfa

Lisans :Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi (2014), Kocaeli

e-mail : hatipoğlu-halil@hotmail.com

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI İNTİHAL RAPORU FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
ADI VE SOYADI	Halil HATİPOĞLU
ÖĞRENCİ NO	15808016
EĞİTİM – ÖĞRETİM YILI	2017-2018
YARIYIL	☐ Güz ☒ Bahar
ANABİLİM DALI	Mimarlık
PROGRAM	Yüksek Lisans
TEZ KONUSU	Geleneksel Siverek Evleri: Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Bağlamda Bir Araştırma
İNTİHAL RAPORU BİLGİLERİ	
RAPOR TÜRÜ	Tez Savunma Sınavı Sonrası
SAYFA SAYISI	141
BENZERLİK ORANI	%8
RAPORLAMA TARİHİ	10/07/ 2018

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölümler, sonuç ve tartışma kısımlarından oluşan toplam 141 sayfalık kısmına ilişkin, 10/07/2018. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından *turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- ☐ Kabul/Onay sayfaları hariç,
- ☐ Kaynakça hariç
- ☐ Alıntılar hariç/dâhil
- ☐ Diğer

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Programlarda Tez Çalışması İntihal Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

(İmza)
Halil HATİPOĞLU

(İmza) 12/07/2018 Doç. Dr. Kamuran SAMİ **Tez Danışmanı**	(İmza) 12/07/2018 Doç. Dr. D. Türkan KEJANLI **Anabilim Dalı Başkanı**